

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม

Journal of MCU Social Development

ISSN (Print): 2539-5718, ISSN (Online): 2651-1215

วัตถุประสงค์

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นวารสารที่เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ หรือบทความปริทัศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัย โดยเน้นสาขาวิชาการพัฒนาสังคม สังคมวิทยา การพัฒนาชุมชน เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่นำมาตีพิมพ์ในแต่ละฉบับ กองบรรณาธิการจะตรวจสอบความสมบูรณ์ตามรูปแบบเป็นขั้นแรก แล้วจัดส่งผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกลั่นกรอง (Peer Review) จำนวน 2 ท่าน ประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดในลักษณะเป็น Double-Blind Peer Review คือ ปกปิดรายชื่อผู้เขียนบทความและผู้เกี่ยวข้อง

บทความที่ดีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้นๆ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการฯ

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการคัดเลือกบทความลงตีพิมพ์และจะแจ้งให้เจ้าของบทความทราบหลังจากผู้ประเมินบทความตรวจอ่านบทความแล้ว

คณะกรรมการที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศาสตราจารย์ ดร.	ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์
พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมฺมาปญฺโญ), ศาสตราจารย์ ดร.	อธิการบดี
พระเทพพรหมณี (ประสิทธิ์ พุทฺธมฺรสี), รองศาสตราจารย์ ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระสุวรมณฺเษธารณ (ขุนทอง สุวณฺณมโฆ), ผู้ช่วยศาสตราจารย์	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฺฒิกโร, รองศาสตราจารย์ ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร), รองศาสตราจารย์ ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุบลวรรณ ภาวกานันท์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว
 ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล ปธานวนิช
 ศาสตราจารย์ สายันต์ ไพรชาญจิตร์
 ศาสตราจารย์ รพีพรรณ คำหอม
 ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตร์เจริญ
 ศาสตราจารย์ ดร.สุวัจฉรา เปี่ยมญาติ
 ศาสตราจารย์ ดร.โกวิท พวงงาม
 ศาสตราจารย์ ดร.วรวุฒิ โรมรัตนพันธ์
 รองศาสตราจารย์ ปาริชาติ วลัยเสถียร
 รองศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์
 รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวคนธ์ สุดสวาสดี
 รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์
 รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสังธรรม
 รองศาสตราจารย์ ดร.ช่วงโชติ พันธุเวช
 รองศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย จารุจิตติพันธ์
 รองศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมทิพย์ ศรีทอง
 รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ แอดสกุล
 รองศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ ข้าเพชร
 รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ แสงเงิน
 รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม
 รองศาสตราจารย์ ดร.สิริก ภาณุจนสุนทร
 รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์
 รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สุวีรางกูร
 รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส
 รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน
 รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ
 รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี มะนะเวศ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงชัย ทองปาน
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูโรหิต
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 นักวิชาการด้านโบราณคดี
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหิดล
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
 มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
 มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
 มหาวิทยาลัยเกริก
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศิลปากร
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 Stamford University
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหิดล
 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
 มหาวิทยาลัยศิลปากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยบูรพา
Professor Dr. Surya Prakash	Panjab University India
Professor Dr. W.K. Sarawade	Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, India
Assistant Professor Dr. Ranjay Vardhan	Post Graduate Government College for Girls, India

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาสุเทพ สุปนฺธิโต ผู้ช่วยศาสตราจารย์	นายปิ่นณวัฒน์ งามแสง
อาจารย์ ดาวเหนือ บุตรสีทา	นายอานนท์ นรมาตร

ฝ่ายพิธีจนัอักษร

พระมหาชาติชาย ปญฺญาวชิโร	พระครูสังฆกิจโสภณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง วรรณทอง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดชา กัปโก

ฝ่ายแพร่และประชาสัมพันธ์

อาจารย์เดชอุดม แสงบุญ	อาจารย์จ๋ามยุ้น ลุงเฮือง
พระอรุณ มหาสุเมโธ	อาจารย์สนธิญาณ รักษาภักดี

ฝ่ายเหรียญก

นางสาวจิราพร อรรถารส	นางสาววิไลวรรณ อิศรเดช
----------------------	------------------------

กำหนดการออกเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - เมษายน	กำหนดออก เดือนเมษายน
	ปิดรับบทความต้นฉบับ 1 ธันวาคม
ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม	กำหนดออก เดือนสิงหาคม
	ปิดรับบทความต้นฉบับ 1 เมษายน
ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน - ธันวาคม	กำหนดออก เดือนธันวาคม
	ปิดรับบทความต้นฉบับ 1 สิงหาคม

เจ้าของ

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพวิชาชีพสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน

กองบรรณาธิการวารสาร มจร การพัฒนาสังคม
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพวิชาชีพสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โซน B ชั้น M อาคารเรียนรวม เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ : 035-248-000 ต่อ 8278, โทรสาร : 035-248-000 ต่อ 8279,
086-961-5951, 086-873-5807, 087-736-9945
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JMSD>

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 11-5 ถนนมหาราช แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทรศัพท์ 022-218-8922 โทรสาร 026-235-623

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับนี้เป็นปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน) ๒๕๖๓ ซึ่งอยู่ในระยะเวลาที่ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ทำการประเมินคุณภาพวารสารรอบที่ ๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งในการประเมินคุณภาพครั้งนี้ ทวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI จะต้องได้รับการประเมินคุณภาพใหม่อีกครั้ง โดยภายหลังจากการประเมิน จะมีระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารเป็นระยะเวลา ๕ ปี คือ ในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ มีเงื่อนไขเพิ่มเติมว่า วารสารกลุ่มที่ ๒ และ กลุ่มที่ ๓ สามารถขอรับการประเมินได้ใหม่เพื่อปรับกลุ่มคุณภาพ ภายในระยะเวลา ๒ ปี (๒๕๖๔ และ ๒๕๖๕) ดังนั้น กองบรรณาธิการได้ตระหนักถึงคุณภาพวารสารตามกรอบการประเมินคุณภาพวารสารเป็นอย่างดีจึงได้คัดเลือกกลั่นกรองบทความวิชาการและบทความวิจัย ที่มีผู้เขียนส่งมาอย่างเข้มข้น เพื่อให้บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ และเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพวารสารให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ กองบรรณาธิการได้ปรับปรุงทั้งตัวรูปแบบและรายละเอียดของเนื้อหาภายในเล่มให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน) ๒๕๖๓ นี้ ประกอบด้วยบทความวิชาการและบทความวิจัย จำนวน ๑๐ บทความ คือ (๑) พฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดย พระปลัดอำนาจ สุภโท (โชติช่วง) (๒) บทบาทของผู้นำชุมชนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดย พระสมชาย จันทสโร (ณัฏฐกิจตระกูล) (๓) แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข “พอมิ พอกิน พอใช้” โดย กรชนก สนิทวงศ์, ณรงค์ เจนใจ (๔) พุทธเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของปราชญ์ในประเทศและต่างประเทศ โดย เดช ชูจันทร์, ภัทรพล ใจเย็น (๕) ภาวะผู้นำสถานศึกษาตามพระพุทธศาสนา โดย พระมหามงคล อภิมงคล (ปราบชมพู) (๖) รูปแบบการพัฒนาระบบเครือข่ายและความรับผิดชอบต่อสังคมของอุตสาหกรรมผลิตแก้วไทย โดย สิทธิชัย เครืออุดมกุล, เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง (๗) รูปแบบการพัฒนาการปฏิบัติการอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยแบบสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย พันเอกวรพล สิทธิจิตต์ (๘) แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย พลวัฒน์ ชุมสุข (๙) การศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนวิถียุทธศาสตร์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดย พระมหาศุภชัยกรณ สิทธิเมธี (อาลากุล), อำนวย เดชชัยศรี (๑๐) รูปแบบเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดย พระวีระเดช ฐานวีโร (หงษ์เงิน), เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่า บทความวิชาการและบทความวิจัยที่ได้ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร และจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นกับการศึกษาของประเทศไทย หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณและยินดีน้อมรับไว้เพื่อปรับปรุงวารสารให้ดียิ่งขึ้นไป

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ

๗

บทความวิชาการและบทความวิจัย :

พฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

๑

Voluntary Behavior of The Elderly in Donmueang District, Bangkok

พระปลัดอำนาจ สุภโท (โชติช่วง) Phrapalad Amnuay Suphattho (Chotechuang)

บทบาทของผู้นำชุมชนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

๑๒

The Role of Community Leaders and Life-Quality Development in

Sukrudee Community, Ta-Raeng Sub-District, Bangkhen District, Bangkok

พระสมชาย จันทสโร (ถนัดกิจตระกูล) Phra Somchai Janthasaro (Taladkittrakul)

แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒๒

สู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข “พอมิ พอกิน พอใช้”

Guidelines for Community Development According to the

Philosophy of Sufficiency Economy towards Building a Well-Being Society,

"Enough, Enough, and Enough to Eat"

กรชนก สนิทวงศ์ Kornchanok Sanitwong

ณรงค์ เจนใจ Narong Jenjai

พุทธเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของปราชญ์ในประเทศและต่างประเทศ

๓๔

Buddhist Economics in the View of Domestic and Foreign Scholars

เดช ชูจันออด Dech Choojanaud

ภัทรพล ใจเย็น Phatraphol jaiyen

ภาวะผู้นำสถานศึกษาตามพระพุทธศาสนา

๔๓

School Leadership According to Buddhism

พระมหามงคล อภิมงคล (ปราบชมพู) Phra Mahamongkol Apimongkhlo (Prabchomphu)

รูปแบบการพัฒนาระบบเครือข่ายและความรับผิดชอบต่อสังคมของอุตสาหกรรมผลิตแก้วไทย

๕๑

The Development Model of Network and Corporate Social Responsibility

System of Thai Glass Manufacturing Industry

สิทธิชัย เครืออุดมกุล Sithichai Klurvudtikul

เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง Aumthip Srithong

รูปแบบการพัฒนาการปฏิบัติการอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยแบบสังคมพหุวัฒนธรรม
โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๕๘

Development Model of Multicultural Rescue-Resuscitation's Volunteer
Operations by Using a Participatory Process in the Southern Border Provinces
พันเอกวรพล สิทธิจิตต์ Vorrapon Sittijit

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๖๘

Approach of Development on Cultural Tourism Potentiality in area of
Phranokornsri - ayathaya District, Phranakornsri - ayuthaya Province
พลวัฒน์ ชุ่มสุข Pholwat Choomsook

การศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาใน
ยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ๗๖

The Study of Teachers' Opinions on The Teaching And Learning of Buddhism
in The Thailand 4.0 Buddhist Way Schools Under The Office of Primary
Education Area Bangkok
พระมหาศุขัยกรณ์ สิทธิเมธี (อาลากุล) Phramaha Suchaikorn Sittimeteel (Arakul)
อำนวย เดชชัยศรี Amnuay Dejchaisri

รูปแบบเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์ ๘๔

Eco-Friendly Integrated Agricultural Model in Phetchabun Province
พระวีระเดช ฐานวิโร (หงษ์เงิน) Phra Veeradech Thanaviro (Hongnuen)
เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง Aumthip Srithong

ภาคผนวก ๙๓

- กระบวนการจัดทำวารสาร มจร การพัฒนาสังคม ๙๔
- หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสาร มจร การพัฒนาสังคม ๑๐๑
- ระเบียบการส่งต้นฉบับ ๑๐๒
- จริยธรรมการตีพิมพ์ ๑๐๖
- แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณาลงวารสาร มจร การพัฒนาสังคม ๑๐๘

พฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร Voluntary Behavior of The Elderly in Donmueang District, Bangkok

พระปลัดอานวย สุภโท (โชติช่วง)

Phrapalad Amnuay Suphattho (Chotechuang)

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Social Development, faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: amnuay30@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มจิตอาสาของผู้สูงอายุ 3) เพื่อศึกษาลักษณะกิจกรรมจิตอาสาและผลจากการทำกิจกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุกับการพัฒนาสังคมในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 394 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S. D.) การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Scheffe's post hoc comparison) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) ผลการวิจัยพบว่า

1) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3.82 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านจิตสำนึกสาธารณะ 3.86 รองลงมาด้านการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม 3.85 ด้านการเสียสละต่อสังคม 3.80 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ตามลำดับ

2) ที่มีการศึกษาต่างกัน ไม่มีผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุแต่อย่างใด ส่วนจิตอาสาผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ อาชีพต่างกัน ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ ส่วนด้านช่องทางที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อรวมตัวกันระหว่างจิตอาสา ซึ่งจิตอาสาผู้สูงอายุในเขตดอนเมืองส่วนมากใช้โทรศัพท์ โดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารเพื่อรวมตัวกันระหว่างจิตอาสาด้วยกัน และสาเหตุที่รวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม เนื่องจากทำแล้วมีความสุข เห็นคุณค่าในตนเอง มีความรู้สึกรักอยากแบ่งปัน

3) จิตอาสาผู้สูงอายุในเขตดอนเมือง ในส่วนของกิจกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นงานด้านจิตอาสา ประเภททำความสะอาด การบำรุงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อาทิ การปลูกต้นไม้ การดูแลแหล่งน้ำ รณรงค์เรื่องขยะ ภายใต้โครงการหน้าบ้านน่ามอง โครงการลดภาระขยะมูลฝอย โครงการรณรงค์ลดการใช้ถุงพลาสติก รณรงค์เกี่ยวกับการป้องกันลูกน้ำยุงลาย ดังนั้น ผู้สูงอายุมีความตั้งใจที่จะเห็นความสุขของทุกๆ คนในสังคม คือการได้แบ่งปันสิ่งดีๆ ให้กับคนอื่น เห็นผู้อื่นมีความสุข รวมถึงได้ถ่ายทอดทักษะความรู้ ประสบการณ์ชีวิตที่ตนใช้เวลาของชีวิตสั่งสมมาเพื่อถ่ายทอดเป็นบทเรียนชีวิตให้กัน และมีความภาคภูมิใจที่ได้เห็นความสำเร็จในสิ่งที่ทำ ได้รู้จักตัวเองมากขึ้น และยังมีแนวทางปฏิบัติตามหลักความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล และการช่วยเหลือผู้อื่น นั่นจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของงานจิตอาสาของผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : พฤติกรรม, จิตอาสา, ผู้สูงอายุ

Abstract

This research article 3 purposes of this research are: 1) to study in the volunteer spirit of elderlies in Don Mueang District, Bangkok Metropolis; 2) to study the factors affecting the volunteer spirit association of elderlies in Don Mueang District, Bangkok Metropolis; and 3) to study in the characteristics of volunteer spirit activities and the results from conducting volunteer spirit activities of elderlies and social development in Don Mueang District, Bangkok Metropolis.

The type of this research is mixed-method research using quantitative research methodology and it is also the survey research. The populations employed in this research were 25,760 male and female elderlies, 60 years of age and above, residing in Don Mueang District, Bangkok Metropolis and the sample group consisted of 394 persons. The size of sample group was prescribed by comparing with Taro Yamane's instant table. The data was analyzed by using frequency, percentage, mean, and standard deviation, including the t-test and F-test conducted by One-Way Analysis of Variance and Scheffe's Post Hoc Comparison. The part of qualitative research was conducted by using the in-depth interview with the key informants and the Content Analysis Technique was also employed. The results indicated that:

1. The overall volunteer spirit activities of elderlies in Don Mueang District, Bangkok were at a high level (3.82). The consideration in each aspect showed that the highest mean was yielded from the aspect of public consciousness (3.86), followed by the aspect of social development determination (3.85), the social sacrifice (3.80), and the lowest mean was yielded from the aspect of assisting others, respectively.

2. The educational difference of elderly volunteers did not affect the volunteer spirit activities of elderlies whatsoever but the gender, age, occupation differences affected such activities. For the aspect of communication channel for volunteer association, the majority of elderly volunteers used telephone, largely mobile phone, as the medium for the association among volunteers. The reasons for association to conduct volunteer activities in order to develop the social were happiness, self-worth, and the sense of requiring to share.

3. The majority of activities performed by the elderly volunteers in Don Mueang District were cleaning, natural environment maintenance such as planting trees, looking after water resources, conducting the campaign regarding wastes under the Attractive House Project, Waste Reduction Project, Reduction Plastic Bag Use Campaign Project, and the campaign for the protection against mosquito larvae. Therefore, the elderlies determine to see the happiness of all in the social by sharing good things to others, seeing the happiness of others, including passing skills, knowledge, and life experiences gathered from their life as the lessons to others, and they would be proud to see the success on what they did, they would know themselves better, and they would learn the practices under the principles of adequacy,

sufficiency, reasonability, and assisting others. All of the aforementioned reasons contribute the success of the elderly volunteer spirit jobs.

Keywords: Behavior, Volunteering, Elderly

บทนำ

ประเทศไทยเองก็เป็นหนึ่งในหลายประเทศทั่วโลก ที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้นเรื่อย ๆ และคาดว่า จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2564 ในโลกปัจจุบันที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการแพทย์ เจริญก้าวหน้า รวมถึงนวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้คนเรามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีอายุเฉลี่ย มากขึ้น อัตราการเสียชีวิตลดลง ซึ่งแม้ว่าจะเป็นเรื่องน่ายินดีที่คนเรามีอายุยืนยาวขึ้น แต่ในขณะเดียวกันการมี อัตราเกิดที่น้อยลง ทำให้หลายประเทศทั่วโลกมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ องค์การสหประชาชาติได้ประเมินและคาดการณ์ไว้ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 – 2643 (2001 – 2100) โครงสร้าง สังคมทั่วโลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย สำหรับประเทศไทยเอง สำนักงานสถิติแห่งชาติ สรุปไว้ว่า (จากผล สำรwapปี พ.ศ. 2557) ไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 (2005) โดยมี ประชากรผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งประเทศ และคาดว่าจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ในปี พ.ศ. 2567 - 2568 (2024 – 2025)

ผู้สูงอายุนั้น มิต้องการเพียงแต่จะเป็นฝ่ายรับจากบุตรหลานหรือจากสังคมเท่านั้น อันที่จริงท่าน พยายามที่จะช่วยตนเองมากที่สุดเท่าที่ท่านจะทำได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพ รายได้ ความเป็นอยู่ ท่านจะอาศัย พึ่งพาลูกหลานต่อเมื่อท่านทำไม่ไหวแล้วเท่านั้น แม้กระนั้นก็ตาม ท่านก็ยินดีที่จะช่วยเหลือครอบครัว ช่วยเหลือสังคมตามศักยภาพที่ท่านจะทำได้ ไม่ว่าจะเป็นในด้านร่างกาย แรงสติปัญญา ทักษะฝีมือ คำแนะนำ ต่าง ๆ เท่าที่ท่านจะให้ได้ หลายคนที่เคยเกษียณอายุแล้วอาจจะมีไฟอยู่ มีความรู้ ความสามารถสูง มี ประสบการณ์ หลายคนอาจเคยเป็นครู อาจารย์ แพทย์ พยาบาล เป็นผู้นำทางกฎหมาย บัญชี การบริหาร หรือ การจัดการ ครั้นเกษียณอายุแล้ว ยังอาจเป็นที่ต้องการทำประโยชน์ให้สังคมอยู่ มีความพอใจในงานที่จะทำ คน ที่คิดว่าตัวเองยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้บ้าง และสุขภาพของตัวเองยังดี ยังต้องการทำอะไร ๆ ต่อไปอีกก็ น่าจะทำต่อไปได้

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ หรือเกษียณอายุงานแล้ว เวลาว่างหาได้ง่ายและมีมาก กิจกรรมยามว่างไม่ว่า เพื่อนันทนาการ หรือการเรียนรู้สิ่งใหม่ หรือให้บริการผู้อื่น จึงเป็นเรื่องสำคัญซึ่งนำความพึงพอใจมาให้ ทำให้มี ชีวิตชีวาและมีความหมาย การที่เกษียณอายุการงานอย่างไม่มีจุดหมาย จะนำไปสู่ความเซ็ง เบื่อหน่าย และ แยกตัวออกจากสังคม ความจริงนั้นกายและจิตใจเจริญงอกงามขึ้นตามแรงกระตุ้นของกิจกรรมต่าง ๆ จึงเป็น การดีที่ผู้สูงอายุควรจะมีกิจกรรมมากระตุ้นชีวิตให้เจริญงอกงาม เพราะฉะนั้น ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (action ageing) ได้นำศักยภาพที่มีในตัวเองออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อสังคมนั้นถือว่าเป็นการเพิ่มคุณค่าในตัวเอง ของผู้สูงอายุ ซึ่งอาจจะเป็นไปในลักษณะของการรวมกลุ่ม ทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคม หรือ อาจจะมีอีกอย่างหนึ่งว่า “อาสาสมัคร” หรือ “จิตอาสา” การรวมกลุ่มเหล่านี้จะอยู่ในรูปแบบ สโมสร หรือ ชมรม โดยอาจจะยึดความพร้อมของผู้สูงอายุเป็นหลัก การมุ่งเน้นส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในศักยภาพ และ ความสามารถของผู้สูงอายุ นั้นเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” ในอีกไม่ เกิน 10 ปีข้างหน้า ด้วยการมองถึงลักษณะของสังคมที่พร้อมไปด้วยผู้สูงอายุที่เป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างสมบูรณ์ ประกอบกับ “อดีตวัยสูงอายุ” ได้หายไปจากสังคมอย่างถาวร “สังคม ผู้สูงอายุ” สังคมแห่งการสร้างคุณค่าของวัยสูงอายุด้วยความสามารถ ศักยภาพ และการพัฒนาของสังคม กล่าวคือ การมองข้ามภาวะทางสรีระร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาแล้ว หันมามุ่งเน้น “คุณค่า” ที่ ความสามารถ และศักยภาพของผู้สูงอายุ ด้วยจิตใจที่เคารพ และยอมรับในคุณค่า ของความเป็นมนุษย์อย่าง เต็มเปี่ยม ผู้สูงอายุจึงร่วมมือกันที่จะรับผิดชอบร่วมกันต่อสังคม เพื่อให้สังคมยั่งยืนอย่างแท้จริง การทำงานจิต อาสาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลด และแก้ปัญหาทางด้านความคิด ที่สังคมมวลรวมมองว่าผู้สูงอายุเป็นส่วน หนึ่งของปัญหาสังคม จึงมีการสร้างกลุ่มจิตอาสาของผู้สูงวัย ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนทั่วไปว่า ผู้สูงอายุ

ยังพอที่จะมีกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา และความสามารถในด้านต่าง ๆ เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น สังคม ประเทศชาติ พร้อมอาสาเสียสละแรงกาย แรงใจ ทรัพย์สินเงินทอง เวลา เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม เห็นคุณค่า ลดการเบียดเบียนทรัพยากรส่วนรวม และอยากช่วยเหลือด้วยความตั้งใจ ด้วยเจตนาดี (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560: 1)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรม การรวมกลุ่ม วิธีการ รูปแบบ การดำเนินงาน ในการเป็นจิตอาสาของผู้สูงอายุ ในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลการศึกษาไปส่งเสริมคุณภาพชีวิต ความสามารถ ความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุให้มีคุณค่าทางสังคม และเป็นผู้สูงวัยยุคใหม่...ต้องช่วยตัวเองให้ได้ และยังสามารถช่วยเหลือสังคมได้อีกด้วย เรียกว่า.. “รู้จักความแก่อย่างมีคุณค่า ชราอย่างมีศักดิ์ศรี” ผู้สูงอายุสมัยใหม่ต้องใส่ใจสังคม ด้วยการเป็นจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น และแสดงให้เห็นในสังคมมองว่า ผู้สูงอายุยังสามารถทำประโยชน์อะไรให้กับสังคมได้อีกมากมาย และยังเป็นกำลังสำคัญให้กับครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มจิตอาสาของผู้สูงอายุในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาลักษณะกิจกรรมจิตอาสาและผลจากการทำกิจกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุกับการพัฒนาสังคมในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยครั้งนี้ “พฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) มีการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มจิตอาสาของผู้สูงอายุ รวมทั้งลักษณะกิจกรรมจิตอาสา และผลจากการทำกิจกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุกับการพัฒนาสังคมในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานครต่อไป ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ซึ่งเป็นผู้สูงอายุในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำนวน 25,760 คน และจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 10 คน กลุ่มตัวอย่าง (Sample groups) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากจิตอาสาผู้สูงอายุในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ตามวิธีของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane) (สุจิตรา บุญรัตพันธุ์, 2557: 161) โดยใช้สูตรการคำนวณ จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 394 คน เพื่อตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อีก 10 คน เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษานี้ ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มจิตอาสาส่วนราชการ 7 คน ผู้นำกลุ่มจิตอาสาส่วนท้องถิ่น 3 คน โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดมีความเกี่ยวข้องกับงานการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) มีวิธีการตรวจสอบคุณภาพ

สรุปผลการวิจัย

พฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

จากพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ที่เห็นได้ชัดเจนโดยรวมของการทำวิจัยในครั้งนี้ นั่นคือจิตอาสาผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการปลูกฝัง และส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือชุมชนที่มีอยู่ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นจะนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก และยังมีส่วนช่วยดูแลรักษาไม่ให้ทรัพยากรท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เช่น การเฝ้าระวังการทิ้งขยะสิ่งปฏิกูลลงคลอง ให้มีความสะอาดและน่าอยู่ ปัจจุบันองค์กรของรัฐ โดยกรุงเทพมหานคร เข้ามาขับเคลื่อน จัดระเบียบคลอง ซึ่งมีจิตอาสาผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากในเขตดอนเมือง ได้มีส่วนร่วมกับการรณรงค์รักษาความสะอาดคลอง ในชื่อกลุ่ม “คนรักคลอง” บางครั้งได้ร่วมรณรงค์กระตุ้นให้ผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและช่วยกันดูแลสาธารณะสมบัติที่เป็นของส่วนรวมด้วยกัน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีความกังวลเรื่องสุขภาพของตนเอง ว่าตนเองจะไม่สามารถทำประโยชน์ให้กับกลุ่มหรือส่วนรวมได้ จึงมีความพยายามอย่างมากที่จะช่วยทำงานจิตอาสาในด้านที่ตนสามารถทำได้ ซึ่งนั่นเป็นการแสดงออกว่าผู้สูงอายุได้มีความสำคัญอยู่ตลอดเวลา ตนจะทำประโยชน์ให้กับสังคม และการที่ผู้สูงอายุได้เข้ามาทำงานจิตอาสา ก็เพราะว่ามีจิตสำนึกต่อส่วนรวมเป็นพื้นฐาน อยากให้ส่วนรวมพัฒนาขึ้น ด้วยการทำตนเองให้เป็นสาธารณะที่สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคม นอกจากนี้ผู้สูงอายุจะมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองมาก เพราะว่าผู้สูงอายุมักจะคิดว่าตนเป็นภาระของสังคม เป็นกลุ่มคนที่ต้องให้ผู้อื่นดูแล จึงมักจะคิดเสมอ ๆ ว่าการกระทำของตนเป็นภาระของสังคมหรือไม่ หรือการกระทำของตนเป็นประโยชน์แก่สังคมหรือไม่ มากน้อยเพียงใด จึงอยากทำตนเองให้มีคุณค่าในสายตาของผู้อื่น และเกิดความรู้สึกภูมิใจที่ได้ทำงานเพื่อส่วนรวม ส่วนนี้ถือว่าเป็นจิตสำนึกที่มีต่อสังคม ที่ผู้สูงอายุในเขตดอนเมืองพึงกระทำในปัจจุบัน และยังให้เห็นถึงความมุ่งมั่นพัฒนาสังคม มีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะเข้าร่วมเป็นจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใดที่ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือได้ ก็แสดงความสามารถในกิจกรรมนั้น ๆ แม้กระทั่งแสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง เสนอแนวคิดที่ดีและสรรค์สร้าง สิ่งที่ดีเพื่อพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย และกิจกรรมที่ผู้สูงอายุร่วมทำส่วนใหญ่ สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนด ผู้สูงอายุที่เป็นจิตอาสาส่วนใหญ่มีความตั้งใจที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม อยากเห็นชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี ไม่ต้องการให้ความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามาแทนที่ความเจริญทางด้านจิตใจ สิ่งที่สามารถสังเกตเห็นในส่วนพฤติกรรมด้านการเสียสละต่อสังคมนั้น ท่านพร้อมเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ สละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับ เพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่มาก ผู้สูงอายุบางท่านอาสาตนเองเป็นคณะกรรมการบริหารงานชุมชน เพื่อใช้อำนาจหน้าที่ขับเคลื่อนงานเพื่อสังคม ซึ่งกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนาจะเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุจะมีความชอบมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ เพราะว่าเป็นงานบุญที่ผู้สูงอายุได้ทำแล้วเกิดความรู้สึกอิ่มใจ มีความสุขใจจากการที่ตนได้เสียสละเพื่อส่วนรวม การทำโรงทานสำหรับแจกจ่ายแก่สาธารณะ โดยใช้ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของตน ทำให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจเมื่อผู้อื่นเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนทำ และยังใช้เวลาว่างให้เกิด

ประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมเสียสละเวลา กำลังกาย กำลังความคิด เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม เช่น การร่วมบริจาควัตถุสิ่งของหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สามารถทำประโยชน์ หรือช่วยเหลือสังคมได้ จิตอาสาผู้สูงอายุในเขตตอนเมือง ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคม ช่วยดูแลรักษาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติของส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ ถ่ายทอดความรู้ความสามารถที่มีอยู่ให้แก่คนในชุมชน และยังมีแนวทางปฏิบัติตามหลักความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล และการช่วยเหลือผู้อื่น ถือเป็นการแสดงถึงการมีน้ำใจ ผู้สูงอายุในเขตตอนเมือง ท่านได้ทำเป็นแบบอย่างให้กับเยาวชน ปลุกฝังลูกหลานให้รู้จักช่วยงานของผู้อื่น โดยเริ่มจากการให้ช่วยเหลืองานของคนในครอบครัว สาเหตุหนึ่งที่สูงอายุมีความประสงค์ที่เป็นจิตอาสา เพราะจะทำตนไม่ให้เป็นภาระของสังคม ต้องการที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมมากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มจิตอาสาของผู้สูงอายุในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร

ในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในเขตตอนเมืองนั้น ย่อมต้องมีปัจจัยที่ส่งผลทำให้กิจกรรมนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงไปได้หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และจำแนกตามปัจจัยเชิงสังคม ได้แก่ กิจกรรมที่ทำในเวลาว่าง ประเภทของกิจกรรมจิตอาสา ช่องทางในการติดต่อสื่อสารและประชาสัมพันธ์งานจิตอาสา สาเหตุของการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา การยอมรับหรือผลสะท้อนของสังคมจากการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา สิ่งที่สร้างความสุขให้กับตนเองและคนอื่นจากงานจิตอาสา ปัจจัยที่ทำให้งานจิตอาสาบรรลุเป้าหมาย ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา จากการศึกษาพบว่า จิตอาสาผู้สูงอายุในเขตตอนเมือง ที่มีการศึกษาต่างกัน ไม่มีผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุแต่อย่างใด ส่วนจิตอาสาผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ อาชีพต่างกัน ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ ถ้าจำแนกเป็นปัจจัยเชิงสังคม หรือปัจจัยภายนอก 2 ด้าน คือ ด้านช่องทางที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อรวมตัวกันระหว่างจิตอาสา ซึ่งจิตอาสาผู้สูงอายุในเขตตอนเมืองส่วนมากใช้โทรศัพท์ โดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือ เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารเพื่อรวมตัวกันระหว่างจิตอาสาด้วยกัน ซึ่งในโทรศัพท์มือถือนั้นมีสื่อออนไลน์ ที่ใช้เป็นช่องทางในการติดต่อรวมกลุ่มกัน เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก เป็นต้น นอกจากนี้วิธีการอย่างง่ายที่ผู้สูงอายุใช้สื่อสารกระจายข่าวสารระหว่างกันคือ การบอกปากต่อปาก การสอบถาม หรือการรับฟังข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสาจากวิทยุ โทรทัศน์ อีกทั้งยังผู้สูงอายุที่มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างจริงจัง โดยการตั้งเป้าหมายที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในทุก ๆ ครั้ง โดยมีการเฝ้าติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวของข้อมูลกิจกรรมอยู่เป็นระยะ ๆ และในบางโอกาสก็ได้รับข้อมูลจากใบปลิว แผ่น รวมทั้งป้ายประกาศขององค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ อีกด้วย และด้านสาเหตุที่รวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม ซึ่งผู้สูงอายุรวมกลุ่มกันเพื่อทำงานจิตอาสาเนื่องจากทำแล้วมีความสุข เห็นคุณค่าในตนเอง มีความรู้สึกอยากแบ่งปัน เป็นผู้ให้มากกว่าการเป็นผู้รับ สร้างคุณค่าในตนเอง พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพเพียงพอให้สังคมยอมรับ ทั้งนี้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสถาบันพระมหากษัตริย์ศูนย์รวมจิตใจ จึงมีความปรารถนาอยากทำความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลให้กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ด้วยการช่วยเหลือผู้อื่น ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ให้สังคมได้รับประโยชน์จากตนเองมากที่สุด อีกทั้งเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างจิตอาสาด้วยกัน เกิดเป็นสัมพันธ์ภาพของสังคม มีเครือข่ายในการทำงานร่วมกันที่กว้างขึ้นรู้จักเพื่อนต่างชุมชน อีกส่วนหนึ่งผู้สูงอายุจะเป็นผู้มีจิตสาธารณะ กล่าวคือ การเป็นผู้มีใจรักในงานจิตอาสา และใช้โอกาสนี้เพื่อประเมินสภาพจิตใจของตนเพื่อให้รู้จักตัวเองมากขึ้น เพื่อปรับปรุงและพัฒนาจิตใจของตนให้พัฒนาขึ้นไปสู่อีกระดับที่สามารถร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน และส่วนของการดำเนินงานด้านกิจกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุนั้น จะมีผลต่อความสำเร็จหรือไม่ ต้องมีหน่วยงานเข้ามาส่งเสริม สนับสนุน เพื่อให้เกิดการรวมตัวของจิตอาสาได้ง่ายขึ้น นั่นคือ ภาครัฐมี

การส่งเสริมในรูปแบบของการเป็นฝ่ายประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ สำนักงานเขตดอนเมือง ศูนย์บริการสาธารณสุข 60 รสสุคนธ์ มโนชญากร สำนักอนามัย เขตดอนเมือง และผู้นำชุมชนแต่ละชุมชน รวมถึงผู้สูงอายุตามชมรมต่าง ๆ ในเขตดอนเมือง ที่ปัจจุบันเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยการประสานงานขอความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดเครือข่ายของการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาชน เกิดเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องอย่างเห็นได้ชัด มีการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างพลังความร่วมมือของคนในเขตดอนเมือง และเพื่อเป็นสร้างเสริมความเข้มแข็งของสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง นั่นคือสถาบันครอบครัวมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ใช้สมรรถนะการทำงาน มีสุขภาพจิตที่แจ่มใสเบิกบานไปกับการร่วมงานกับผู้อื่นมากกว่าการปล่อยใจว่างแล้วจิตใจฟุ้งซ่าน หรือเกิดภาวะความเครียดอันจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ผลจากการศึกษาวิจัยจึงทำให้ทราบถึงอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มจิตอาสาของผู้สูงอายุในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

ลักษณะกิจกรรมจิตอาสาและผลจากการทำกิจกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุกับการพัฒนาสังคมในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

ในส่วนของลักษณะกิจกรรมสำหรับจิตอาสาผู้สูงอายุในเขตดอนเมือง ถือว่าเป็นกิจกรรมที่จิตอาสาผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมเพื่อช่วยเหลือสังคม ส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมที่เห็นได้โดยทั่ว ๆ ไป ของงานด้านจิตอาสา นั่นก็คือประเภททำความสะอาด ซึ่งผู้สูงอายุในเขตดอนเมืองก็เช่นเดียวกัน มักจะทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลความสะอาด เช่น การดูแลคลองน้ำในชุมชน การทำความสะอาดถนนหนทาง รองลงมาเป็นกิจกรรมประเภทบริจาค เนื่องจากสามารถทำได้ง่าย แม้ในเวลาที่ผู้สูงอายุไม่ว่างก็สามารถร่วมกิจกรรมได้ด้วยการบริจาค และด้วยความที่ผู้สูงอายุเป็นผู้มีจิตเมตตาเป็นพื้นฐานบวกกับปัจจัยทางด้านคำสอนของพระพุทธศาสนา ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมจึงเป็นเหตุสามารถร่วมกิจกรรมประเภทนี้ได้ดี และอีกหนึ่งกิจกรรมที่เป็นที่นิยมของผู้สูงอายุ คือกิจกรรมประเภทนันทนาการ เพราะในเขตดอนเมือง มักจะมีจิตอาสาผู้สูงอายุนำเยาวชนออกพื้นที่เพื่อให้กำลังใจผู้ป่วยตามชุมชน หรือผู้ป่วยติดเตียง พบปะคนชรา ให้กำลังใจ สร้างรอยยิ้ม โดยการนำกิจกรรมสร้างความสุขไปสู่ท่านเหล่านั้น และยังมีประเภทรักษาสัตว์ และประเภทให้ความรู้ เนื่องจากโดยปกติของผู้สูงอายุมักจะมีเวลาว่างมากกว่าวัยอื่น ๆ ไม่สามารถทำงานหนักได้เหมือนวัยอื่น ๆ จึงสามารถใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุให้มีความหลากหลายของกิจกรรมในแต่ละวัน ซึ่งนับว่าเป็นการเยียวยาตนเองได้อย่างดี นอกจากนี้ผู้สูงอายุในเขตดอนเมืองมักจะร่วมกิจกรรมที่เห็นผลแก่สังคมในเชิงประจักษ์ นั่นคือ กิจกรรมประเภทหาทุน ประเภทออกค่าย และประเภทก่อสร้าง กิจกรรมเหล่านี้ ถือได้ว่าเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมจากการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะได้รับแรงสะท้อนจากสังคมในเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ และผู้สูงอายุได้ฝึกการควบคุมอารมณ์ของตนเองผ่านกิจกรรมที่ทำอีกด้วย โดยเฉพาะได้รับการยอมรับในด้านอัธยาศัยไมตรีดี การมีความรู้ ความสามารถ และเนื่องจากผู้สูงอายุแสดงจุดยืนของตนเองอย่างชัดเจนว่าตนเป็นจิตอาสาทำงานไม่หวังผลตอบแทน จึงได้รับความไว้วางใจจากคนในสังคม จึงเป็นแรงผลักดันให้ผู้สูงอายุมีความตั้งใจในการทำงานมากขึ้น จนงานด้านการพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมได้ทักษะการเป็นผู้นำที่ดี และเป็นผู้ช่วยในการทำงานมุ่งความสำเร็จของงานอันเป็นประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งสิ่งที่ผู้สูงอายุในเขตดอนเมืองได้รับคือ การสร้างความสุขให้แก่ตนเอง และผู้อื่นจากงานจิตอาสา ผู้สูงอายุได้เล็งเห็นความสุขเฉพาะตนเป็นเพียงความสุขชั่วคราว เป็นความสุขที่เห็นแก่ตัว ไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง เสมือนว่าดอกไม้ดอกเดียวบานในหุบเขากว้าง ไม่อาจทำให้หุบเขานั้นงดงามได้ และสักวันก็ตายไป ดังนั้น ผู้สูงอายุมีความตั้งใจที่จะเห็นความสุขของทุก ๆ คนในสังคม คือการได้แบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้กับคนอื่น เห็นผู้อื่นมีความสุข รวมถึงได้

ถ่ายทอดทักษะความรู้ ประสบการณ์ชีวิตที่ตนใช้เวลาของชีวิตสั่งสมมาเพื่อถ่ายทอดเป็นบทเรียนชีวิตให้กัน และมีความภาคภูมิใจที่ได้เห็นความสำเร็จในสิ่งที่ทำ ได้รู้จักตัวเองมากขึ้น ได้แสดงออกด้านความสามารถ และได้ขีดเกลา นั่นจึงเป็นสิ่งที่หนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของงานจิตอาสา ปัจจัยที่สำคัญต่อการทำงานด้านจิตอาสา คือความอดทน เนื่องจากเป็นงานที่มีหลากหลายรูปแบบ และต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ใช่ คนที่รู้จัก จึงมีบ้างที่จะมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ผู้สูงอายุในเขตตอนเมืองจึงได้เรียนรู้ที่จะยอมรับความต่าง เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อเป้าหมายที่ดีที่สุดแก่สังคมส่วนรวม เนื่องจากผู้สูงอายุในเขตตอนเมืองมีความ พร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ บวกกับมีความเข้าใจงานจิตอาสาเป็นอย่างดี มีความคิดสร้างสรรค์ มีประสบการณ์ อีกทั้งมีความมุ่งมั่นชัดเจนในเป้าหมาย และมีการบริหารเวลาที่ดี และได้รับประโยชน์ของการเป็นจิตอาสา ผู้สูงอายุได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาเป็นสิ่งที่เปี่ยมคุณธรรมมากกว่าผลตอบแทนที่เป็นสิ่งของ มีค่า อันได้แก่ ความสามัคคี ความสัมพันธ์ที่ดี ได้แนวคิดที่หลากหลาย การรู้จักปรับตัว ความมีระเบียบ วินัย ได้เรียนรู้ตนเองจนเข้าใจการทำงานของตนเอง มีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นมากขึ้น สามารถวางแผนงาน นั่นคือ การรู้จักตั้งเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินการแต่ละครั้ง และมีการบริหารเวลาที่ดี ดังนั้นกิจกรรมจิต อาสาที่ผู้สูงอายุในเขตตอนเมืองได้เข้ามาช่วยเหลือหรือมีส่วนร่วมนั้น เป็นประเภทที่สามารถทำได้ตามความ ต้องการ ตามความถนัด และผลที่ได้จากการทำจิตอาสาของผู้สูงอายุ ก็คือความสุข ดังที่ได้อธิบายไว้

อภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแม่ลอยหลวงในการอนุรักษ์ผ้าทอลายโก เป็น กระบวนการวิจัยที่เริ่มจากการมีส่วนร่วมและการตระหนักรู้ของคนในชุมชน โดยผู้วิจัยใช้หลักการมีส่วนร่วมใน การขับเคลื่อนการอนุรักษ์ให้เกิดขึ้นในชุมชน เมื่อชุมชนเกิดการเรียนรู้และการสร้างความตระหนักรู้รักและหวง แหวนภูมิปัญญาผ้าทอลายโกที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชุมชนโดยผ่านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นจึง ส่งผลให้เกิดการสานความร่วมมือระหว่างผู้นำและสมาชิกในชุมชน การตระหนักรู้ของคนในชุมชน ในด้าน ประวัติศาสตร์ชุมชน ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ผ้าทอลายโกของชุมชน ทำให้คนใน ชุมชนได้รับทราบถึงคุณค่าและความสำคัญของผ้าทอในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์มีการถ่ายทอดมาอย่างยาวนาน และส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหน และเกิดความเห็นไปในทิศทางเดียวกันคืออย่างอนุรักษ์ผ้า ทอในชุมชนให้คงอยู่คู่กับชุมชนและอยากให้มีการสืบทอดต่อไป ดังที่ เดชา ปุญญบาล (2560 : 17) ได้กล่าวถึง การสร้างการมีส่วนร่วมไว้ว่าการที่จะทำการใด ๆ ต้องเริ่มจากคนที่เกี่ยวข้องเสียก่อน ต้องสร้างความเข้มแข็ง จากภายในให้เกิดความเข้าใจและอยากทำ ไม่ใช่การสั่งให้ทำ คนไม่เข้าใจก็อาจจะไม่ทำก็เป็นได้ ในการทำงาน นั้นอาจจะต้องคุยหรือประชุมกับลูกน้องเพื่อนร่วมงาน จนเกิดการระเบิดจากภายในและนำไปสู่การมีกติกาและ ข้อปฏิบัติในการอนุรักษ์ร่วมกัน

จากการศึกษายังพบว่าในชุมชนมีการขับเคลื่อนการอนุรักษ์ผ้าทอลายโก ในชุมชนทำให้เกิดความ ร่วมมือและการปฏิบัติร่วมกันของคนในชุมชน ทำให้เกิดการสร้างกติกา ข้อปฏิบัติและการหนุนเสริมสนับสนุน ที่มีแนวทางในการอนุรักษ์ร่วมกัน เมื่อคนในชุมชนมีความตระหนักรู้และเกิดแนวทางการอนุรักษ์ร่วมกันจนเกิด กติกาและแนวทางในการอนุรักษ์ร่วมกันในชุมชนให้มีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของคนในชุมชนที่ เคยยึดถือปฏิบัติกันมา นอกจากนั้นการสร้างแหล่งเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชนเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ชุมชนได้มี แนวคิดในการจัดทำแหล่งเรียนรู้เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งเป็นไปในทิศทาง เดียวกันกับ เอกอนันต์ โพธิ์สุยะ และคณะ (2559) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการอนุรักษ์และสืบสานผ้าขึ้นตีนจก ไทยวน ชุมชนบ้านหัวเมือง ตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน โดยได้ข้อสรุปถึงการอนุรักษ์ผ้าขึ้นตีนจก ไทยวน ชุมชนบ้านหัวเมือง ว่าควรให้มีการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้งานหัตถกรรมของผ้าขึ้นตีนจกในชุมชน โดยมี

แนวทางในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม อนุรักษ์ และสืบสาน เชิดชูความสามารถของเหล่าช่างทอผ้าตีนจก และเสริมสร้างการประกอบอาชีพให้กับผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่านได้อีกทางหนึ่ง

สำหรับแนวทางในการอนุรักษ์ผ้าทอลายไกของชุมชน พบว่าชุมชนมีการสร้างค่านิยมให้กับคนในชุมชนในการหวงแหนและรู้จักคุณค่าของมรดกทางภูมิปัญญาของชุมชนที่มีได้มีการถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนาน โดยขยายผลไปสู่การสร้างแหล่งเรียนรู้ในเรื่องราวของผ้าทอลายไกขึ้นในชุมชน ซึ่งหลักการนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) (2561) ได้ทำการศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่หนองไผ่ โดยการสร้างมูลเหตุจูงใจให้สืบทอดการทอผ้าไหมเพื่อให้เกิดรายได้และเป็น อาชีพที่เหมาะสมกับชาวบ้าน ที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้น และการสืบทอดโดยลูกหลานหรือสมาชิกในครอบครัวได้สัมผัสการทออย่างต่อเนื่องทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ เป็นไปด้วยวิธีการธรรมชาติ เกียวโยงสัมพันธ์กันของคนในครอบครัว ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทาง สังคม โดยการใช้ผ้าไหมเป็นเครื่องมือ เพื่อให้ผู้หญิงมีความสมบูรณ์พร้อมตามที่สังคมชุมชนคาดหวัง มุ่งส่งเสริมโดยการปลูกจิตสำนึกคนในท้องถิ่นโดยเฉพาะเยาวชนในชุมชน (ณมน ธนินธยางกูร และคณะ, 2561) และมีความคล้ายคลึงกันกับการศึกษาของ สดราญนิตย์ เล็กสุทท์ (2561) ที่ได้ศึกษาการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าฝ้ายทอมือที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของกลุ่มผ้าฝ้ายทอมือบ้านหนองเงือก ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่าแนวทางการพัฒนาการอนุรักษ์และการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มผ้าฝ้ายทอมือ โดยจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการสืบสานการทอผ้าฝ้ายทอมือร่วมกัน รื้อฟื้น พื้นฟู เอกลักษณ์ของผ้าฝ้ายทอมือให้กลับมามีความสำคัญอีกครั้ง พัฒนาและประยุกต์ผ้าฝ้ายทอมือให้เหมาะสม ยุคสมัยปัจจุบัน ประกาศยกย่องเชิดชูผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการด้านการคุ้มครองลิขสิทธิ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นมรดกทางปัญญาสืบไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) องค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ความสำคัญ ในการจัดงบประมาณเพื่อการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุตามความต้องการ เช่น การจัดสรรพื้นที่ในการให้ผู้สูงอายุมาทำกิจกรรมร่วมกัน

1.2) ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้สูงอายุโดยให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง

1.3) ควรมีการให้ความรู้การเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้สามารถเข้าใจและสามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของจำนวนจิตอาสาในสังคม และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย

2.2) ควรศึกษาการทำงานจิตอาสาของวัยรุ่นในยุคโลกาภิวัตน์ที่สภาพแวดล้อมทางด้านวัตถุมิ ความเจริญมากกว่าความเจริญทางด้านจิตใจ โดยเน้นที่เหตุจูงใจที่เป็นพลังของการขับเคลื่อนเพื่อเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์สังคม ภายใต้แผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความเท่าเทียมกันทางสังคม

2.3) ควรศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยเชิงจิตวิทยาที่มีผลต่อการส่งเสริมนิสัยจิตสาธารณะของคนในสังคมยุคศตวรรษที่ 21 โดยบูรณาการกับรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาจิตใจให้สามารถทำงานจิตอาสาหรือมีความสำนึกสาธารณะ

บรรณานุกรม

- จุฑารัตน์ แสงทอง. (2560). สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัย อย่างมีคุณภาพ. วารสารกึ่งวิชาการ. มกราคม - เมษายน. 38 (1).
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการ วุฒิสภา. 3. 16 สิงหาคม.
- ณมน ธนินธญากร และคณะ. (2561). การศึกษาพฤติกรรมและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักสุขภาวะชุมชน กรณีศึกษา : บ้านปลาบู่ ตำบลหนองแสง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา. วารสารชุมชนวิจัย. พฤษภาคม – สิงหาคม. 12 (2).
- เดชา ปุณณบาล. (2560). 9 ตามรอยบาท ศาสตร์พระราชา. วารสารสมาคมนักวิจัย, 22 (2).
- พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) (2561). การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดุนาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ศราญนิตย์ เล็กสุทธี. (2561). การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าฝ้ายทอมือที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของกลุ่มผ้าฝ้ายทอ มือนานหนองเือง ตำบลแม่แรง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลำพูน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี. กันยายน – ธันวาคม. 12 (29).
- สำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร. (2561). สถิติประชากร แยกละเอียด ข้อมูลของท้องถิ่นเขตดอนเมืองของเดือนสิงหาคม 2561. สุวิทย์ อยู่เปรม. วันที่ 7 กันยายน.
- สำนักส่งเสริมสุขภาพกรมอนามัย ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ กระทรวงสาธารณสุข.(2561). บทบาทผู้สูงอายุต่อสังคม ครอบครัวชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/about/soongwai/topic006.php>. สืบค้น เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม.
- สุจิตรา บุญรัตน์พันธุ์. (2557). ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.

บทบาทของผู้นำชุมชนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร่
เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

The Role of Community Leaders and Life-Quality Development in Sukrudee
Community, Ta-Raeng Sub-District, Bangkhen District, Bangkok

พระสมชาย จันทสาโร (ถนัดกิจตระกูล)

Phra Somchai Janthasaro (Taladkitrakul)

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Social Development, faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนสุขฤดี 2) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนสุขฤดี 3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร่ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรกลุ่มตัวอย่างวิจัย จำนวน 150 คน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์ในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กรรมการในชุมชนสุขฤดี จำนวน 7 ท่าน วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนสุขฤดีแขวงท่าแร่ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนรายข้อ ด้านร่างกาย ข้อว่ามีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรับประทานอาหารที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย อยู่ในระดับมากที่สุด 2. บทบาทของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนสุขฤดี เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้นำชุมชนชุมชนสุขฤดี ได้มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในด้านต่างๆ คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม 3. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนสุขฤดี กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านร่างกายประชาชนในชุมชนไม่ค่อยสนใจในการออกกำลังกาย เพราะมุ่งแต่ประกอบสัมมาอาชีพเป็นส่วนใหญ่ ผู้นำส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนออกกำลังกายให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้สมบูรณ์แข็งแรง

คำสำคัญ : บทบาท, ผู้นำชุมชน, การพัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

This research article There are 3 main objectives: 1) to study the level of quality of life of the people in the Sukrudee community; 2) to study the role of community leaders on the development of the quality of life of the people in the Sukrudee community; 3) to study the problems and obstacles in the quality of life development. Of people in the Sukrudee community, Tha Raeng sub-district, Bang Khen District, Bangkok. Using a blended research methodology using quantitative research. which is survey research a sample population of 150 people using a package. And qualitative research using structured interviews and structured interviews correlated to performing duties with 7 key informants, members of the Sukrudee Community. Analyze it using content analysis techniques. The research results were found that

The findings of the study revealed that the community's participation in conservation the Kai styled textiles in Mae Loi Rai Community, Sri Don Chai Sub-district, Theong District, Chiangrai Province was resulted from their values and identity of Kai styled textiles, as well as their cooperation. In addition to the two major groups' guidelines and regulations on how to conservation Kai styled textiles, depend on policies and financial budgets related to the facilities of Kai styled textiles with their community's conservation should be all supported in terms of their leader group; moreover, the community cooperation in Kai styled costume-dressing at different festival activities, as well as their trainings on how to learn and inherit local wisdoms on textile-weaving was mostly found in terms of the villagers. In order to be a local indigenous center for their community's sustainable conservation, therefore, the establishment of textile-weaving group, community's textile museum, should be both promoted, and conservative sustainability outcome finally.

Keywords: Role, Community Leaders, Life-Quality Development

บทนำ

การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนหรือในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลากว่า 30 ปี แล้วแต่ก็ยังมีความปัญหาในการกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต ทำให้หน่วยงานภาครัฐ โดยกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ และนักวิชาการที่สนใจได้พยายามพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต ทั้งในระดับจังหวัด ระดับชุมชน และระดับบุคคล รวมถึงการศึกษาตัวชี้วัดเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีคุณลักษณะเฉพาะ เช่น ผู้สูงอายุ แรงงาน สตรีเกษตรกร ครุวัตรชนบท ครุวัตรที่มีแรงงานย้ายไปทำงานต่างประเทศ เป็นต้น แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือของตัวชี้วัดอยู่ ตัวชี้วัดหลายตัวที่ภาครัฐใช้เป็นแนวทางในการกำหนด นโยบายการพัฒนาในระดับพื้นที่ เช่น ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) การศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ผ่านมาส่วนหนึ่งมองว่าคุณภาพชีวิต เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการพัฒนาที่ดำเนินการในพื้นที่หรือ สะท้อนผลการพัฒนาผ่านโครงการหนึ่งโครงการใดบางส่วนของศึกษาคุณภาพชีวิตในฐานะที่เป็นเป้าหมายของการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมพัฒนา

มนสิกุล โอวาทเภสัชช์ (2559) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบทความคุณภาพชีวิตที่ดีว่า การทำให้ความยุติธรรม ความเป็นธรรมในสังคม และการทำให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้ง 3 เรื่องนี้สอดคล้องกลมกลืนในสภาพสังคมไทยปัจจุบันที่มีช่องว่างของการกระจายรายได้ ความเหลื่อมล้ำในสังคมสูงขึ้นทุกด้าน ระบบการศึกษาที่มุ่งการแข่งขันสูงขึ้น และสภาพแวดล้อมที่เป็นภัยต่อชีวิตและสุขภาพและที่สำคัญ คือ ชาวบ้านรู้สึกว่าเข้าถึงบริการด้านยุติธรรม ขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับความยุติธรรมหน้าข้า รู้สึกว่ากฎหมายไม่ใช่เรื่องใกล้ตัวแต่เป็นเรื่องทางเทคนิคที่พึ่งตนเอง ไม่ได้ต้องพึ่งพาจากคนที่รู้เท่านั้น การพัฒนาที่ขาดการส่งเสริมฐานรากจากล่างสู่บนและวิธีการที่พึ่งพากระบวนการเกินส่วนขาดกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริงส่งผลให้ชาวบ้านสัมผัสกับการพัฒนาความเจริญแต่เพียงด้านวัตถุและสิ่งก่อสร้างรวมทั้งเทคโนโลยีจากกระแสโลกาภิวัตน์ทุนนิยมที่ผูกพันกับผลประโยชน์ทางการค้า ทั้งภายในประเทศและบริษัทข้ามชาติ และการสัมผัสแบบนี้ทำให้ประเด็นเรื่องความยุติธรรมสภาพสังคมที่เป็นธรรม และคุณภาพชีวิตที่ดีถูกมองด้วยคุณค่า (ดุขฎิ อายุวัฒน์, 2556: 76) เคลือบแฝงไปด้วยภาพลวงตาตามไปด้วย ภาพลวงตาเหล่านี้ จึงก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพชีวิต สภาพของการขาดโอกาสในการทำมาหากินที่เสมอภาคและเท่าเทียม ปัญหาคุณภาพของการศึกษา ปัญหาการกระจายความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ปัญหาความไม่แน่นอนไม่เป็นธรรมของราคาผลผลิตทางการเกษตร รวมไปถึงการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพ (พนิชฐา พานิชชีวะกุล, 2558: 176) ซึ่งทั้งหมดนี้คือ ปัญหาการมีคุณภาพชีวิต ที่ดินตนเอง ความจริงใจและสร้างความไว้วางใจเชื่อใจเป็นสิ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ จะต้องคำนึงถึงเพราะจะช่วยกระตุ้นและทำให้ชุมชนเต็มใจที่จะร่วมดำเนินงาน การมีหน่วยงานสนับสนุนที่เข้มแข็งและได้รับความไว้วางใจจะทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปราบรื่น รวดเร็ว การเข้าไปทำงานร่วมกับชุมชนจะต้องสร้างการยอมรับให้ได้ว่าหน่วยงานภาครัฐและชุมชนนั้น ๆ เป็นพวกพ้องเป็นพี่เป็นน้องที่จะมาร่วมกันทำงาน เพื่อพัฒนาชุมชน ไม่ได้เข้าไปเพื่อหาผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางการเมือง ผลประโยชน์ทางตำแหน่งหน้าที่ หรือผลประโยชน์ทางวิชาการ การให้ความเป็นกันเอง ไม่มีพิธีรีตองหรือยึดพิธีการมากนักเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการยอมรับ ทั้งนี้จะต้องเป็นไปโดยธรรมชาติ ไม่แส่สร้าง นอกจากนี้ ความต่อเนื่องของการดำเนินงานเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะไม่มีชุมชนใดที่จะเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้ในระยะเวลานาน ๆ อย่างไรก็ตามเป็นเรื่องยากที่จะดำเนินการในด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปต่อเนื่อง ปัจจุบันการพัฒนาชุมชนมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เพราะความมั่นคง มั่นคงและยั่งยืนของชาติบ้านเมืองเป็นผลที่สืบเนื่องจากการพัฒนาชุมชนเป็นประการสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถดำรงชีพอย่างปกติสุข และการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะเช่นไรนั้น ผู้ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหรือเนรมิตชุมชนได้ก็คือผู้นำชุมชน เพราะ

ผู้นำชุมชนมีบทบาทและมีอิทธิพลในการผลักดันและขับเคลื่อนชุมชน โดยภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากคนในชุมชน ผู้นำชุมชนในทุกชุมชน จึงเป็นกลไกที่สำคัญของชาตบ้านเมือง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนสุขฤดี ซึ่งตั้งอยู่ ณ แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนประเภทชานเมืองค่อนข้างใหญ่มีวิถีชีวิตที่หลากหลายและมีปัญหาสารพัด ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาถึงสภาพการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ผู้นำชุมชน และปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาชุมชน โดยเน้นคุณภาพชีวิตที่ยึดโยงกับศีลธรรมหรือศีล 5

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนสุขฤดีแขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์ในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่กับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อยู่ในชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 1,500 คน และสัมภาษณ์เพิ่มเติมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) กรรมการในชุมชนสุขฤดี จำนวน 7 ท่าน ทั้งชุมชนสุขฤดี ได้แก่ ประธานชุมชน รองประธาน เลขานุการ และกรรมการในชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างวิจัย จำนวน 150 คน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ระดับความพร้อมของบทบาทของผู้นำชุมชนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชน สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Different: LSD) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) และจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

สรุปผลการวิจัย

ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนสุขฤดีแขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านร่างกาย มีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรับประทานอาหารที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ด้านจิตใจ ผู้นำชุมชนสุขฤดีส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้เห็นความสำคัญของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และจัดให้มีการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ประชาชนในชุมชนได้เข้าร่วมประชุมเพื่อปรึกษาเสนอแนะแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชนสุขฤดีจัดให้มีการบำรุงรักษาแหล่งน้ำลำคลองภายในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด

บทบาทของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนสุขฤดี เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้นำชุมชนชุมชนสุขฤดี ได้มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในด้านต่างๆ คือ ด้านร่างกาย ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนออกกำลังกายให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้สมบูรณ์แข็งแรง ด้านจิตใจ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ารับการอบรมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อขัดเกลาจิตใจ เช่น ปฏิบัติธรรมในวันสำคัญต่างๆ มีการสวดมนต์และนั่งสมาธิ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม จัดเสวนาประมาณต่อภาคีรัฐ เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ให้ได้รับโอกาสเท่าเทียมกับประชาชนในชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในชุมชนให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของต้นไม้และควรให้มีการปลูกต้นไม้ทดแทน

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนสุขฤดี กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านร่างกาย ประชาชนในชุมชนไม่ค่อยสนใจในการออกกำลังกาย เพราะมุงแต่ประกอบสัมมาอาชีพเป็นส่วนใหญ่ ผู้นำส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนออกกำลังกายให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้สมบูรณ์แข็งแรง ด้านจิตใจ ชุมชนยังขาดสถานที่ให้คำปรึกษาในปัญหาต่างๆ กับประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชนดูแลเอาใจใส่และคอยให้คำปรึกษา โดยมีการรับฟังและคอยแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้กับประชาชนในชุมชน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ยังขาดงบประมาณช่วยเหลือจากภาครัฐ ผู้นำชุมชนควรจัดงบประมาณหรือจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้รับโอกาสเท่าเทียมกันกับประชาชนในชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อม ประชาชนในชุมชนยังขาดความเอาใจใส่หรือความไม่รู้คุณค่าที่แท้จริงของต้นไม้ ผู้นำชุมชนควรให้ความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนในชุมชนให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของต้นไม้และควรให้มีการปลูกต้นไม้ทดแทน

อภิปรายผลการวิจัย

ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนสุขฤดีแขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย และด้านสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ ด้านร่างกาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อว่า มีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรับประทานอาหารที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านจิตใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อว่า ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้เห็นความสำคัญของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และข้อว่า ผู้นำชุมชนสุขฤดี จัดให้จัดให้มีการเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรมภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อว่า ผู้นำชุมชนสุขฤดีให้

ประชาชนในชุมชนได้เข้าร่วมประชุมเพื่อปรึกษาเสนอแนะแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อว่า ผู้นำชุมชนสุจริต จัดให้มีการบำรุงรักษาแหล่งแม่น้ำ ลำคลองภายในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด

บทบาทของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนสุจริต แขวงท่าแร่ เขต บางเขน กรุงเทพมหานคร

ด้านร่างกาย: ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนออกกำลังกายให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในชุมชนให้สมบูรณ์แข็งแรง นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรับประทานที่เป็นประโยชน์และถูกหลักอนามัย รับประทานผักและผลไม้มากกว่ารับประทานเนื้อสัตว์ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่ลด ละ เลิก สิ่งเสพติด เช่น สุรา บุหรี่ และคอยแนะนำเรื่องโทษของสิ่งเสพติดต่างๆ และจัดให้มีสถานที่ออกกำลังกายให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในชุมชนและจัดซื้ออุปกรณ์ในการออกกำลังกายเพิ่มให้มากขึ้น กับทั้งจัดให้มีการตรวจสุขภาพแก่ประชาชนในชุมชนให้ทั่วถึง และมีรณประจำชุมชน เพื่อสะดวกในการบริการ รับ-ส่ง ในกรณีมีผู้ป่วยฉุกเฉิน

ด้านจิตใจ: ผู้นำและคณะกรรมการบริหารชุมชนสุจริต แขวงท่าแร่ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ารับการอบรมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อขัดเกลาจิตใจ เช่น ปฏิบัติธรรมในวันสำคัญต่าง ๆ โดยมีการสวดมนต์นั่งสมาธิ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้ปกครองในการอบรมศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ วัดพรหมสุวรรณสามัคคี เขตบางแค กรุงเทพมหานคร” จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีบทบาทในการอบรมศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กเล็กอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ปกครองที่มีความเชื่อต่อหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในเรื่องเบญจศีล เบญจธรรม บุญกิริยาวัตถุ 10 และฆราวาสธรรม 4 แตกต่างกัน มีพฤติกรรมในการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแก่เด็กเล็กแตกต่างกัน และผู้ปกครองที่มีความเชื่อต่อหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในเรื่องเบญจศีล เบญจธรรม บุญกิริยาวัตถุ 10 และฆราวาสธรรม 4 แตกต่างกัน มีบทบาทในการอบรมศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กเล็กแตกต่างกัน (พระมหาสมควร ธมฺมธโร: 2543) นอกจากนี้ ยังดูแลเอาใจใส่และคอยให้คำปรึกษา โดยการรับฟังและคอยแก้ไขปัญหาดัง ๆ ให้กับประชาชนในชุมชน จัดสถานที่ให้คำปรึกษาในปัญหาดัง ๆ เพื่อรองรับประชาชนในชุมชนที่มีปัญหา และต้องการความช่วยเหลือ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้เห็นความสำคัญของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและส่งเสริมให้ฟังเทศน์ฟังธรรม คอยหมั่นตรวจตราเยี่ยมเยียนประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการแสดงน้ำใจตนน้ำใจที่ดงาม จัดหรือเสนองบประมาณต่อภาครัฐ เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ให้ได้รับโอกาสเท่าเทียมกับประชาชนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อาภาวดี พรหมจอม (2547) ศึกษาเรื่องบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กสตรีคนชราและผู้ด้อยโอกาสศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองนครพนมโดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจมีแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลได้ให้ความสำคัญต่องานพัฒนาคุณภาพชีวิตมากขึ้นมีการจัดสวัสดิการสังคมในหลายรูปแบบทั้งในลักษณะให้บริการทางตรงและทางอ้อมขึ้นอยู่กับงบประมาณและความ เป็นอิสระขององค์การบริหารส่วนตำบลในการกำหนดรูปแบบของการให้บริการข้อเสนอแนะในการวิจัยควรให้ งบประมาณและการสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถดำเนินการจัดสวัสดิการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กสตรีผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสมากขึ้นโดยจัดให้มีการฝึกอบรมความรู้ ด้านงานสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้ปฏิบัติงานซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามกำหนดระยะเวลาเห็นควรให้มีการอบรมสัมมนาหรือเสวนาระหว่าง สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดกับองค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะผู้ถือกฎหมาย ด้านสวัสดิการสังคม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานและกระตุ้นให้องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัด

สวัสดิการครอบคลุมทุกบุคคลกลุ่มเป้าหมายหรือมีรูปแบบการจัดสวัสดิการให้หลากหลายมากยิ่งขึ้นรวมถึงการปรับโครงสร้างภายในองค์กรบริหารส่วนตำบลให้มีบุคลากรซึ่งเกี่ยวข้องกับงานสวัสดิการสังคม

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม: ผู้นำและคณะกรรมการบริหารชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร่ จัดเสนองบประมาณต่อภาครัฐ เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ให้ได้รับโอกาสเท่าเทียมกับประชาชนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จิราณัฐ วงศ์อุทัย (2542) ได้ทำวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ชุมชน ปัญหาโรคเอดส์ กรณีศึกษา พระครูโสภณปริยัติสุธี วัดดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” จากผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการสงเคราะห์ชุมชนของพระครูโสภณปริยัติสุธี ประกอบด้วย การสงเคราะห์ทั้งทางด้านจิตใจ เศรษฐกิจและสังคมไปพร้อมๆ กัน ซึ่งมี 2 แบบ คือ การสงเคราะห์ทั้งทางด้านจิตใจ เศรษฐกิจและสังคมไปพร้อมๆ กัน ซึ่งมี 2 รูปแบบ คือ การสงเคราะห์แบบให้เปล่า ได้แก่ การให้ทุนการศึกษา เครื่องอุปโภคบริโภค โภคณ และ การมอบเงินสงเคราะห์ ภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมการสงเคราะห์ชุมชนในรูปแบบนี้ได้ระยะเวลาหนึ่ง พบว่า การสงเคราะห์แบบให้เปล่าทำให้คนขาดความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งได้รับและคุณค่าของตนเอง ทำให้กลายเป็นผู้ที่คุ้นเคยต่อการร้องขอและรอคอยความช่วยเหลือ จึงได้เปลี่ยนรูปแบบเป็นการสงเคราะห์แบบผสมผสาน ซึ่งเป็นการสงเคราะห์และการพัฒนาโดยวิธีระดมทุน การสร้างเครือข่ายพระสงฆ์สามเณร การสร้างเครือข่ายโรคเอดส์ในระดับชุมชน ผลที่เกิดจากการสงเคราะห์ชุมชนดังกล่าวปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจแก่ผู้ที่ประสบปัญหาจากโรคเอดส์ได้ในระดับหนึ่ง ทางนามธรรมพบว่าผู้ติดเชื้อมีกำลังใจและศรัทธาในการดำรงชีวิตมากขึ้น และกระตุ้นให้คนในชุมชนทั้งผู้นำ คณะกรรมการเพื่อนบ้านผู้ประสบปัญหาเรื่องโรคเอดส์ และพระสงฆ์เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ร่วมกันแก้ไขปัญหาอันเนื่องมาจากโรคเอดส์ในชุมชน กับทั้งมีการจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายหรือติดป้ายประกาศ เพื่อแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกัน เพื่อเพิ่มพูนความสามัคคีในหมู่คณะ นอกจากนี้ ยังหมั่นจัดประชุมอยู่อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความสามัคคีภายในชุมชนและเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้รับการมีส่วนร่วมในการทำงานหรือรับรู้เกี่ยวกับงานต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมภายในชุมชนด้วย

ด้านสิ่งแวดล้อม: ผู้นำและคณะกรรมการบริหารชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร่ ให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในชุมชนให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของต้นไม้และควรให้มีการปลูกต้นไม้ทดแทน พร้อมทั้งแนะนำประชาชนในชุมชน เพื่อสร้างความสำนึกถึงการทิ้งขยะลงตามพื้นหรือแหล่งน้ำ โดยให้ทิ้งลงในถังรองรับที่จัดไว้ตามสถานที่ต่างๆ จัดสร้างไฟฟ้าตามไหล่ทางให้เพียงพอ รวมถึงซ่อมบำรุงถนนที่ชำรุดทรุดโทรมและมีการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนในชุมชน เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและแนะนำวิธีการนำธรรมชาติมาใช้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้ชุมชนลดปัญหาแออัดหรือบริเวณบ้านในชุมชน ด้วยการ พัฒนาระบบสาธารณูปโภค หรือสร้างโครงสร้างบางส่วนให้ดีขึ้น เช่น พัฒนาบริเวณรอบๆ ชุมชน เป็นต้น

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร่ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พบว่า ผลการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร่ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

ด้านร่างกาย: ด้านร่างกาย ได้แก่ ประชาชนในชุมชนไม่ค่อยสนใจในการออกกำลังกาย เพราะมุ่งแต่ประกอบสัมมาอาชีพเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยรับประทานอาหารเช้าที่เป็นประโยชน์ และถูกหลักอนามัยเท่าที่ควร ประชาชนในชุมชนยังไม่ได้รับการตรวจสุขภาพอย่างทั่วถึงเท่าที่ควร ผู้นำและคณะกรรมการบริหารชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร่ จึงส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนออกกำลังกายให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในชุมชนให้สมบูรณ์แข็งแรง

ด้านจิตใจ: ด้านจิตใจ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนยังขาดสถานที่ให้คำปรึกษาปัญหาต่างๆ ของประชาชนในชุมชน และยังไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ให้คำปรึกษาเท่าที่ควร ผู้นำและคณะกรรมการบริหารชุมชนสุขุมดีแขวงท่าแร่ จึงควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ารับการอบรมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อขัดเกลาจิตใจ เช่น ปฏิบัติธรรมในวันสำคัญต่างๆ โดยมีการสวดมนต์ นั่งสมาธิ และควรดูแลเอาใจใส่และคอยให้คำปรึกษา โดยมีการรับฟังและคอยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้กับประชาชนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม: ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ยังขาดงบประมาณช่วยเหลือจากภาครัฐโดยการนำของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารชุมชนสุขุมดี เป็นผู้ประสานงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อาภาวดี พรหมจอม (2547) ศึกษาเรื่องบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กสตรีคนชราและผู้ด้อยโอกาสศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองนครพนม โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจมีแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลได้ให้ความสำคัญต่องานพัฒนาคุณภาพชีวิตมากขึ้น มีการจัดสวัสดิการสังคมในหลายรูปแบบทั้งในลักษณะให้บริการทางตรงและทางอ้อมขึ้นอยู่กับงบประมาณและความเป็นอิสระขององค์การบริหารส่วนตำบลในการกำหนดรูปแบบของการให้บริการข้อเสนอแนะในการวิจัยควรให้งบประมาณและการสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถดำเนินการจัดสวัสดิการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กสตรีผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสมากขึ้นโดยจัดให้มีการฝึกอบรมความรู้ด้านงานสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้ปฏิบัติงานซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามกำหนดระยะเวลาเห็นควรให้มีการอบรมสัมมนาหรือเสวนาระหว่างสำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดกับองค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะผู้ถือกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานและกระตุ้นให้องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดสวัสดิการครอบคลุมทุกบุคคลกลุ่มเป้าหมายหรือมีรูปแบบการจัดสวัสดิการให้หลากหลายมากยิ่งขึ้นรวมถึงการปรับโครงสร้างภายในขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มีบุคลากรซึ่งเกี่ยวข้องกับงานสวัสดิการสังคมเช่นนักสังคมสงเคราะห์นักพัฒนาชุมชนเข้าร่วมทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการทำงานร่วมกันในทุกภาคส่วนในลักษณะพหุภาคีคือรัฐเอกชนประชาชนภาควิชาการท้องถิ่นทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนางานคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายให้เกิดความยั่งยืนและการกระจายอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ ประชาชนในชุมชนยังขาดการได้รับข่าวสารต่างๆ จากผู้นำและคณะกรรมการบริหารชุมชนสุขุมดี ทั้งนี้ ควรจัดงบประมาณหรือจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้รับโอกาสเท่าเทียมกันกับประชาชนในชุมชน และจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายหรือติดป้ายประกาศ เพื่อแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ให้กับประชาชนในชุมชนได้รับทราบ

ด้านสิ่งแวดล้อม: ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ประชาชนในชุมชนยังขาดความเอาใจใส่หรือความไม่รู้คุณค่าที่แท้จริง ขาดการเห็นคุณค่าต้นไม้ การจัดการป่าไม้ที่ไม่เข้มงวด นอกจากนี้ ประชาชนในชุมชนยังขาดความสำนึกถึงการทิ้งขยะลงตามพื้นหรือแหล่งน้ำ โดยไม่ทิ้งลงในถังรองรับที่จัดไว้ให้ ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารชุมชนจึงควรให้ความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนในชุมชนให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของต้นไม้ที่กำลังจะหมดไปและควรให้มีการปลูกต้นไม้ทดแทน แนะนำประชาชนในชุมชน เพื่อสร้างความสำนึกถึงการทิ้งขยะลงตามพื้นหรือแหล่งน้ำ โดยให้ทิ้งลงในถังรองรับที่จัดไว้ตามสถานที่ต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) ควรรณรงค์ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันเผยแพร่ความรู้เพื่อการดูแลสุขภาพการดูแลสุขภาพตามวิถีชีวิตและภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทยแก่ผู้สูงอายุทางสถานี โทรทัศน์ วิทยุ หรือหอกระจายข่าว

1.2) ควรรณรงค์ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันส่งเสริมให้ทุกวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดงานวันสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยสถาบันครอบครัว

1.3) ควรรณรงค์ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันส่งเสริมให้วัดที่มีความพร้อมจัดกิจกรรมพุทธศิลป์บำบัดที่ช่วยให้มีความรู้สึกละคลายให้เกิดความสุขทางใจสำหรับผู้สูงอายุควบคู่กับการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพุทธ

2.2) ควรศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในยุคไทยแลนด์ 4.0

2.3) ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมทางศาสนาสำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

บรรณานุกรม

- จิราณูช วงศ์อุทัย. (2542). “บทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ชุมชนปัญหาโรคเอดส์ กรณีศึกษา พระครูโสภณปริยัติสุธี วัดดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่.” **วิทยานิพนธ์สาธิตารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดุขฎิ์ อายุวัฒน์. (2552). “**มาตรวัดคุณภาพชีวิต**: กรณีศึกษาประชากรในชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พนิชฐา พานิชชีวะกุล. (2558). **การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตในชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พระมหาสมควร ธมมธีโร. (2543). “บทบาทผู้ปกครองในการอบรมศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ วัดพรหมสุวรรณสามัคคี เขตบางแค กรุงเทพมหานคร.” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนสิกุล โอวาทเภสัชช์. (2559). “**คุณภาพชีวิตที่ดี**.” คมชัดลึก. 8 : 24 สิงหาคม.
- อภาวดี พรหมจอม. (2547) “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชราและผู้ด้อยโอกาส ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองนครพนม.” **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข
“พอมี พอกิน พอใช้”

Guidelines for Community Development According to the Philosophy of Sufficiency
Economy towards Building a Well-Being Society,
"Enough, Enough, and Enough to Eat"

กรชนก สนิทวงศ์

Kornchanok Sanitwong

ณรงค์ เจนใจ

Narong Jenjai

สาขาวิชาพัฒนาสังคม สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Social Development Program, School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University

Email: kornchanoke2509@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ผู้ศึกษามุ่งเน้นการศึกษาจากเอกสารและรวบรวมเป็นบทความวิชาการที่จะนำไปสู่การศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข “พอมี” “พอกิน” “พอใช้” อย่างยั่งยืน หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จึงได้น้อมนำแนวพระราชดำริมาเป็นแนวทางการปฏิบัติการในระดับพื้นที่ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานปฏิรูปที่ดินฯ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผลการดำเนินงานพบว่า ได้เกิดหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง นักปราชญ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งเกิดการสืบทอดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านอาชีพทางการเกษตร ผลจากการปฏิบัติการดังกล่าว ได้เกิดแนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข “พอมี” “พอกิน” “พอใช้” อย่างยั่งยืนคือ การมุ่งเน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การฝึกทักษะ การคิด วิเคราะห์และทบทวนตนเอง การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน ทุนทรัพย์ เมล็ดพันธุ์ ความรู้ เกี่ยวกับการเกษตร มีการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการแปรรูปทางการเกษตรรวมทั้งการส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อให้เกษตรกรเกิดการพัฒนาและที่สำคัญมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญและส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : เศรษฐกิจพอเพียง, แนวทางการพัฒนาชุมชน

Abstract

This academic article the students focus on studying from documents and compiling into academic articles that will lead to the study of the community development approach based on the Sufficiency Economy Philosophy to build a well-being, "enough", "enough", "fair" society. Sustainable the government and private agencies, such as Department of Community Development, Agricultural Land Reform Office, and Ministry of Agriculture and Cooperatives, implemented King Rama's royal words as the guideline for the operations. It was found that the model for sufficiency economy village, philosophers, community enterprise were initiated, including the transfer and exchange of agricultural learning. As a result, the guideline for community development based on SEP for the sustainable well-being society by "moderation" was initiated by emphasizing on providing knowledge and understanding of SEP principles, the training on thinking and analysis skills, the support of production inputs such as land, capital, seeds, and knowledge about agriculture, the promotion of product development and agricultural products processing, as well as the marketing promotion for the agriculturist development. Importantly, kindness and sharing among the community is very crucial for promoting and supporting the well-being society as it was the key mechanism leading to the sustainable and self-reliant community.

Keywords: Sufficiency economy, Community development guideline

บทนำ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 9 ที่ทรงพระราชทานมานานกว่า 30 ปี ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย ยึดหลักทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเองตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2562) แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทิศทางการพัฒนาประเทศยังไม่มี การเปลี่ยนแปลง (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2562) จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2540 ที่ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหา “วิกฤตต้มยำกุ้ง” ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชียที่ส่งผลกระทบต่อวิถีความเป็นอยู่ของประชาชนคนไทย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2562) จึงทำให้รัฐบาลไทยเริ่มเกิดความตระหนักและได้อัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในรัชกาลที่ 9 มาเป็นปรัชญานำทางในการบริหารและพัฒนาประเทศ โดยได้กำหนดไว้ในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 –พ.ศ.2549) เป็นต้นมา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544)

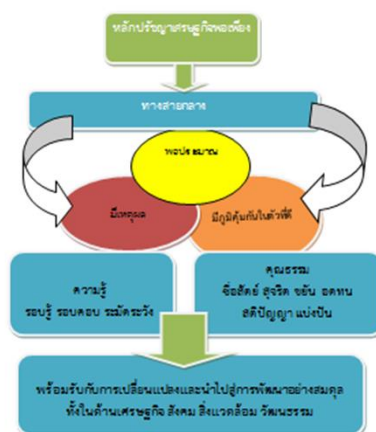
ความสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตรในรัชกาลที่ 9 ที่ได้พระราชทานให้กับประชาชนคนไทยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง นำไปสู่การพัฒนาที่มีสมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ที่สำคัญเศรษฐกิจพอเพียงสามารถที่จะนำไปประยุกต์หรือปรับใช้กับสังคมในทุกระดับไม่ใช่เฉพาะสังคมเกษตรเพียงอย่างเดียว ดังที่ประเวศน์ วะสี (2542 : 12) ได้กล่าวถึงความสำคัญของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ว่า “เป็นทางรอดของสังคมไทยที่ส่งผลต่อการเกิดความเข้มแข็งของเศรษฐกิจพื้นฐานหรือฐานรากของสังคม” เนื่องจาก “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นเศรษฐกิจที่มีการบูรณาการที่เชื่อมโยงชีวิตจิตใจ สิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างได้ดุลยภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็น “เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง” เพราะเป็นเศรษฐกิจที่เข้มแข็งจากฐานล่างนั่นเอง ในขณะที่ อภิชัย พันธเสน (2545 : 52) ได้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงที่พิจารณาตามการให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นเศรษฐกิจที่สามารถพึ่งตนเองได้บนพื้นฐานศักยภาพของตนเอง ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางจิตใจและเป็นเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ สมัคสมานสามัคคีภายในชุมชนเดียวกันและที่สำคัญคือ เป็นเศรษฐกิจที่แก้ไขปัญหาความยากจนเพราะประชาชนพอมี พอกิน นอกจากนั้น หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังได้รับการเชิดชูจากคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติองค์การสหประชาชาติ (โพสตุญเตย์, 2559) ว่าเป็นปรัชญาที่เป็นแนวทางเสริมพลังการพัฒนาที่สำคัญและยังมีความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของเอเชีย เพราะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเล็งเห็นคุณค่าของคนและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกลไกของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกระดับและเชื่อมโยงตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนจนถึงระดับชาติ ซึ่งจะ เป็นแนวทางที่จะช่วยนำเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลกไปสู่ความสำเร็จได้ กล่าวโดยสรุป “เศรษฐกิจพอเพียง” มีความสำคัญเนื่องจากเป็นหลักปรัชญาที่อยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานราก ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดสังคมเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ ภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคที่ประชาชนจะต้องมีความรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความตระหนัก รู้จักคิดเป็น ทำเป็นและแก้ไขปัญหาเป็น มีความรอบคอบ รอบรู้และมีคุณธรรม

แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในรัชกาลที่ 9 ได้ทรงพระราชทานถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนจะพบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่อยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางซึ่งเป็นหัวใจสำคัญตามหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทยและเป็นศาสนาที่ต้องประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองจึงจะรู้และเข้าใจ ดังนั้น หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เป็นเพียงหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานเท่านั้น แต่เป็นหลักการปฏิบัติที่จะนำพาให้ประชาชนคนไทยก้าวพ้นวิกฤติ ซึ่ง

พระองค์ได้พยายามอธิบายถึงหลักความพอเพียงให้แก่ประชาชนคนไทยว่า หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2562) อาจกล่าวได้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาพื้นฐานการดำรงอยู่ของสังคมไทยในอดีตที่เคยมีมาที่อยู่บนพื้นฐานของหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักการดังกล่าว สามารถนำมาสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : กรชนก สนิทวงศ์ ผู้ศึกษา

พระราชดำริว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

ดังได้กล่าวข้างต้นถึง “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ว่าเป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรในรัชกาลที่ 9 ที่ได้พระราชทานให้แก่ประชาชนคนไทยมาโดยตลอด เพื่อให้คนไทยได้รู้จักตนเอง รู้จักการประหยัด อดออม มัธยัสถ์ มีความรอบรู้ มีคุณธรรม ซึ่งเป็นหลักในการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็งและมั่นคง แต่ทิศทางการพัฒนาของประเทศก็ได้เปลี่ยนแปลง ยังคงวิ่งตามระบบทุนนิยมและความทันสมัยจนกระทั่งเมื่อประสบกับวิกฤติจึงได้น้อมนำแนวพระราชดำริมาเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศดังกล่าว ที่ผ่านมามี

หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้พยายามรวบรวมพระราชดำริว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. พระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับการประหยัด มัธยัสถ์ เช่น “การใช้จ่ายโดยประหยัดนั้น จะเป็นหลักประกันความสมบูรณ์พูนสุขของผู้ประหยัดเองและครอบครัว ช่วยป้องกันความขาดแคลนในวันข้างหน้า การประหยัดดังกล่าวนี้ จะมีผลดีไม่เฉพาะแก่ผู้ประหยัดเท่านั้น ยังจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติด้วย” พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ 31 ธันวาคม 2502 (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2562)

2. พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับการรู้จักตัวเองและรู้เท่าทัน เช่น “...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...” (4 ธันวาคม 2517) และ “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” (18 กรกฎาคม 2517) และ “...เราไม่เป็นประเทศร่ำรวย เรามีพอสมควร พออยู่ได้ แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก เราไม่อยากจะเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก เพราะถ้าเราเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมากก็จะมีแต่ถอยกลับ ประเทศเหล่านั้นที่เป็นประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า จะมีแต่ถอยหลังและถอยหลังอย่างน่ากลัว แต่ถ้าเรามีการบริหารแบบเรียกว่าแบบคนจน แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัญสำนึกนี้แหละคือเมตตา กัน จะอยู่ได้ตลอดไป...” พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 4 ธันวาคม 2534

3. พระราชดำรัสเกี่ยวกับการมีความรู้และคุณธรรม “หลักของคุณธรรม คือการคิดด้วยจิตใจที่เป็นกลาง ก่อนจะทำสิ่งใด จะต้องหยุดคิดเสียก่อนเพื่อรวบรวมสติให้ตั้งมั่น และให้จิตสว่างแจ่มใส ซึ่งเมื่อฝึกหัดจนคุ้นเคยชำนาญแล้ว จะกระทำได้คล่องแคล่วช่วยให้สามารถแสดงความรู้ ความคิดในเรื่องต่าง ๆ ให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ได้ชัด ไม่ผิดทั้งหลักวิชาทั้งหลักคุณธรรม” กล่าวคือ พระองค์ทรงเน้นย้ำในเรื่องของ “ความตระหนัก” “คิดก่อนทำ” และ “คิดด้วยจิตใจที่เป็นกลาง” ซึ่งนำไปสู่ความมีเมตตาและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข” พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2535

4. พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับความพอเพียง “...คำว่าพอเพียงความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่า พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง...” พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2541 และ “...เศรษฐกิจพอเพียง...จะทำความเจริญให้แก่ประเทศได้แต่ต้องมีความเพียร แล้วต้องอดทน ต้องไม่ใจร้อน ต้องไม่พูดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน ถ้าทำโดยเข้าใจกัน เชื่อว่าทุกคนจะมีความพอใจได้...” พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2541 (ศูนย์บริหารงานกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 2562) และ “...เศรษฐกิจพอเพียง...จะทำความเจริญให้แก่ประเทศได้ แต่ต้องมีความเพียร แล้วต้องอดทน ต้องไม่ใจร้อน ต้องไม่พูดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน ถ้าทำโดยเข้าใจกัน เชื่อว่าทุกคนจะมีความพอใจได้...” พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทาน ณ วันที่ 4 ธันวาคม 2541 (BBC NEWS, 2561)

5. “เศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือ ไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ ได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนามาช้านานแล้ว มาบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ดีมาก แล้วก็เข้าใจว่าปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น หมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงและทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่า เศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ” พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541

จากพระราชดำรัสดังกล่าว ทำให้พบว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตรในรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับความพอเพียงและรู้เท่าทันที่อยู่บนพื้นฐานการมีความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนคนไทยมาโดยตลอด แต่จุดมุ่งเน้นการพัฒนามีได้เปลี่ยนแปลงรัฐบาลยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาที่เกิดประโยชน์ต่อภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ส่งผลให้ประเทศต้องประสบกับปัญหาประชาชนอ่อนแอไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

เป้าหมายของแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2562) ดังนั้นเป้าหมายของแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญคือ เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความสมดุลในการดำรงชีวิตทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากโลกภายนอก โดยยึดหลักความพอเพียงที่อยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ที่จะเป็แนวทางนำไปสู่ความมั่นคงในการดำรงชีวิตของประชาชนคนไทยในทุกระดับชั้น

แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ที่ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตและการดำรงอยู่ของประชาชนคนไทย ทำให้คนไทยได้ย้อนกลับมาทบทวนแนวพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางการพัฒนาตนเองเพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตดังกล่าว

โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานที่ได้อัญเชิญแนวพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการทำงานเพื่อการพัฒนาตามนโยบายของรัฐบาล

ซึ่งมีหน่วยงานที่สำคัญ ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีหน่วยงานในกำกับที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาคประชาชน เช่น สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาตามพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กรมการพัฒนาชุมชน

ดังได้กล่าวข้างต้นถึงการที่รัฐบาลได้น้อมนำแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) เป็นต้นมา ได้มีหน่วยงานด้านพัฒนาที่สำคัญของภาครัฐ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน โดยสำนักส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชน (2562) เป็นหน่วยงานหลักในด้านการพัฒนาชุมชนของประเทศ ได้จัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความสุขให้ชุมชน ซึ่งโครงการนี้ได้เริ่มปฏิบัติการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา โดยได้เริ่มดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านทั่วประเทศ ส่งเสริมให้หมู่บ้าน/ชุมชนมีส่วนร่วม ดำเนินการพัฒนา

เพื่อตนเองสอดคล้องกับแนวคิดประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยมีรูปธรรมของความพอเพียงใน 6 ด้านคือ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ มีการออม การเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและการเอื้ออาทรต่อกัน

ต่อมาได้มีการยกระดับการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความเป็นต้นแบบ (พ.ศ. 2552-2560) โดยมุ่งเน้นการมีศักยภาพใน 4 ด้านคือ

1. ด้านจิตใจ มี 7 ตัวชี้วัด ได้แก่ มีความสามัคคีและความร่วมมือ มีข้อปฏิบัติของหมู่บ้าน มีกองทุนสวัสดิการแก่สมาชิก ยึดมั่นหลักการประชาธิปไตย มีคุณธรรมจริยธรรม ปลอดภัยและเชื่อมั่นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ด้านเศรษฐกิจ มี 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ จัดทำบัญชีครัวเรือน ลดรายจ่ายและสร้างรายได้ รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพหลัก มีกิจกรรมการออมที่หลากหลาย มีวิสาหกิจชุมชน

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ มีจิตสำนึกของการอนุรักษ์ฯ มีกลุ่ม/องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม มีการใช้พลังงานทดแทนและมีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. ด้านการเรียนรู้ มี 7 ตัวชี้วัด ได้แก่ มีข้อมูลชุมชน ใช้ข้อมูลและแผนชุมชน ค้นหาและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชน ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สร้างเครือข่ายภาคีการพัฒนาและปฏิบัติตามหลักการพึ่งตนเอง

จาก 23 ตัวชี้วัดดังกล่าว ได้มีการนำไปเรียงลำดับและจัดกลุ่มตามเกณฑ์ใน 3 กลุ่ม คือ ระดับพออยู่ พอกิน ต้องผ่านเกณฑ์ 10-16 ข้อ ระดับอยู่ดี กินดี ต้องผ่านเกณฑ์ใน 17-22 ข้อและระดับมีศรีสุข ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม กรมพัฒนาชุมชนได้มี Road map การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงไว้ใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การประเมินแยกประเภท ขั้นที่ 2 การคัดเลือกเป้าหมาย ขั้นที่ 3 การรักษาและพัฒนาขยายผล และขั้นที่ 4 คือ การยกย่องเชิดชูเกียรติ

ผลการดำเนินการของกรมการพัฒนาชุมชนที่ได้เลือกหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่ถูกจัดระดับด้วยเกณฑ์ชี้วัดของกระทรวงมหาดไทย 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัดดังกล่าว มาพัฒนาเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในทั่วประเทศนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562)

สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ในส่วนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (2562) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสำนักงานได้เกิดขึ้นจากพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในการลดความเหลื่อมล้ำ ช่วยให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินและใช้ประโยชน์มากที่สุด และตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ.2548 ได้ให้ความเห็นชอบมอบหมายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักในการช่วยแก้ไขปัญหาความยากจน โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 9 เป็นตัวขับเคลื่อนหลักใน 2 รูปแบบคือ การจัดทำศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนและการสร้างนิคมเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายของการดำเนินงานของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมคือ การแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับประชาชน พบว่า ปัญหาสำคัญของความยากจนในภาคเกษตรคือ

1. การขาดความรู้และการจัดการ
2. ขาดทุนสนับสนุน

3. ขาดที่ดินทำกิน ขาดการพัฒนาดินและน้ำ

4. ปัญหาราคาสินค้าเกษตรและตลาด

ดังนั้น สำนักงานปฏิรูปที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้มีการกิจหลักในการจัดหาที่ดิน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การฝึกอบรม การพัฒนาด้านอาชีพ การจัดการ การแปรรูป การตลาด

ผลของการดำเนินงานพบว่า ได้เกิดปรากฏการณ์ด้านเกษตรกรรมในชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ เกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกิดการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2562)

นอกจากนั้น ได้มีการนำแนวพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นแนวทางการพัฒนาในหลายองค์กร เช่น ธนาคารเกษตรและสหกรณ์ (สิริกร บุญสังข์ และคณะ, 2560) พบว่า การปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ได้นำแนวพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพบว่า ประชาชนในพื้นที่เกิดการลดรายจ่าย สร้างรายได้ในครัวเรือน มีการทำบัญชีครัวเรือน ปลูกผักสวนครัว เพื่อบริโภคที่เหลือนำไปจำหน่าย มีการผลิตของใช้ในครัวเรือน มีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น กลุ่มอาชีพกลุ่มออมทรัพย์ฯ และ รังสรรค์ สิ่งเหลือ และนิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ (2561) พบว่า กระบวนการพัฒนาดังกล่าวได้ส่งผลต่อการสืบทอดด้านการประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น การทำผ้าหมีย้อมครามและการทำไร่สวนผสม ฯ เป็นต้น

ปัญหาการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับสถานการณ์ปัญหาของการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ประเทศไทยได้พัฒนาโดยมุ่งเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเป็นสำคัญได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนในสังคมไทยทั้งในด้านวิถีการดำรงชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมฯ ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พรชัย เจตมานัน, 2560) นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนยังขาดความตระหนัก การยึดติดกับสิ่งอำนวยความสะดวก การติดอามมุข การขาดความเข้าใจและการมีปัญหานี้สิน (สาวตรี รังสิภัทร และอนันท์ แสงตรีเพชรกล้า, 2553)

บทสรุป

ดังได้กล่าวข้างต้นถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรในรัชกาลที่ 9 ที่ได้พระราชทานให้กับประชาชนคนไทยเพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ได้ท่ามกลางสถานการณ์ปัญหาและวิกฤตการณ์ทั้งด้านเศรษฐกิจ ประเพณีวัฒนธรรมสังคม และการเมือง ซึ่งเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปรัชญาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางตามหลักของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาสำคัญประจำชาติไทย อีกทั้งยังเป็นหลักปรัชญาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทยที่รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลและสามารถพึ่งตนเองได้ และพระองค์ได้ทรงพระราชทานย้าเตือนและการให้สติแก่ประชาชนคนไทยในการดำรงอยู่และให้รู้จักการพึ่งตนเองมาโดยตลอดจากพระบรมราโชวาทในโอกาสต่าง ๆ สืบเนื่องระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 60 ปีที่พระองค์ทรงครองราช แต่ประชาชนส่วนใหญ่กลับไม่ได้ย็นสิ่งที่พระองค์ได้ทรงย้าเตือน

จนกระทั่งเมื่อเกิดวิกฤตที่ส่งผลต่อวิถีการดำรงอยู่ของตนเอง จึงได้พร้อมใจที่จะน้อมนำแนวพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการพัฒนาเพราะเห็นว่า คือทางรอดของสังคมไทยที่จะสามารถผ่านพ้นวิกฤตไปได้เนื่องจากหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เป็นเพียงหลักเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่เป็นหลักเพื่อการพัฒนาคนของประเทศให้เป็นคนที่มีคุณภาพสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ไขปัญหาเป็น และถือได้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการพื้นฐานหรือเป็น “เศรษฐกิจฐานราก” ที่จะสร้างความมั่นคงและแข็งแรงให้กับคนในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสังคมที่ดีมีความสุข “พอมี” “พอกิน” “พอใช้” อย่างยั่งยืน แต่ก็ยังพบว่า การน้อมนำแนวพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับหรือประยุกต์ใช้ก็ยังประสบกับปัญหาทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง จะเห็นได้จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 9 ที่พระองค์ได้มีพระบรมราโชวาทเน้นย้ำบ่อย ๆ เกี่ยวกับ “ความประหยัดมัธยัสถ์” “ความพอเพียง” “ความมีเหตุผล” “การมีภูมิคุ้มกัน” “ความรู้” และ “คุณธรรม” ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อีกทั้ง ได้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้ดำเนินการเพื่อพัฒนาชุมชนโดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาพบว่า ปัญหาในการพัฒนาตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ใกล้เคียงกันในหลายพื้นที่ คือ ประชาชนในพื้นที่บางส่วนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง ขาดความตระหนักรู้ ขาดองค์ความรู้ด้านการเกษตร ขาดทุนทรัพย์ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จรวมทั้งขาดในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปทางการเกษตรและการส่งเสริมด้านการตลาด (สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2562) และสอดคล้องกับข้อเสนอของสิริกิติ์ บุญสังข์ และคณะ (2560) ที่ได้ทำการศึกษาแนวทางในการส่งเสริมเพื่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ธนาคารเกษตรและสหกรณ์และสำนักงานพัฒนาชุมชนพบว่า ประชาชนในพื้นที่ยังขาดความตระหนักรู้อย่างแท้จริง โดยในงานวิจัยดังกล่าว ได้ให้ข้อเสนอว่า ควรมีการสร้างจิตสำนึกสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสมาชิกในครัวเรือนในด้านการขยัน ประหยัด อุดม ซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่หาความรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง เพิ่มทางเลือกในการทำกิจกรรมเพื่อลดรายจ่ายในชีวิตประจำวันและลดต้นทุนการผลิต ควรมีการสร้างอาชีพเสริมให้มีรายได้ที่เพียงพอ การแก้ไขปัญหาพื้นฐาน เช่นดินเค็ม น้ำกร่อยและการขาดแคลนน้ำ รวมทั้งการสนับสนุนการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเพื่อส่งเสริมด้านอาชีพ เช่น กลุ่มปุ๋ย กลุ่มเมล็ดพันธุ์ รวมทั้งการพัฒนาโรงสีข้าวชุมชน ส่วน วิฑูลย์ แก้วสุวรรณ และคณะ (2559) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลให้ชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจคือ การได้มีโอกาสเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปราชญ์ผู้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ อย่างไรก็ตาม วิฑูลย์ แก้วสุวรรณและคณะ (2559) ยังพบว่า หากจะมีการพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น ควรมีแนวทางการพัฒนาตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรมุ่งเน้นการพัฒนาและทบทวนการดำเนินกิจกรรม การเสริมสร้างมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ในขณะที่เสาวนีย์ อาภามงคล (2559) ได้ทำการศึกษาถึงตัวแบบการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมการปฏิบัติการและผลสำเร็จของการเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และยังพบอีกว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความสำเร็จในการปลูกฝังแนวคิดการปฏิบัติตามแนวทางสายกลางที่สำคัญ ได้แก่ ด้านจิตใจและด้านเศรษฐกิจ

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข “พอมี” “พอกิน” “พอใช้” อย่างยั่งยืน ควรมุ่งเน้นในหลักการพัฒนาที่สำคัญซึ่งสอดคล้องกับหลักการทรงงานประการแรกคือ การคำนึงถึงภูมิสังคมและความตระหนักรู้ การทบทวนย้อนมองเพื่อจะทำให้เกิดวิเคราะห์ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในภาคประชาชน ให้ประชาชนได้มีโอกาสคิด วิเคราะห์และทบทวนตนเอง หาแนวทางการพัฒนาตนเองบนพื้นฐานของทางสายกลาง การทำความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่าง

แท้จริง หาแนวทางการพัฒนาหรือการส่งเสริมองค์ความรู้ รวมทั้งการหนุนเสริมทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิต เช่น ความรู้ด้านการเกษตร การจัดการน้ำ การจัดการดิน เมล็ดพันธุ์ฯ ที่ดิน งบประมาณ รวมทั้งควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปและการพัฒนาด้านการตลาดซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะส่งผลให้เกษตรกรได้เกิดการยกระดับด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ร่วมกับการปลูกจิตสำนึกในการช่วยเหลือแบ่งปัน ซึ่งจะนำไปสู่การมีสังคมที่ดีและมีความสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถนำเสนอเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข

หลักการพัฒนาชุมชน

- คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา
- ระเบิดจากข้างใน
- ปลูกจิตสำนึก
- เน้นให้พึ่งตนเองได้

ปฏิบัติอย่างพอเพียง

- คำนึงถึงภูมิสังคม
- ทำตามลำดับขั้น ประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูงสุด
- แก้ปัญหาจากจุดเล็ก
- ไม่ติดตำราใช้ธรรมชาติช่วย

สังคมอยู่ดีมีสุข “พอมี พอกิน พอใช้”

1. ครอบครัวย่อเยี่ยว
2. มีอาชีพ/มีความมั่นคงด้านอาหาร
3. มีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย/มีอาชีพเสริม
4. ลดภาระหนี้สิน
5. มีความรู้ในด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี
6. มีความเอื้อเฟื้อ สามัคคีมุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข

ที่มา : กรชนก สนิทวงศ์, ผู้ศึกษา

บรรณานุกรม

- กรชนก สนิทวงศ์. (2561). **ผู้นำกับการพัฒนา**. เชียงราย : สาขาพัฒนาสังคม สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2562). **วิสัยทัศน์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2560 – 2564. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562**, จาก <http://www.cdd.go.th>.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (15 ส.ค. 2562). กรมการพัฒนาชุมชน. แหล่งที่มา: <https://www.cdd.go.th>. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562.
- ประเวศน์ วะสี. (2542). **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน.
- พรชัย เจตมานัน. (15 ส.ค. 2562). **เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน** บุรณาการศาสตร์สหวิทยาการ. แหล่งที่มา: <http://personnel.obec.go.th/hris-th>. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (15 ส.ค. 2562). **พระราชดำริสด้านเศรษฐกิจพอเพียง**. แหล่งที่มา: <https://ka.mahidol.ac.th>. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (15 ส.ค. 2562). **วิกฤตเศรษฐกิจ 2540 : ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ**. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562, จาก <https://www.stou.ac.th>.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (15 ส.ค. 2562). **เศรษฐกิจพอเพียง**. แหล่งที่มา: <http://www.chaipat.or.th>. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562.
- โพสต์ทูเดย์. (15 ส.ค. 2562). **ยูเอ็นยกย่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของไทยในหลวง**. โพสต์ทูเดย์. แหล่งที่มา: <https://www.posttoday.com>. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562.
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ และนิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์. (2561). **รูปแบบการพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบ้านดอนแดง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**. 5 (1), 133 – 144.
- ศูนย์บริหารงานกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (15 ส.ค. 2562). แหล่งที่มา: <http://www.cca.chula.ac.th>. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562.
- สมชัย จิตสุชน. (2558). **ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย: แนวโน้มนโยบายและแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ.
- สาวิตรี รังสิภัทร และ อภินันท์ แสงตรีเพชรกล้า. (2558). **ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา บุคคลและครอบครัวของนิสิตคณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (15 ส.ค. 2562). **สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549**. แหล่งที่มา: <https://www.nesdc.go.th>. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562.
- สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (15 ส.ค. 2562). แหล่งที่มา: <https://eoffice.alro.go.th>. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562.
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. (2561). **การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความสุขให้ชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน.
- สิริกร บุญสังข์, วรรณษา แสนลำ, นัฏฐา มณฑล, นิตยา ปุระโกทก. (2560). **การพัฒนาชุมชนต้นแบบในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข. วารสารชุมชนวิจัย**. 11 (2), 9-20.

- เสาวนีย์ อาภามงคล. (2559). ตัวแบบการพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารเอเชียปริทัศน์
ศูนย์การศึกษาเอเชีย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 3 (5), 151 –174.
- หลักการทรงงานเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (15 ส.ค. 2562). แหล่งที่มา:
www.sufficiencyeconomic.org. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562.
- อภิชัย พันธเสน (2545). การวิเคราะห์อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ตามแนวพระราชดำริ
เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- BBC News. (13 ตุลาคม 2561). ในหลวง ร.9 : 9 พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่ประทับใจ
ไทย. แหล่งที่มา: <https://www.bbc.com>. สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2562.

พุทธเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของปราชญ์ในประเทศและต่างประเทศ Buddhist Economics in the View of Domestic and Foreign Scholars

เดช ชูจันทร์

Dech Choojanaud

ภัทรพล ไจเย็น

Phatraphol jaiyen

อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lecturer of the Department of Economics Faculty of Social Sciences

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: dech_dee@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของปราชญ์ 2) เพื่อศึกษาวิธีการและแนวปฏิบัติทางพุทธเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของปราชญ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ 3) เพื่อศึกษาวิธีการการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธเศรษฐศาสตร์ของชุมชนต้นแบบในสังคมไทย และ 4) เพื่อศึกษาการวิเคราะห์ชุมชนต้นแบบที่นำหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างหลักเศรษฐศาสตร์ เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลทำการถอด บทความ ตำรา หนังสือสิ่งพิมพ์ จากหนังสือ ตำรา รายงานงานวิจัย บทความทางวิชาการ วารสาร และเอกสารต่าง ๆ เป็นต้น จากนั้นนักปราชญ์ด้านพุทธเศรษฐศาสตร์โลก วิเคราะห์ตามเนื้อหา (Content analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัย พบว่า

การทำความเข้าใจพันธะหน้าที่ในชีวิตมนุษย์อย่างถ่องแท้ ไม่สามารถทำได้ด้วยแนวคิดสัญญาประชาคมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรน้อมนำหลักคิดของพระพุทธองค์เรื่องพันธะหน้าที่เชิงอำนาจเข้ามาประกอบด้วยคุณูปการ คือการนำพาคนต่างที่ต่างความคิดมาแลกเปลี่ยนสังสรรค์กันทางปัญญาและทางวัฒนธรรม การพัฒนาประเทศที่เรียกว่า “ความสุขมวลรวมประชาชาติ” โดยความคิดดังกล่าวเน้นการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนมีความสุขและความพึงพอใจ มากกว่าวัดการพัฒนาด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ก็คือ มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค หมายถึงความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจในคำสอนแสดงข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน

เป็นหลักทฤษฎีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เช่น สันโดษ 3 อย่าง คือ 1) ยถาพลสันโดษ ใช้จ่ายตามกำลัง 2) ยถาลาภสันโดษ ใช้จ่ายตามรายได้ 3) ยถาสารูปสันโดษ ใช้จ่ายตามความจำเป็น เป็นวิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเรียกว่า “เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง” จุดประสานแนวคิดระหว่างเศรษฐศาสตร์กระแสหลักกับวิถีพุทธ ที่เน้นระบบคุณค่าให้ควบคู่ไปกับความคุ้มค่า พุทธเศรษฐศาสตร์มีจุดเด่นอยู่ตรงที่เศรษฐศาสตร์กระแสหลักเน้นตามตัณหา เน้นการสนองตัณหา เน้นสนองผู้บริโภค หลักธรรมหลักที่กลุ่มนำมาใช้ คือ ความซื่อสัตย์ อุดหนุน สามัคคี จริ่งใจต่อตนเองและผู้อื่น

แนวคิดและทฤษฎีการผลิต แนวคิดและทฤษฎีการบริโภค แนวคิดและทฤษฎีการเงิน แนวคิดปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ แนวคิดความสุขของชีวิตมนุษย์ แนวคิดการบริโภคใช้สอยปัจจัยพื้นฐาน แนวคิดคุณค่าของกาลเวลา หลักการวิธีการและองค์ประกอบทางเศรษฐศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่ง

ประกอบด้วย หลักการเศรษฐกิจศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา วิธีการเศรษฐกิจศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา และองค์ประกอบเศรษฐกิจศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา

ชุมชนต้นแบบและรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในประเทศไทย คือ 1) แนวทางและรูปแบบพุทธเศรษฐกิจศาสตร์ในประเทศไทย 2) แนวทางในการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐกิจศาสตร์ในชุมชนตัวอย่างในสังคมไทย 3) รูปแบบการเรียนรู้การประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐกิจศาสตร์ในชุมชน

คำสำคัญ : พุทธเศรษฐกิจศาสตร์. ปรัชญาในประเทศไทย. นักปราชญ์โลก

Abstract

This research article the objectives are as follows: 1) To study the principles of Buddhist economics in the view of the philosopher 2) to study methods and practices in Buddhist economics in the views of scholars both in the country and abroad. 3) to study methods of applying Buddhist principles in the economics of the model community in Thai society and 4) to study community analysis. A model that brings Buddhist principles in strengthening economic principles It is a study by using qualitative research (Qualitative Research) which is a study by using documentary research by collecting data by removing articles. textbooks. publications from books. textbooks. research reports. Academic articles. journals. and various documents. etc. from the world philosopher of Buddhism. Analysis by content (Content analysis) and data synthesis.

Understanding the full obligation of human life. it cannot be done with the idea of a community contract alone. But should incorporate the Buddha's ideas about obligations and duties Is to bring different people with different ideas to exchange and socialize. intellectual and cultural So-called national development "Gross National Happiness" by emphasizing the development of people happiness and satisfaction. Rather than measuring development with gross national product Buddhist economics is Mattanyuta. Known to be fit for consumption. Refers to the fit in which the quality of life meets the satisfaction of Buddhist teachings and practices.

It is a theory based on the sufficiency economy approach. for example. 3 types of solitude: 1) the solitude spending according to the power. 2) the solitude spending by income. 3) the solitude. Spend as needed It is the way that His Majesty King Rama IX called it "self-sufficiency economy". the point of synergy between mainstream economics and Buddhist ways. Which emphasizes the value system along with the value Buddhist economics is characterized by mainstream economics with a focus on lust. Focus on lustful response Focus on consumers. The main principle adopted by the group is honesty. tolerance. sincerity towards oneself and others.

Concept and theory of production Concept and theory of consumption Concept and financial theory Human fundamentals concept the concept of happiness of human life Concept of consumption. utilization of basic factors Time value concept Principles. methods and elements of economics according to Buddhism principles. Which consists of Principles of economics according to Buddhism principles Buddhist method of economics and economic elements according to Buddhism principles.

The model community and patterns of the application of Buddhist principles in Thailand are 1) Guidelines and patterns of Buddhist economics in Thailand 2) Guidelines for applying Buddhist economics to the example community in Thai society 3) learning patterns for applying Buddhism. Community economics.

Keywords: Buddhist Economist. The Philosopher in Thailand. World Philosopher

บทนำ

ในช่วงหลังสงครามเย็น (หลังค.ศ. 1989) จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมโลก รวมทั้งของไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่เคยมีมาก่อน ในทางเศรษฐกิจจะเห็นถึงวิกฤตที่ลามปาม ขยายใหญ่ ตั้งแต่วิกฤตต้มยำกุ้ง ค.ศ. 1997 ที่เริ่มจากไทยลามไปทั่วภูมิภาคเอเชีย วิกฤตซับไพร์มของ สหรัฐอเมริกา ค.ศ. 2007 ที่ลามไปทั่วโลก และวิกฤตของสหภาพยุโรปในค.ศ. 2009 ที่ส่งผลกระทบ แบบลูกโซ่ต่อทั่วโลกเช่นกัน ในขณะเดียวกันก็เกิดปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างไม่เคยมีมาก่อน เช่นกัน นั่นก็คือการขยายตัวของการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคในลักษณะของเขตการค้าเสรีและ ตลาดร่วมซึ่งเกิดขึ้นมาในทั่วทุกภูมิภาค ตามด้วยการขยายตัวของความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคที่เรียกว่า เหลี่ยมเศรษฐกิจ รวมทั้ง GMS (Greater Mekong Subregional Cooperation) อีกทั้งยังเกิดการ ขยายตัวของการรวมกลุ่มระหว่างภูมิภาค เช่น APEC และ TPP เป็นต้น (Martin Shaw: 2004)

ความซับซ้อนของปัญหาที่เชื่อมโยงกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จะรุนแรงมากหรือน้อยก็ ขึ้นอยู่กับคุณภาพของการศึกษาของสังคม ถ้ามีคุณภาพ (ไม่ใช่เน้นเชิงปริมาณแบบสังคมไทย) สังคมจะมีการดำเนินนโยบายในลักษณะที่ป้องกัน (Proactive) และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใน ลักษณะที่ราบรื่น แต่สังคมใดมีการศึกษาที่ด้อยคุณภาพและเน้นเชิงปริมาณก็จะแก้ปัญหาแบบวู่วาม หลอมนอกและมีการดำเนินนโยบายที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง ซึ่งนำไปสู่การแย่งชิง ผลประโยชน์ที่ทำให้ประชาชนเกิดการแบ่งขั้ว

โลกวันนี้และในอนาคตจึงเป็นโลกที่ไม่ได้แข่งขันทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองเพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นโลกของการแข่งขันที่ระบบการคิดซึ่งชี้นำด้วยคุณภาพของระบบการศึกษาเป็นหลัก เฉพาะ อย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา เถกเช่นประเทศไทยเอง ก็มีปัญหาลำนี้กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น อัน เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ การเกิดวิกฤตด้านพลังงาน ความเสื่อมโทรมของ สภาพแวดล้อมและการให้ความสำคัญของการผลิตพืชอาหารลดลง เน้นการผลิตพืชพลังงานมากขึ้น จึง ทำให้ราคาพืชอาหารสูงขึ้น จนทำให้ประชากรที่ยากจนไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้ประเทศไทยมีภูมิ ประเทศที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญ และสามารถผลิต อาหารและส่งออกอาหารได้ใน หลายๆ ประเภท โดยเฉพาะข้าวที่ไทยสามารถผลิตได้อย่างเพียงพอต่อ การบริโภคภายในประเทศถึง ร้อยละ 75 และเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก อย่างไรก็ตามการที่จะสรุปว่าประเทศไทยมีความ มั่นคงทางด้านอาหาร (Food Security) อาจจะเป็นการสรุปที่เร็วเกินไป

เนื่องจากข้อมูลของ FAO (1996) ยังพบว่า ประชาชนคนไทยส่วนหนึ่งยังจัดอยู่ในกลุ่มผู้อด อดอยาก (Hunger) หรืออยู่ในภาวะทุพโภชนาการ (Undernourished people) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ที่อาจส่งผลกระทบต่อการผลิตพืชอาหาร เช่น ฐานทรัพยากรธรรมชาติมีแนวโน้มเสื่อมโทรมรุนแรงส่งผล กระทบต่อการผลิต ภาคเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร ระบบการผลิตภาคเกษตรยังต้องพึ่งพิงปัจจัย การผลิตจากต่างประเทศ ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่พื้นที่การเกษตรมีจำกัดและถูกใช้ไปเพื่อ กิจกรรมอื่น รวมทั้งมีปัญหาชาวต่างชาติอาศัยช่องว่างของกฎหมายเข้ามาครอบครองที่ดินเกษตรกรรม ส่งผลให้คนไทยสูญเสียสิทธิการครอบครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้ม ลดลง ส่วนการเชื่อมโยงผลผลิตเกษตร กับภาคอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่ายังอยู่ในวงจำกัด และล่าช้าเนื่องจากการพัฒนาเป็นแบบแยกส่วน ขาดการรวมกลุ่มอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังมีปัจจัย ภายนอกที่กระทบต่อความมั่นคงทางอาหารเช่นกัน เช่น การเปิดเสรีการค้าและการลงทุนตามข้อตกลง การเข้าสู่ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ ประเทศไทยมีแนวโน้มว่า อาจมีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารในอนาคตได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ทำการศึกษาวิธีการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญของโลกทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ รวมถึงชุมชนตัวอย่างที่น่าหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในชุมชนจนสามารถสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของปราชญ์
2. เพื่อศึกษาวิธีการและ แนวปฏิบัติทางพุทธเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของปราชญ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาวิธีการ การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธเศรษฐศาสตร์ของชุมชนต้นแบบในสังคมไทย
4. เพื่อศึกษาการวิเคราะห์ชุมชนต้นแบบที่น่าหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างหลักเศรษฐศาสตร์

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “พุทธเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของปราชญ์ในประเทศและต่างประเทศ” เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลทำการถอด บทความ ตำรา หนังสือ สิ่งพิมพ์ จากหนังสือ ตำรา รายงานงานวิจัย บทความทางวิชาการ วารสาร และเอกสารต่าง ๆ เป็นต้น นักปราชญ์ด้านพุทธเศรษฐศาสตร์โลก จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย อมรตยะ กุมาร เสน (Amartya Kumar Sen). สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย นัมเกล วังชุก (Jigme Sinye Wangchuk). อี.เอฟ.ชูมาเกอร์(Ernst.Friedrich. Schumacher. มหาตมา คานธี (Mahatma Gandhi). และมุฮัมหมัด ยูनुส (Muhammad Yunus) จากนักปราชญ์ด้านพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ผู้ก่อตั้งและอธิการบดีมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์). พระสุบิน ปณีโต ผู้ก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และศ.ดร.อภิชัย พันทเสน (อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) วิเคราะห์ตามเนื้อหา (Content analysis) และสังเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

การทำความเข้าใจพันธะหน้าที่ในชีวิตมนุษย์อย่างถ่องแท้ ไม่สามารถทำได้ด้วยแนวคิดสัญญาประชาคมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรน้อมนำหลักคิดของพระพุทธองค์เรื่องพันธะหน้าที่เชิงอำนาจเข้ามาประกอบด้วยคุณูปการ คือการนำพาคนต่างที่ต่างความคิดมาแลกเปลี่ยนสังสรรค์กันทางปัญญาและทางวัฒนธรรม การพัฒนาประเทศที่เรียกว่า “ความสุขมวลรวมประชาชาติ” โดยความคิดดังกล่าวเน้นการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนมีความสุขและความพึงพอใจ มากกว่าวัดการพัฒนาด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ก็คือ มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค หมายถึงความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจในคำสอนแสดงข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน

เป็นหลักทฤษฎีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เช่น สันโดษ 3 อย่าง คือ 1) ยถาพลสันโดษ ใช้จ่ายตามกำลัง 2) ยถาลาภสันโดษ ใช้จ่ายตามรายได้ 3) ยถาสารูปสันโดษ ใช้จ่ายตามความจำเป็น เป็นวิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเรียกว่า “เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง” จุดประสานแนวคิด

ระหว่างเศรษฐศาสตร์กระแสหลักกับวิถีพุทธ ที่เน้นระบบคุณค่าให้ควบคู่ไปกับความคุ้มค่า พุทธเศรษฐศาสตร์มีจุดเด่นอยู่ตรงที่เศรษฐศาสตร์กระแสหลักเน้นตามตัณหา เน้นการสนองตัณหา เน้นสนองผู้บริโภครวมหลักที่กลุ่มนำมาใช้ คือ ความซื่อสัตย์ อุดหนุน สามัคคี จริใจต่อตนเองและผู้อื่น

แนวคิดและทฤษฎีการผลิต แนวคิดและทฤษฎีการบริโภค แนวคิดและทฤษฎีการเงิน แนวคิดปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ แนวคิดความสุขของชีวิตมนุษย์ แนวคิดการบริโภคใช้สอยปัจจัยพื้นฐาน แนวคิดคุณค่าของกาลเวลา หลักการวิธีการและองค์ประกอบทางเศรษฐศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย หลักการเศรษฐศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา วิธีการเศรษฐศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา และองค์ประกอบเศรษฐศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา

ชุมชนต้นแบบและรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในประเทศไทย คือ 1) แนวทางและรูปแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย 2) แนวทางในการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนตัวอย่างในสังคมไทย 3) รูปแบบการเรียนรู้การประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

การทำความเข้าใจพันธะหน้าที่ในชีวิตมนุษย์อย่างถ่องแท้ ไม่สามารถทำได้ด้วยแนวคิดสัญญาประชาคมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรน้อมนำหลักคิดของพระพุทธองค์เรื่องพันธะหน้าที่เชิงอำนาจเข้ามาประกอบด้วยคุณูปการ คือการนำพาคนต่างที่ต่างความคิดมาแลกเปลี่ยนสังสรรค์กันทางปัญญาและทางวัฒนธรรม การพัฒนาประเทศที่เรียกว่า “ความสุขมวลรวมประชาชาติ” โดยความคิดดังกล่าวเน้นการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนมีความสุขและความพึงพอใจมากกว่าวัดการพัฒนาด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ก็คือ มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค หมายถึงความพอดีที่ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจในคำสอนแสดงข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2545: 35) ในหัวข้อ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธโดยมีใจความว่า เศรษฐศาสตร์แนวพุทธมีลักษณะเป็นสายกลางอาจจะเรียกว่า เศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือ เศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา ที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน หมายความว่า เป็นการได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการโดยมีคุณภาพชีวิตเกิดขึ้น พระพุทธศาสนาถือว่า ความต้องการมีสองประเภท คือ ความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอตนที่ไม่มีความจำกัด กับความต้องการมีชีวิตที่ดี (Well-being) ที่มีขอบเขตจำกัด และมนุษย์มักตระหนักรู้ตัวแต่ความต้องการประเภทที่หนึ่งเพื่อสนองความอยาก ซึ่งอาจจะขัดแย้งกับความต้องการประเภทที่สอง และย้อนกลับมาทำลายชีวิตที่ดีเช่น มนุษย์ต้องการเสพรสอาหาร ทำให้มีการปรุงแต่งรสชาติให้เอร็ดอร่อย โดยใช้สิ่งที่ปรุงแต่งกลิ่นและสีซึ่งอาจจะเป็นโทษต่อร่างกาย เป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือการบริโภคที่ต้องการความเอร็ดอร่อยโดยไม่มีประมาณหรือมากเกินไป ทำให้เป็นโรคอ้วน และเสี่ยงต่อการเป็นโรคอื่นๆ เพิ่มตามมาจนเสียคุณภาพชีวิตในที่สุด

เป็นหลักทฤษฎีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เช่น สันโดษ 3 อย่าง คือ 1) ยถาพลสันโดษ ใช้จ่ายตามกำลัง 2) ยถาลาภสันโดษ ใช้จ่ายตามรายได้ 3) ยถาสารูปสันโดษ ใช้จ่ายตามความจำเป็น เป็นวิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเรียกว่า “เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง” จุดประสานแนวคิดระหว่างเศรษฐศาสตร์กระแสหลักกับวิถีพุทธ ที่เน้นระบบคุณค่าให้ควบคู่ไปกับความคุ้มค่า พุทธเศรษฐศาสตร์มีจุดเด่นอยู่ตรงที่เศรษฐศาสตร์กระแสหลักเน้นตามตัณหา เน้นการสนองตัณหา เน้นสนองผู้บริโภครวมหลักที่กลุ่มนำมาใช้ คือ ความซื่อสัตย์ อุดหนุน สามัคคี จริใจต่อตนเองและผู้อื่น

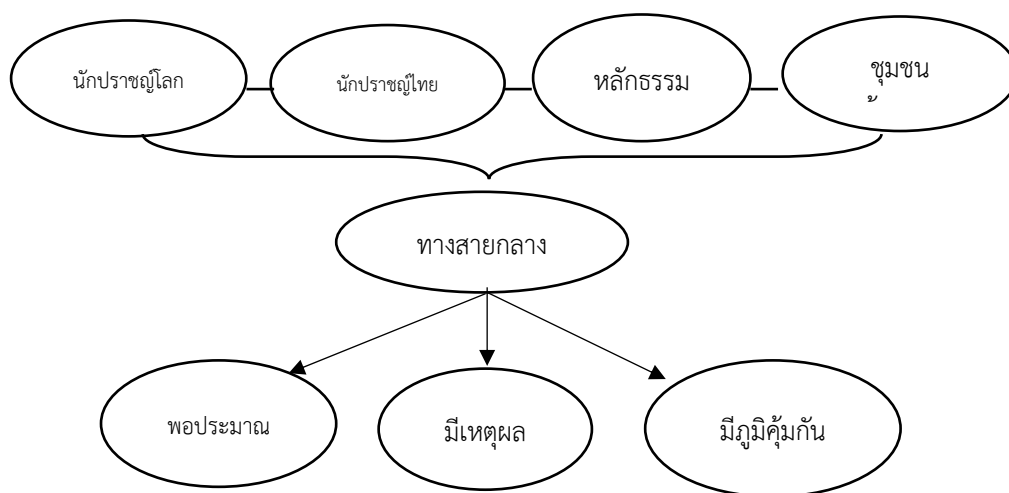
แนวคิดและทฤษฎีการผลิต แนวคิดและทฤษฎีการบริโภค แนวคิดและทฤษฎีการเงิน แนวคิดปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ แนวคิดความสุขของชีวิตมนุษย์ แนวคิดการบริโภคใช้สอยปัจจัยพื้นฐาน แนวคิด

คุณค่าของกาลเวลา หลักการวิธีการและองค์ประกอบทางเศรษฐศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย หลักการเศรษฐศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา วิธีการเศรษฐศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา และองค์ประกอบเศรษฐศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา สุชีพ ปุญญานุภาพ (2539) ได้ให้ทัศนะว่า “พระพุทธศาสนาได้เสนอหลักศีลทางธรรมที่เนื่องด้วยหลักเศรษฐกิจเป็นสองทาง คือ หลักสนองกับหลักบำบัด หลักสนอง หมายถึง การสอนให้ตั้งเนื้อตั้งตัวให้ได้ในทางเศรษฐกิจ พยายามยกฐานะของตนให้สูงขึ้นด้วยความขยันหมั่นเพียรและวิธีการอื่นๆ ส่วนหลักการบำบัด หมายถึง การสอนให้รู้จักบรรเทาความต้องการชนิดรุนแรงที่กลายเป็นความทะยานอยากอันก่อความทุกข์ให้”

ชุมชนต้นแบบและรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในประเทศไทย คือ 1) แนวทางและรูปแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย 2) แนวทางในการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนตัวอย่างในสังคมไทย 3) รูปแบบการเรียนรู้การประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ อภิรัฐ ตั้งกระจ่าง (2545) ได้อธิบายว่า การบริโภค (Consumption) หมายถึง รายจ่ายของครัวเรือนในการซื้อสินค้าบริโภคต่างๆ ในรอบหนึ่งปีหรือหมายถึง สินค้าหรือบริการซึ่งถูกซื้อโดยผู้บริโภค การบริโภค (Consumption) รายได้ (Income) และการออม (Saving) มีความสัมพันธ์กันมากโดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภค (Determinants of consumption) 3 ประการ คือ 1. รายได้ส่วนบุคคลหลังหักภาษีในปัจจุบัน 2. รายได้ถาวร และรูปแบบวงจรชีวิตในการบริโภค 3. สันติทรัพย์และปัจจัยอื่น ๆ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ผลงานของนักปราชญ์ สามารถสรุปเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัย เดช ชูจันทร์และคณะ (2563)

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ดังนี้

หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของปราชญ์ชาวไทยและชาวโลก ส่งผลถึงหลักธรรมในการดำเนินชีวิตในการสร้างชุมชนต้นแบบและรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในประเทศไทย โดยใช้หลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

- 1.1) ควรสร้างการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ที่มีการช่วยเหลือ
- 1.2) ควรส่งเสริม สนับสนุนการใช้ชีวิตของประชาชนด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.3) ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการสร้างสัจจะสะสมทรัพย์ และพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นการพึ่งตนเองของชุมชนได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1) บริบทในการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในสังคมอินเดีย
- 2.2) ควรศึกษาหลักพุทธศาสนาที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.3) ควรศึกษาวิธีการนำหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนทั่วไป

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). **พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อภิรัฐ ตั้งกระจ่าง. (2545). **เศรษฐศาสตร์มหภาค**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- FAO. (10 ธ.ค. 2562). **Rome Declaration on World Food Security and World Food Summit Plan of Action**. World Food Summit. 1996. แห ล่ ง ที่ ม า : <http://www.fao.org/wfs/final/rd-s.htm>. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2562.
- Martin Shaw. (2004) “Global after the Cold War” in May Hauk swarth and Maurice Kegan. eds. *Encyclopedia of Government and Poetics*. Vol. 2nd ed. (Routledge. 2004). 1081-2.

ภาวะผู้นำสถานศึกษาตามพระพุทธศาสนา School Leadership According to Buddhism

พระมหามงคล อภิมงคล (ปราบชมภู)

Phra Mahamongkol Apimongkhlo (Prabchomphu)

นักวิชาการอิสระ

Independent scholar

Email: amnuay30@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำสถานศึกษาตามพระพุทธศาสนา “ภาวะผู้นำ” มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาองค์กรและการจัดการ เพราะจะทำให้มีการปฏิบัติที่ทำให้จุดมุ่งหมายขององค์กรบรรลุเป้าหมาย องค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ไม่ว่าจะเป็นระดับโลกระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ภาวะผู้นำล้วนมีความสำคัญเพราะก่อให้เกิดผลที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ผู้นำบางคนทำให้องค์กรเฉื่อยชา เชื่องช้ากลับกลายเป็นองค์กรที่มีความกระฉับกระเฉง ว่องไว บางคนทำให้องค์กรที่เคยมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีสิ่งที่ทำทลายให้ทำตลอดเวลา ผู้นำจำเป็นต้องเอาความรู้ ความคิด ความสามารถและคุณธรรมมาสู่ภาคปฏิบัติเริ่มจากการทำงานได้ ทำงานดี ทำงานเป็น จนเกิดความชำนาญอันสืบเนื่องมาจากความรอบรู้ คือ 1) รู้หลักการรู้งาน รู้หน้าที่ 2) มีความแน่วแน่ที่จะไปถึงจุดหมาย 3) มีความพร้อมด้วยสติปัญญาความสามารถ 4) รู้จักความพอดี 5) ความเหมาะสมของเวลา 6) รู้สังคมโลก รู้สังคมโลก 7) รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, สถานศึกษา, พระพุทธศาสนา

Abstract

"Leadership" Is Very Important for Organizational Development And Management. This Will Make It Possible for The Organization to Achieve Its Goals. Organization, Whether Public Or Private. Be It Global, National or Local. Leadership Is Important Because It Produces A Noticeable Difference. Some Leaders Make The Organization Sluggish. Hooker Turns to A Nimble Organization. Some People Make Organizations That Have Visionaries Have A Challenge to Do All The Time. Leaders Need to Put Their Knowledge, Skills, And Morals Into Practice, From Work, to Work, to Working, to Being Skilled In The Areas of Knowledge, Such As Budgeting. Art Therapy The Roadmap Is Necessary. And The Use of Good Governance. Principle of Recognition of Others. Desirable Leadership Globalization 1) Know The Principles, Know The Job, Know The Duty 2) Have The Determination To Reach The Destination 3) Be Ready With Wisdom, Ability 4) Know The Fit 5) The Right Of Time 6) Know The World Society Know The World Society 6) Know Related Persons

Keywords: leadership, education, Buddhism

บทนำ

การจัดการศึกษา จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการอบรมนิสัยการกลมเกลียวทางสังคม การเตรียมตัวเพื่อให้บุคคลมีทักษะความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในอนาคต ซึ่งเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ มิใช่เพียงเพื่อประโยชน์ของคนบางกลุ่มเท่านั้น แต่ยังต้องมุ่งไปสู่สังคมในภาพรวมด้วย เป็นกระบวนการให้ การรับรู้และประสบการณ์ชีวิต การปรับเปลี่ยนทัศนคติ สร้างจิตสำนึก เพิ่มพูนทักษะปลูกฝังค่านิยม และการถ่ายทอดศาสนา วัฒนธรรม ศิลปะ พัฒนาความคิด โดยการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลมีความเจริญงอกงามทางปัญญา มีความรู้ ความสามารถประกอบอาชีพและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม ก็ขึ้นอยู่กับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นผู้กำหนดยุทธศาสตร์หลักในการสร้างกลไกและเป็นผู้นำขับเคลื่อนสำคัญในการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริหารยุคใหญ่หรือยุคโลกาภิวัตน์นั้น ต้องบริหารแบบ 1) คุณภาพด้านความสามารถ 2) คุณภาพด้านจิตใจ 3) ทำงานเป็นทีม 4) ความซื่อสัตย์ สุจริต และการกระจายอำนาจ โดยให้ชุมชน ผู้นำองค์กรส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างความเข้มแข็ง สร้างความรู้และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่สร้างความเชื่อมั่นให้ทุกฝ่ายและทุกฝ่ายสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยบูรณาการเข้าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งภาวะผู้นำสถานศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนาต้องได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจ จะถูกขับเคลื่อนออกมาจากภายในคือจิตใจ จะมีลักษณะต่อไปนี้

ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ติน พรชัยพทุทธิ (2527: 635-637) ได้กล่าวถึงทฤษฎีภาวะผู้นำที่เป็นหลักใหญ่ๆ น่าสนใจไว้ ดังนี้

1. ทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (Great Man Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้นำมีลักษณะพิเศษบางประการที่ผู้ตามไม่มี คือมีพลังกาย พลังสมองและพลังศีลธรรม ที่สืบเนื่องมาจากพันธุกรรมและสภาพแวดล้อมแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น เลนิน เซอร์ชิล อิตเลอร์ และมุสโสลินี เป็นต้น

2. ทฤษฎีสภาพแวดล้อม (Environmental Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากภาวะทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำได้นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในหน้าที่และความชำนาญ (Abilities and Skills) ของเขาในขณะนั้นว่าสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ในยามวิกฤตได้ อย่างเช่น มหาตมะคานธี เป็นต้น

3. ทฤษฎีบุคคลสถานการณ์ (Personal Situational Theories) ทฤษฎีนี้ได้ นำเอาทฤษฎีสองทฤษฎีข้างต้นมารวมกัน ปัจจัยสำคัญที่นักทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ สถานภาพปฏิกริยาโต้ตอบ การรับรู้และพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มของผู้นำและผู้ตาม

4. ทฤษฎีปฏิกริยาโต้ตอบความคาดหวัง (Interaction Expectation Theories) ผู้ที่จะก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำได้ ต้องมีความคิดริเริ่มและสามารถดูแลโครงสร้างของปฏิกริยาโต้ตอบของสมาชิกในกลุ่ม เพราะจะต้องสามารถตอบสนองความคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มตลอดเวลา

5. ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories) ทฤษฎีนี้มุ่งที่จะพัฒนาสถาบันให้มีประสิทธิภาพและมีความเป็นปึกแผ่น โดยเน้นความสำคัญที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป้าหมาย คือ การปฏิบัติการเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งผลงานและน้ำใจจากผู้ร่วมงานในเวลาเดียวกัน

6. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การที่ผู้ตามยินยอมหรือยอมรับผู้นำ ก็เพราะทั้งสองฝ่ายมีสัญญาที่จะแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกันอย่างไรก็ดี หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียผลประโยชน์หรือฝ่ายหนึ่งละเมิดสัญญา ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถ อดทนต่อไปได้ ภาวะผู้นำ ก็จะหมดความสำคัญลง

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีเหล่านี้อธิบายภาวะผู้นำ ของบุคคล จากปัจจัยที่สำคัญทางบุคลิกภาพเฉพาะตัว สถานการณ์ สิ่งแวดล้อมและสัมฤทธิ์ผลของการปฏิบัติงานนอกจากนี้ ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ โดยมีพื้นฐาน ตั้งอยู่บนสมมติฐานต่างๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำ (Trait Theory) โดยมีสมมติฐานว่า ผู้นำที่ประสบผลสำเร็จ จะมีลักษณะของบุคลิกภาพที่ดี
2. ทฤษฎีทางสถานการณ์ (Situates Theory) โดยมีสมมติฐานว่า บุคคลที่ได้รับ การยอมรับว่าเป็นผู้นำที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ทั้งนี้ก็เพราะว่าเกิดจากลักษณะของกลุ่มที่เขาเป็น ผู้นำ
3. ทฤษฎีการเป็นผู้ตาม (Fellowship Theory) โดยมีสมมติฐานว่า เครื่องบ่งชี้คุณภาพ ของผู้นำก็คือคุณภาพของผู้ตาม ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการประเมินคุณค่าของ ผู้นำ คือ การวิเคราะห์ ผู้ตามนั่นเอง
4. ทฤษฎีของผลรวม (Eclectic Theory) ทฤษฎีนี้ เกิดจากการนำเอาคำอธิบาย ของทฤษฎีทั้ง 3 ข้างต้นมารวมกัน เพื่อจะทำการ อธิบายเกี่ยวกับภาวะผู้นำ (Hodge & Johnson, 1970: 255)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเกิดขึ้นได้ทั้งสถานการณ์ เวลา โอกาส สภาพแวดล้อมทางสังคม ภาวะผู้นำนั้น เป็น ศิลปะสำหรับบริหารจัดการและเป็นจุดศูนย์กลางของพฤติกรรม คือใช้อำนาจ อิทธิพล ตาม บทบาท หน้าที่ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จ ดังนั้น ผู้นำสงฆ์ ถ้าไม่มีภาวะผู้นำ จะโดยกำเนิดและ สภาพแวดล้อมกำหนดก็ตาม จะมีผลทำให้การบริหารงานขาดประสิทธิภาพหรือประสบความล้มเหลว

ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

ภาวะผู้นำตามหลักที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่สมบูรณ์ และเป็นคุณธรรมสำคัญของผู้นำที่สมบูรณ์ แบบด้วย คุณธรรมทั้ง 7 ประการ ย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์ แบบ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2537: 13) อันประกอบไปด้วย

1. **รู้หลักการ (ธัมมัญญตา)** เมื่อดำรงตำแหน่ง มีฐานะหรือจะทำอะไรก็ตามต้องรู้หลักการรู้งาน รู้ หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง เช่น อย่างผู้ปกครองประเทศชาติก็ต้องรู้หลักรัฐศาสตร์ และรู้กฎกติกาของ รัฐ คือกฎหมาย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญลงมา แล้วก็ยืนอยู่ในหลักการ ตั้งตนอยู่ในหลักการให้ได้ ชุมชน สังคม องค์กร หรือกิจการอะไรก็ตาม ก็ต้องมีหลักการ มีกฎ มีกติกาที่ผู้นำจะต้องรู้ชัดแล้วก็ตั้งมั่นอยู่ในหลักการนั้น หรือทำให้กิจการนั้นๆดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยตามหลักการใน ธัมมัญญตาของผู้นำตามหลักสัพพริสนธรรม คือ (ทองย้อย แสงสินชัย, 2536 : 8-9)

1. รู้หลักความจริง รู้ว่าเรื่องราว เหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นนั้นๆ มีหลักความจริงอย่างไร ทฤษฎี ความเห็น ข้อคิดเห็นนั้นๆ ความจริงเป็นอย่างไร
2. รู้หลักการ คือ รู้ว่า การงานที่ทำมีหลักการในการทำอะไร จะทำให้เกิดผลอย่างไร
3. รู้หลักการที่ทำให้เกิดผล รู้ว่าถ้าทำตามหลักการข้อนี้ๆ ย่อมจะเกิดผลอย่างนี้การรู้หลักการ รู้ งาน รู้กติกาต่างๆ อย่างถูกต้อง ถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่ดีที่จะต้องรู้หลักการ และกฎเกณฑ์ ของสิ่งทั้งหลายให้ชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินกิจการต่างๆ อย่างถูกต้อง จึงจะสามารถนำพาหมู่คณะ มวลชนและองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง

2. **รู้จุดหมาย (อัตถัญญตา)** รู้จุดหมาย มีความชัดเจนในจุดหมายแล้วจะต้องมีความแน่วแน่ที่จะ ไปให้ถึงจุดหมายด้วย ข้อนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญมาก เมื่อใจมุ่งจุดหมาย แม้มีอะไรมากระทบกระทั่งก็ จะไม่ หวั่นไหว อะไรไม่เกี่ยวข้องไม่เข้าเป้าไม่เข้าแนวทางก็ไม่มัววุ่นวาย ใครจะพูดว่ากล่าวอย่างไรก็ตาม เมื่อไม่ตรง เรื่องก็ไม่ควรใส่ใจ ไม่เก็บเป็นอารมณ์ ไม่ยุ่งกับเรื่องที่ไม่มีสาระ ใส่ใจแต่ในเรื่องที่เป็นแนวทางสู่จุดหมายอย่าง

ชัดเจน และบุคคลที่เป็นผู้นำที่เข้าใจในหลักสัปปริสธรรมข้อนี้ด้วย (พระราชาธรรมนิเทศ (ระแบบ วิฑิตญาโณ), 2536: 233)

ผู้นำที่มีอัตถัญญตา ต้องเป็นผู้รู้จักผลหรือจุดมุ่งหมายนั้น จะต้องเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์ รู้จักความมุ่งหมาย หรือรู้จุดมุ่งหมายปลายทางของการดำเนินงานว่าสิ่งที่ผู้นำกำลังดำเนินงานอยู่นี้ เพื่อจุดประสงค์อย่างไร หรือเมื่อพบเห็นเหตุการณ์ใดๆ เกิดขึ้น ก็สามารถคาดการณ์ได้ว่า ผลที่กำลังได้รับอยู่นี้เพราะเหตุอย่างนี้ เมื่อผู้นำมีความรู้จักผลและมีเป้าหมายในการดำเนินงานตามหลักธรรมในข้อนี้แล้ว ย่อมสามารถเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ นำพาสังคมไปสู่ความเจริญ

3. รู้จักตน (อัตตัญญตา) คือต้องรู้ตัวตน คือใครมีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใด มีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญาความสามารถอย่างไร มีกำลังแค่ไหน มีข้อยิ่งหย่อน จุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร มีข้อเด่นข้อด้อยอย่างไร ซึ่งจะต้องสำรวจตนเอง และเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตนเอง ให้มีคุณสมบัติมีความสามารถยิ่งๆ ขึ้นไป ไม่ใช่ว่าเป็นผู้นำแล้วจะเป็นคนสมบูรณ์ไม่ต้องพัฒนาตนเอง ยิ่งเป็นผู้นำยิ่งต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาให้ทำได้ดียิ่งๆ ขึ้นไป การรู้จักตนเอง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญ ในการศึกษาเรื่องการรู้จักตนเองมาก จึงกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาก็คือที่การรู้จักตนเองอย่างแจ่มแจ้งจนสามารถควบคุมพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจของตัวเองได้อย่างแน่อนนั่นเอง ทั้งนี้ การรู้จักตัวของตัวเอง รู้ว่าตนเองคือใคร มีฐานะ ตำแหน่งความรู้ความสามารถ กำลังเป็นอย่างไร การรู้จักตน รู้จักในเรื่องต่อไปนี้

1) รู้เรื่องที่ตัวเป็น หมายความว่า รู้จักภาวะของตัวเองว่า ตัวเรานี้เป็นอะไร จะได้ไม่สับสน เช่น เป็นพระ เป็นนักเขียน เป็นแม่พ่อ เป็นบุตร เป็นผู้นำหรือผู้ตาม เป็นต้น

2) รู้เรื่องที่ตัวมี คือรู้ฐานะตัวเองว่า มีศีลธรรมประจำใจขนาดไหน มีความรู้เพียงใด มีอำนาจกำลัง และรายได้เพียงใด

4. รู้ประมาณ (มัตตัญญตา) คือรู้จักความพอดี หมายความว่าต้องรู้จักขอบเขตขีดขั้นความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่างๆ ทำนยกตัวอย่างเช่น ผู้ปกครองบ้านเมืองรู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญา และการเก็บภาษี เป็นต้น ไม่ใช่เอาแต่จะให้ได้อย่างใจ และต้องรู้จักภาวะในการกระทำนั้นๆ หรือในเรื่องราวนั้นๆ มีองค์ประกอบหรือมีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องบ้าง ทำแค่ไหนองค์ประกอบของมันจะพอดี ได้สัดส่วนพอเหมาะ การทำการต่างๆ ทุกอย่างต้องพอดี ถ้าไม่พอดีก็พลาด ความพอดีจึงจะทำให้เกิดความสำเร็จที่แท้จริง ฉะนั้น จะต้องรู้จักองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดให้ลงตัวพอเหมาะพอดี ความพอดีหรือหลักการรู้จักประมาณ ซึ่งจะเป็นข้อที่เสริมทำให้ผู้นำตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายและการรู้จักประมาณของผู้นำอีกประการเช่น ผู้ปกครองบ้านเมืองรู้จักประมาณในการใช้อำนาจการปกครอง การให้ทุนให้โทษ ผู้นำจะต้องใช้หลักธรรมในการปกครองจึงจะมีส่วนช่วยในการบริหารงานให้แก่ผู้นำและการเก็บภาษีการจัดงบประมาณในการพัฒนา สิ่งเหล่านี้จะต้องมีขอบเขตและต้องรู้จักว่าในการกระทำในเรื่องราวนั้นๆ มีองค์ประกอบหรือมีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องบ้าง ทำแค่ไหนองค์ประกอบจึงจะพอดี ได้สัดส่วนพอเหมาะกับการกระทำต่างๆ ถ้าไม่พอดีก็พลาด ความพอดีจึงจะทำให้เกิดความสำเร็จที่แท้จริง ฉะนั้นจะต้องรู้องค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องและจัดให้ลงตัวเหมาะสมพอดี และการรู้จักประมาณอีก 3 ประการ คือ

1. รู้จักประมาณในการแสวงหา คือ แสวงหาอย่างไร จะเอามาเท่าไร ของที่แสวงหาขึ้นเพื่อประโยชน์อะไร หากไม่รู้จักประมาณในการแสวงหาแล้วก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้นมาได้

2. รู้จักประมาณในการรับจากผู้อื่น หรือ คุณค่าผลประโยชน์ที่ตนจะได้ ต้องให้เกิดความเหมาะสมในการรับ

3. รู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอยปัจจัยต่างๆ ตลอดทั้งรู้ประมาณในการพูด หรือการทำงาน การเรียน การพักผ่อน หลับนอน จะต้องให้เหมาะสมพอประมาณ

5. **รู้จักกาล (กาลัญญตา)** คือเวลา เช่น รู้ลำดับ ระยะเวลา จังหวะ ปริมาณ ความเหมาะสมของเวลา ว่า เรื่องนี้จะลงมือตอนไหน เวลาไหนจะทำ อะไรอย่างไรจึงจะเหมาะสม ดังจะเห็นว่าแม้แต่การพูดจาก็ต้องรู้จักกาลเวลา เช่นวางแผนว่า สังคมมีแนวโน้มจะเป็นอย่างไร ในเวลาข้างหน้าเท่านั้น และเหตุการณ์ทำนองนี้จะเกิดขึ้น เราจะวางแผนรับมือกับสถานการณ์นั้นอย่างไร ความเป็นผู้รู้คุณค่าของกาลเวลา รู้ว่าเวลาใดควรทำงาน เวลาใดควรหยุด รู้ว่าสิ่งนี้ควรใช้เวลาใด ไม่ควรใช้เวลาใด รู้จักเร่งเวลาที่ควรเร่ง รู้จักช้าในเวลาที่ควรช้า รู้จักประมาณเวลาในการทำงานทุกอย่าง ว่าควรใช้เวลาเท่าไร รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์เป็นต้น กาลัญญตา เป็นเหตุให้คนตรงเวลา รู้คุณค่าของเวลา ไม่อืดอาดยืดเยื้อในเวลาทำงาน ทำงานได้เสร็จตรงตามเวลา ทำให้ได้รับความนิยมนยกย่อง และเป็นเหตุให้การงานไม่อาภูล คั่งค้าง อันส่งผลให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองไม่สิ้นสุด ผู้ประกอบด้วยกาลัญญตา จัดว่าเป็นสัตบุรุษ คือเป็นคนดี คนฉลาด นำมา ยกย่องนับถือ และเหมาะที่จะคบหาสมาคมด้วย

6. **รู้ชุมชน (ปริสัญญตา)** คือรู้สังคม ตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวาง คือ รู้สังคมโลก รู้สังคมโลก รู้สังคมของประเทศชาติ ว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอะไรมีความต้องการอย่างไร มีปัญหาอะไรมีความต้องการอย่างไร โดยเฉพาะถ้าจะช่วยเหลือเขา ก็ต้องรู้ปัญหาความต้องการของเขา แม้แต่ชุมชนย่อยๆ ถ้าเราจะช่วยเหลือเขา เราก็ต้องรู้ความต้องการของเขาเพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้อง หรือแก้ไขปัญหานั้นได้ตรงจุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541: 26) ความเป็นผู้รู้จักชุมชนหรือสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ชุมชนในที่ทำงาน ชุมชนที่ตนจะเข้าไปหา ว่าผู้คนในที่นั้นเป็นอย่างไร มีความต้องการหรือไม่ต้องการอะไร มีความเห็นมีข้อตกลงกันว่าอย่างไร จะเข้าไปหาหรือจะต้อนรับอย่างไรเป็นต้น เพื่อให้ความร่วมมือช่วยเหลือชุมชนนั้นได้ถูกต้อง เพื่ออยู่ในสังคมนั้นได้อย่างสงบสุข ไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกับชุมชนนั้น ปริสัญญตา เป็นเหตุให้ทำตัวได้ถูกต้อง อยู่ในชุมชนนั้นๆ ด้วยความสบายใจไม่มีเรื่องราวและได้รับความไว้วางใจ ไม่หวาดระแวงจากชุมชน มีความมองอาจในการเข้าชุมชน

7. **รู้บุคคล (บุคคลัญญตา)** คือรู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการร่วมไปด้วยกันและคนที่เราไปให้บริการ ตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสมและได้ผลตลอดจนสามารถให้บริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ รู้ว่าจะใช้วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำติชม หรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไร โดยเฉพาะการใช้คนซึ่งจะต้องรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัดถ้อยอาศัยความสามารถอย่างไร เพื่อใช้คนให้เหมาะกับงานนอกจากนั้นก็รู้ประโยชน์ที่เขาพึงได้ เพราะในการทำงานนั้นไม่ใช่ว่าจะเอาเขามาเป็นเพียงเครื่องมือทำงานให้ แต่จะต้องให้คนที่ทำงานทุกคนได้ประโยชน์ ได้พัฒนาตัวเอง ผู้นำควรรู้ว่าเขาควรจะได้ประโยชน์อะไรเพื่อความเจริญของงานแห่งชีวิตที่แท้จริงของเขาด้วย

บทสรุป

ภาวะผู้นำสถานศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนาเกิดจากการบูรณาการภาวะผู้นำตามแนวคิด ตะวันตกและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และมีการประยุกต์ใช้งาน 1) รู้หลักการรู้งาน รู้หน้าที่ 2) มีความแน่วแน่ที่จะไปถึงจุดหมาย 3) มีความพร้อมด้วยสติปัญญาความสามารถ 4) รู้จักความพอดี 5) ความเหมาะสมของเวลา 6) รู้สังคมโลก รู้สังคมโลก 7) รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง เป็นคุณสมบัติผู้นำที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา และการบูรณาการวิธีการทำงาน จะแสดงออกมาโดยธรรมที่ควรประพฤติควรที่จะมุ่งไปให้ถึงสภาวะอันสูงสุดต่อปัญหา อุปสรรคขององค์กรที่ผู้นำขาดทั้งองค์ความรู้ความสามารถก็เจริญไม่ได้ ตรงกับหลักสอนในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่

ความไม่รู้ คือ อวิชชา ผลออกมาคือความเดือดร้อนต่อองค์กรที่เป็นภัยตนเอง ยิ่งผู้นำไม่มีความรู้ด้านคำสอนทางพุทธศาสนา ก็ย่อมเกิดปัญหามาก ด้วยเหตุนี้ จำเป็นต้องเข้าใจหลักธรรมหรือรอบรู้ในเรื่องของศาสนาบ้าง การที่ผู้นำไม่มีวิสัยทัศน์ในการแก้ไขปัญหา ก็ไม่สามารถมองคน มองงาน มององค์กรให้กระจ่างแจ่มแจ้งได้ ก็จะก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง ผู้นำจะต้องรู้จักสร้างความสามัคคีในหมู่คณะให้จงได้ สร้างองค์ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรผู้นำเชิงพุทธ พบว่า ผู้นำจำเป็นต้องเอาความรู้ ความคิด ความสามารถและคุณธรรมมาสู่ภาคปฏิบัติเริ่มจากการทำงานได้ ทำงานดี ทำงานเป็น จนเกิดความชำนาญอันสืบเนื่องมาจากความรอบรู้ในหลายๆ ด้าน เช่นการงบประมาณ แผนการรักษาศิลปะขนบธรรมเนียม แผนงานที่มีความจำเป็น และรู้จักใช้เมตตาธรรมหลักธรรมาภิบาล หลักการรู้จักยกย่องผู้อื่น และให้มีการลงโทษแก่ผู้ที่ทำผิดล่วงละเมิดกฎหมายโดยไม่มีอคติแอบแฝงอยู่ในใจ สมควรตามโทษานุโทษ ตามทักษะสังคมของชาวพุทธที่มองเห็นโลกในฐานะซึ่งเป็นสิ่งที่อิงอาศัยกันและกันแล้วก็จะพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบ กตัญญูและกรุณาต่อกฎแห่งธรรมชาติเพื่อปลูกฝังให้สังคมมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2533). **เคลื่อนลูกที่ 5 ปราชญ์สังคม**. กรุงเทพมหานคร : ชัคเชส มีเดีย.
- ดิน ปรัชญาพฤทธิ์. (2527). **ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทองย้อย แสงสินชัย. (2530). **สัปปุริสธรรม 7 ประการ คุณสมบัติของคนดี 7 ประการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราข. (2536). **ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส จำกัด.
- ปิ่น มุทุกันต์. (2535). **พุทธศาสตร์ ภาคที่ 3**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2539). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตโต). **ประเวศ ะสี. อานันท์ ปันยารชุน และสีปนนท์ เกตุทัต. (2541). ผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.**
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2537). **ธรรมานุชีวัต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2536). **นิเทศธรรม**. กรุงเทพมหานคร : เอมีเทรดดิ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). **ร่วมคิดร่วมเขียนปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟิค.
- สีปนนท์ เกตุทัต. (2531). **วิสัยทัศน์กว้างไกลปฏิบัติได้ผลจริง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.**
- Hoy. W.K. and Miskel. C.G. (1996). **Educational Administration: Theory research and practice**. 5th ed. New York: McGraw-Hill.
- Hodge & Johnson. (1970). **Management and Organization Behavior**. New York: John Willey & Sons.

รูปแบบการพัฒนาระบบเครือข่ายและความรับผิดชอบต่อสังคมของอุตสาหกรรมผลิตแก้วไทย The Development Model of Network and Corporate Social Responsibility System of Thai Glass Manufacturing Industry

ลธิชัย เครือวุฒิกุล

Sithichai Klurvudtikul

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Social Development, faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง

Aumthip Srithong

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Humanities and Social Science Thepsatri Rajabhat University

Email: sithichai_tc@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาระบบเครือข่ายและความรับผิดชอบต่อสังคมอุตสาหกรรมผลิตแก้วในประเทศไทย เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและพนักงานโรงงานประกอบการอุตสาหกรรมผลิตแก้วจำนวน 10 โรงงาน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 350 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลการศึกษวิจัยพบว่า

รูปแบบการพัฒนาระบบเครือข่ายและความรับผิดชอบต่อสังคมอุตสาหกรรมผลิตแก้วในประเทศไทย มีรูปแบบการสนับสนุนและดูแลสังคม การส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา การส่งเสริมศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม การสนับสนุนและดูแลสุขภาพ การส่งเสริมอาชีพและดูแลชุมชน การดูแลด้านสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมบุคลากรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งด้านสุขภาพร่างกาย - จิตใจ และด้านสุขภาพทางการเงินของครอบครัว และการส่งเสริมศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

คำสำคัญ : เครือข่าย, ความรับผิดชอบต่อสังคม, อุตสาหกรรมผลิตแก้ว

Abstract

This research article with the following objectives. 1) to propose a model for the development of network and social responsibility of the Thai glass manufacturing industry. It is the mixed methods: the quantitative research in which the population is the executives and staff of 10 glass manufacturing factories in Bangkok and its surrounding provinces, totally 350; and the collected data were analyzed by using the Statistical Package for Social Science program; and the qualitative research by in-depth interviewing the 17 key informants, and the collected data were analyzed using Analytic Induction. The findings are as follows:

a model for the development of network and social responsibility of the Thai glass manufacturing industry is a form of social support and care, educational promotion and support, religious, traditional and cultural promotions, support and health care, career promotion and community care, environmental care, promotion of personnel with good quality of life in both physical and mental health, and the financial health of the family, as well as promoting religion, traditions, and culture as well.

Keywords: Network, Social Responsibility, Glass Manufacturing Industry

บทนำ

ในโลกแห่งธุรกิจที่ต้องมีการแข่งขันสูงในยุคปัจจุบัน ทำให้นักธุรกิจหน้าใหม่ๆ ที่ต้องการสร้างโอกาสเป็นเจ้าของธุรกิจด้วยตัวเองอาจจะต้องทำงานกันหนักขึ้น ซึ่งการทำธุรกิจให้ประสบความสำเร็จนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายที่ใครๆ ก็ทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นผู้ประกอบการหน้าใหม่ จำเป็นต้องมีที่ปรึกษาดีๆ ที่จะมาคอยให้แง่คิดและมุมมองต่างๆ ในการทำธุรกิจ เพื่อพาไปสู่ฝัน ดังนั้น การสร้างเครือข่ายการทำงานจึงเป็นวิธีการทำงานที่ได้รับความนิยมทั้งในภาคธุรกิจ และในการทำงานเชิงพัฒนาสังคม เป็นเพราะสังคมทุกวันนี้มีความสัมพันธ์กันทางราบและสลับซับซ้อนมากขึ้น ภาคธุรกิจในยุคปัจจุบัน ได้นำแนวคิดการจัดการเชิงเครือข่ายมาใช้ในการพัฒนาระบบการขายสินค้าและบริการของตนจนประสบความสำเร็จที่น่าทึ่งภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว

การศึกษาของ Global Entrepreneurship Monitor Research ที่ดำเนินมากกว่า 10 ปี มีประเทศต่างๆ เข้าร่วมมากกว่า 70 ประเทศ ซึ่งให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเป็นผู้ประกอบการสูงติดอันดับต้น ๆ ของโลก สูงกว่าประเทศสิงคโปร์ เกาหลี หรือญี่ปุ่นอย่างมาก (Global Entrepreneurship Monitor, ออนไลน์) มีพื้นฐานของสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเข้าสู่ธุรกิจ ในขณะเดียวกัน ภาครัฐก็มีมาตรการเสริมสร้างผู้ประกอบการและการพัฒนา SMEs มานานนับกว่า 10 ปี ผลที่เกิดขึ้นน่าจะทำให้ประเทศไทย มีพื้นฐานของการประกอบการในภาคธุรกิจและเศรษฐกิจที่เข้มแข็งได้ จากการศึกษาข้อมูลเชิงเปรียบเทียบเพื่อการพัฒนา ประจำปี พ.ศ. 2557 (Global Entrepreneurship Monitor 2014 : GEM) ซึ่งดำเนินการโดยคณะกรรมการสร้างเจ้าของธุรกิจและการบริหารกิจการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (BUSEM) และสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ในปี 2557 พบว่าประเทศไทยมีอัตราการร้อยละกิจกรรมการเป็นผู้ประกอบการในระยะเริ่มต้น ร้อยละ 19.2 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 17.7 ในปี พ.ศ. 2556 อัตราร้อยละกิจกรรมการเป็นผู้ประกอบการที่มีอายุมากกว่า 35 ปี มีค่าร้อยละ 28.6 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 28 ในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งการเพิ่มขึ้นของอัตราการร้อยละดังกล่าว มาจากการที่ประชาชนไทยให้ความสนใจและมีความตื่นตัวในการเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น การพัฒนาอุตสาหกรรมนั้น นอกเหนือจากความพร้อมทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการลงทุนและสาธารณูปโภคพื้นฐาน เทคโนโลยีและเงินทุนแล้ว สิ่งสำคัญที่เป็นปัจจัยหลักอีกอย่างหนึ่ง คือ ตัวผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมจะต้องมีความพร้อมด้วย ดังนั้น การพัฒนา ผู้ประกอบการให้มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะด้านการจัดการธุรกิจสมัยใหม่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรม เมื่อผู้ประกอบการมีความพร้อมก็จะเป็นปัจจัยเร่ง ที่สำคัญอันจะก่อให้เกิดการเติบโตของธุรกิจ ทำให้มีการขยายการลงทุนในกิจการจนเกิดเป็นรายได้ เกิดการจ้างงานและการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นทำให้มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น (Global Entrepreneurship Monitor: 2560)

อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์แก้วและกระจกของประเทศไทยถือว่าเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ โดยมีมูลค่า การส่งออกประมาณ 35,000 ล้านบาทต่อปี และมีกำลังการผลิตมากที่สุดในภูมิภาคอาเซียน (เทพีวรรณ จิตรวชิรโกมล, 197: 7) ทั้งนี้ ผลิตภัณฑ์แก้วเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมากมายหลายชนิดหลายแบบ นอกจากจะเป็นเครื่องประดับตกแต่งที่สวยงาม หูหრაแก้วเป็นเจ้าของและยังความชื่นชมให้แก่ผู้พบเห็น เพราะความวิจิตรพิสดารในศิลปะวิทยาการและกรรมวิธีการทำแก้วมาแต่โบราณแล้ว ปัจจุบันผลิตภัณฑ์แก้วหลายประเภทยังเป็นเครื่องใช้สำหรับชีวิตประจำวันอีกด้วย เช่น ภาชนะบนโต๊ะอาหาร ขวดแก้วสำหรับบรรจุ น้ำ เครื่องดื่มและอาหารสำเร็จรูป เป็นต้น กระจกเป็นผลิตภัณฑ์แก้วอีกชนิดหนึ่งซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของอาคารบ้านเรือนและยานพาหนะ ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องใช้ในทางวิทยาศาสตร์ชนิดต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์แก้วทำ

มาจากทรายแก้วซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มากมาย ดังนั้นการผลิต ผลิตภัณฑ์ทรายแก้วประเภทต่าง ๆ ในประเทศจึงก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มอย่างสูง นอกจากนี้ ยังสามารถทดแทนการนำเข้าที่สำคัญอีกด้วย

ด้วยเหตุผลและความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา กระบวนการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการรุ่นใหม่ของกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมผลิตทรายแก้วในประเทศไทย ตลอดจนแนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างโอกาสทางธุรกิจและนำกระบวนการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการรุ่นใหม่ของกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมผลิตทรายแก้วในประเทศไทย สร้างความสัมพันธ์ และการทำธุรกิจร่วมกัน ในรูปแบบต่าง ๆ ดำเนินการร่วมกันเพื่อประโยชน์ร่วมกันทำให้ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สามารถอยู่รอด และแข่งขันกับธุรกิจระดับโลกได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาระบบเครือข่ายและความรับผิดชอบต่อสังคมอุตสาหกรรมผลิตทรายแก้วในประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 350 ชุด ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครซี่ (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan) (อานันท์ ศิลปจารุ, 2552: 48 – 49) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีที่มาจากแหล่งข้อมูลหลัก (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก และข้อมูลรอง (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือวารสาร สิ่งพิมพ์และข้อมูลชนิดอื่น และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารระดับสูง และผู้จัดการโรงงานประกอบการอุตสาหกรรมผลิตทรายแก้ว ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 10 โรงงาน จำนวน 19 คน โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย

สรุปผลการวิจัย

กระบวนการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมอุตสาหกรรมผลิตทรายแก้วไทย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมอุตสาหกรรมผลิตทรายแก้วไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการขับเคลื่อนนโยบาย อยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่ ด้านสภาพทั่วไป กระบวนการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมอุตสาหกรรมผลิตทรายแก้วไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อว่า มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันและมีการแลกเปลี่ยนและร่วมมือภายในเครือข่ายธุรกิจ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการสร้างเป้าหมายร่วมกัน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อว่า เครือข่ายผู้ประกอบการมีเป้าหมายว่าจะแนะนำเปิดโอกาสทางธุรกิจและพัฒนาเครือข่ายให้เป็นผู้นำด้านการผลิตทรายแก้วในเอเชีย อยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่ด้านการกำหนดแผนกิจกรรมร่วมกัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อว่า การร่วมกันสำรวจปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อกำหนด เป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหา อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการติดตาม/สนับสนุนการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อว่า เครือข่ายผู้ประกอบการมี

การติดตามผลการปฏิบัติการเครือข่ายความร่วมมือ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการขับเคลื่อนนโยบาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อว่า เครือข่ายผู้ประกอบการมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานขับเคลื่อนนโยบาย อยู่ในระดับมากที่สุด

รูปแบบการพัฒนาระบบเครือข่ายและความรับผิดชอบต่อสังคมอุตสาหกรรมผลิตแก้วในประเทศไทย พบว่า อุตสาหกรรมผลิตแก้วในประเทศไทยดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการใส่ใจและดูแลรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักจริยธรรม การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการเพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน บริษัทดำเนินการทำ CSR อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้องค์ความรู้และความเชี่ยวชาญที่มีในองค์กรตอบสนองวิสัยทัศน์ของบริษัท มีการวางแผนเป็นกระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมทั้งจากพนักงานในองค์กร ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งได้จัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสร้างให้เป็นกระบวนการและเป็นระบบ ทำให้เกิดผลดีต่อองค์กรและประเทศชาติ ดังนั้น เครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมไทยของอุตสาหกรรมแก้วไทย จึงมีรูปแบบการสนับสนุนและดูแลสังคม การส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา การส่งเสริมศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม การสนับสนุนและดูแลสุขภาพ การส่งเสริมอาชีพและดูแลชุมชน การดูแลด้านสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมบุคลากรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งด้านสุขภาพร่างกาย-จิตใจ และด้านสุขภาพทางการเงินของครอบครัว และการส่งเสริมศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาระบบเครือข่ายและความรับผิดชอบต่อสังคมอุตสาหกรรมผลิตแก้วในประเทศไทย

อุตสาหกรรมผลิตแก้วในประเทศไทยดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการใส่ใจและดูแลรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักจริยธรรม การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการเพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน บริษัทดำเนินการทำ CSR อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้องค์ความรู้และความเชี่ยวชาญที่มีในองค์กรตอบสนองวิสัยทัศน์ของบริษัท มีการวางแผนเป็นกระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมทั้งจากพนักงานในองค์กร ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งได้จัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสร้างให้เป็นกระบวนการและเป็นระบบ ทำให้เกิดผลดีต่อองค์กรและประเทศชาติต่อไป อุตสาหกรรมผลิตแก้วในประเทศไทยดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการใส่ใจและดูแลรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักจริยธรรม การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการ เพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน บริษัทดำเนินการทำ CSR อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้องค์ความรู้และความเชี่ยวชาญที่มีในองค์กร ตอบสนองวิสัยทัศน์ของบริษัท มีการวางแผนเป็นกระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมทั้งจากพนักงานในองค์กร ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งได้จัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสร้างให้เป็นกระบวนการและเป็นระบบ ทำให้เกิดผลดีต่อองค์กรและประเทศชาติ ดังนั้น เครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมไทยของอุตสาหกรรมแก้วไทย จึงมีรูปแบบการสนับสนุนและดูแลสังคม การส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา การส่งเสริมศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม การสนับสนุนและดูแลสุขภาพ การส่งเสริมอาชีพและดูแลชุมชน การดูแลด้านสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมบุคลากรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งด้านสุขภาพร่างกาย-จิตใจ และด้านสุขภาพทางการเงินของครอบครัว และการส่งเสริมศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ จุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดี มีคุณธรรม” ผลการวิจัยพบว่า ระดับบุคคล มีคุณลักษณะที่สำคัญของคนดี มีคุณธรรม คือ คนที่มีศีล มีธรรมะ มี

สติ มีความรับผิดชอบ ประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ ละอายและเกรงกลัวต่อบาป มีสัมมาอาชีวะ ขยันหมั่นเพียร รักษาคุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่ตั้งใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตา หมั่นทำบุญทำทาน อดทนอดกลั้น อดออม สามัคคี กตัญญูเกวณดี มีจิตสำนึกสาธารณะ มีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์ระดับ ครอบครัว พบว่า ครอบครัวดี มีคุณธรรม มีลักษณะสำคัญ คือครอบครัวที่ตั้งอยู่ในศีล 5 มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และบทบาทในครอบครัว มีความสัมพันธ์อันดีและอบอุ่น ไม่ประมาท ทำการโดยใช้ปัญญาสุภาพ รับฟังผู้อื่นใฝ่หาความรู้ ครองตนเป็นพลเมืองดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สงเคราะห์บำรุงศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1) รัฐควรกำหนดนโยบายให้อุตสาหกรรมผลิตแก้วไทยสามารถส่งเสริมให้ธุรกิจเกิดได้ไม่สำคัญเท่ากับการช่วยเหลือด้านการตลาดให้ธุรกิจดำรงอยู่ได้
- 1.2) ภาครัฐต้องทุ่มเทในการรณรงค์และส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตแก้วไทยดำเนินการจัดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะส่งผลต่อสังคมแบบไม่ยั่งยืน
- 1.3) ภาครัฐควรส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทั้งกับผู้ประกอบการหรือบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งยังไม่ได้เป็นที่รู้จักมากนัก

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1) ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมอุตสาหกรรมผลิตแก้วไทยโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
- 2.2) ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมไทยของอุตสาหกรรมแก้วไทย สร้างแนวทางการดำเนินงาน มีรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข
- 2.3) ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาระบบเครือข่ายและความรับผิดชอบต่อสังคมอุตสาหกรรมผลิตแก้วในประเทศไทย เพื่อความยั่งยืนสืบต่อไป

บรรณานุกรม

- ขวัญปัสสร จานทอง. (2557). “อิทธิพลของปัจจัยภูมิหลังการมุ่งประกอบการ และเครือข่ายทางสังคม ต่อความสำเร็จทางธุรกิจของ ผู้ประกอบการจังหวัดราชบุรี.” วารสารสมาคมนักวิจัย. 19 (1), มกราคม – เมษายน.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ. (2549). “การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดีมีคุณธรรม.” ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- ณัฐ วัฒนพานิช. (2551). “การปรับพฤติกรรมมนุษย์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7”. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เทพีวรรณ จิตรวัชรโกมล. (2558). ห้องปฏิบัติการเชี่ยวชาญด้านแก้วมั่งมันพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการไทยทุกระดับ. วารสารกรมวิทยาศาสตร์บริการ. 63 (197), มกราคม.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : บิสซิเนส อาร์ แอนด์ ดี.
- ไผท วงศ์อนุตรโรจน์. (2545). “กระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางสังคม : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Denzin, N. (1970). **Sociology: Methodology: Research**. New York: Prince Hall.
- Global Entrepreneurship Monitor. (2560). **GEM Report**. แหล่งที่มา: <http://www.gem-consortium.org/docs/download>. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2560.

รูปแบบการพัฒนาการปฏิบัติการอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยแบบสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

Development Model of Multicultural Rescue-Resuscitation's Volunteer Operations by
Using a Participatory Process in the Southern Border Provinces

พันเอกวรพล สิทธิจิตต์

Vorrapon Sittijit

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Social Development Program Faculty of Social Sciences,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: Moovrp@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการการปฏิบัติการอาสาสมัคร กู้ชีพ-กู้ภัยแบบสังคมพหุวัฒนธรรม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาการปฏิบัติการ อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยแบบสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการปฏิบัติการอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยแบบสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 42 รูป/คน พร้อมกับการนำเสนอและยืนยันรูปแบบด้วยการจัดการประชุมกลุ่ม จากนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 ท่าน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความและสรุปเป็นประเด็น ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการการปฏิบัติการกู้ชีพ-กู้ภัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีพฤติกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการอยู่ 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล (อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย) ระดับองค์กรสาธารณกุศล และ ระดับหน่วยงานของรัฐ โดยระดับบุคคล (อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย) มี 4 องค์ประกอบ คือ การรับรู้ การเรียนรู้ การปรับตัว และความคาดหวัง ระดับองค์กรสาธารณกุศลมี 3 ประการ คือ โครงสร้างการทำงาน การสนับสนุน และเสริมแรง และการสร้างเครือข่าย และระดับหน่วยงานภาครัฐ มี 3 องค์ประกอบ คือ การกำหนดนโยบาย การสนับสนุน ส่งเสริม การสร้างเครือข่าย

2. กระบวนการในการพัฒนาการปฏิบัติการ มี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้น/เตรียมความพร้อม ขั้นการปฏิบัติการ ขั้นพัฒนา

3. โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบ่งการปฏิบัติออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ คน เครื่องมือ องค์ความรู้ และเครือข่าย ขั้นการปฏิบัติ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 6 ส่วน คือ ระบบการทำงาน การบูรณาการ การประเมินผล การรับประโยชน์ ระบบความปลอดภัย ความเชื่อ และขั้นการสร้างเครือข่าย ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ ภาครัฐ องค์กรสาธารณกุศล อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย และภาคประชาชน

คำสำคัญ : อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย, การปฏิบัติการอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย, กระบวนการมีส่วนร่วม

Abstract

This research article Have a purpose: 1) to study the conditions of the management of the volunteer rescuers operations practice in a multicultural society by using participatory process in the southern border provinces, 2) to study the development the volunteer rescuers operations practice in a multicultural society by using participatory process in the southern border provinces, and 3) to present a model for the development of the volunteer rescuers operations practice in a multicultural society by using participatory process in the southern border provinces. This is a qualitative research by using in-depth interview with 42 persons, while presenting and confirming the format by organizing a focus group meeting from 11 academics and experts, data analysis by interpretation and making conclusion by items as stated in the research objectives. The findings of this study are concluded as follows:

1. It was found that the management conditions of the volunteer rescuers operations practice in a multicultural society in the southern border provinces consisted of three levels of behavior related to the operations, namely, the individual level (volunteer rescuers), the public charitable organization level, and the government sector level. The individual level (volunteer rescuers) comprised 4 components: perception, learning, adjustment, and expectations. At the charitable organization level, there were three aspects: work structure, support and reinforcement, and networking. At the government level, there are 3 components: policy formulation, support, and network building.

2. For analysis of the development of the volunteer rescuers operations practice in a multicultural society rescue by using participatory process in the southern border provinces, it was found that the process of development of the operations consisted of three steps which are the initial stage / preparation stage, the operations practice stage, and the development stage.

3. The model for the development of the volunteer rescuers operations practice in a multicultural society by using participatory process in the southern border provinces revealed that there were three stages of the practice, namely, the Preparation, consisting of 4 main parts: people, tools, knowledge and network; Procedure, consisting of 6 important parts: work system, integration, evaluation, benefit, security system, and beliefs; and Networking, consisting of four important parts: the government, the non-profit organizations, the volunteer rescuers, and the people sector.

Keywords: Rescue-Resuscitation's Volunteer, Rescue-Resuscitation's Volunteer Operations, A Participatory Process

บทนำ

งานอาสาสมัคร (Volunteer right) ถือเป็นการสะท้อนถึงระดับของการพัฒนาประเทศ และระดับของการเป็นอาสาสมัครในด้านต่างๆ อาทิ ประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง อำนาจให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางสังคม ทำให้การพัฒนาก้าวหน้าขึ้น ทำให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมโดยรวมช่วยลดความยากจน มีการช่วยเหลือเร่งด่วนและการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมที่ดีขึ้น สร้างทุนมนุษย์ (Human Capital) พัฒนา ความเป็นพลเมือง เป็นตัวเชื่อมชุมชนกับภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้น เป็นต้น ดังเช่น กรณีผลกระทบด้านบวกของงานอาสาสมัครในกรณีภัยพิบัติทางธรรมชาติ กรณีความขัดแย้งที่เกิดความรุนแรง ทางสงคราม หรือการก่อวินาศกรรม หรือกรณีปัญหาการถูกทำให้เป็นคนชายขอบ เช่น ผู้ย้ายถิ่น ผู้หญิง เด็ก และกรณีการทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น (โครงการส่งเสริมความร่วมมือด้านงานอาสาสมัครเพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืน. 2561: 2) สำหรับการปฏิบัติการของอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย จะทำงานร่วมกันกับหลายภาคส่วนในลักษณะแบบมีส่วนร่วม ซึ่งการมีส่วนร่วมในสังคมของอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยจะทำงานตามศักยภาพขององค์กรหรือตนเองที่มีอยู่ ซึ่งได้แก่ คน ยานพาหนะ เครื่องมืออุปกรณ์และเวลา พื้นที่การทำงานจะอยู่ในจังหวัดที่องค์กรหรือภูมิภาคเนาของ ตนเองทั้งทางบกและทางน้ำและจะทำงานตลอด 24 ชั่วโมง อาสาสมัคร กู้ชีพ-กู้ภัยจึงถือเป็นภาคเอกชนที่มี จิตอาสาที่มีศักยภาพสูงและมีต้นทุนด้านความคิดความสามารถ คือ คน ซึ่งมาจากหลายประเภททั้งคนภาครัฐ ภาคเอกชน แม้แต่ชาวต่างชาติ จึงมีความหลากหลายทั้งทางอาชีพหน้าที่การงาน เพศ และอายุ ที่เป็นการระดม ความรู้ความสามารถพิเศษ ทักษะและประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ของตนเอง ผสมผสานแลกเปลี่ยนกับการร่วมมือกับองค์กรและจากการทำงานร่วมกันภายใต้ความหลากหลายของสาธารณภัย จนเกิดพัฒนาเป็นองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่อยู่ตลอดเวลา ด้านจิตใจในการที่มีจิตอาสาอุทิศตน เพื่อช่วยเหลือสังคม ด้านทรัพยากรและเวลาที่อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยได้เสียสละทรัพย์สินส่วนตัว เช่น ยานพาหนะ เครื่องสื่อสาร เครื่องมืออุปกรณ์และเวลา ให้การทำงานกับสังคม การทำงานของอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย จึงเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนใน ท้องถิ่นทำให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และต้องใช้คน และทรัพยากรอย่างคุ้มค่าจึงเป็นการพัฒนา อย่างยั่งยืน

จังหวัดแดนภาคใต้ในขณะนี้ ได้แก่ จังหวัดสงขลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ภัยที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มี 2 ประเภท คือ ภัยจากธรรมชาติ และภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ทั้งนี้ด้วยสภาพของสังคมเป็นแบบสังคมพหุวัฒนธรรมที่ผสมผสานระหว่างสังคมคนไทยพุทธและไทยมุสลิม โดยมีชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีการอยู่ร่วมสังคมกันมาจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยเหตุการณ์ความไม่สงบ ที่เกิดจากการกระทำของกลุ่มผู้ไม่หวังดี ที่ต้องการให้เกิดความแตกแยกระหว่างคนไทยพุทธและไทยมุสลิม ซึ่งจากเหตุการณ์ความไม่สงบนี้ส่งผลต่อการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นอย่างมาก สะท้อนจาก ข้อมูลการรายงานสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงในชายแดนใต้ ได้ระบุว่าสถิติสะสม นับตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 – 2561 จนถึงไตรมาสที่กล่าวถึงมีจำนวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรวมทั้งสิ้น 2,029 เหตุการณ์ มีจำนวน ผู้บาดเจ็บล้มตาย 20,331 ราย ในจำนวนนี้มีผู้เสียชีวิต 6,871 ราย และบาดเจ็บ 13,460 ราย (ศูนย์เฝ้าระวัง สถานการณ์ภาคใต้ (Deep south). 2561: 2) จากสถิติดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นการลอบวางระเบิดที่มีอนุภาพ ในการทำลายที่รุนแรง และสามารถกระทำได้หลายจุด ซึ่งการระดมความช่วยเหลือลำพังเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง คงไม่เพียงพอ และยากต่อการลดความสูญเสียลงได้ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐเองก็ตกเป็นเป้าของกลุ่มผู้มีความเห็นต่าง จึงเห็นได้ว่า บทบาทของอาสาสมัครในพื้นที่จึงมีความจำเป็นอย่างมากต่อการทำงาน ในช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลุ่มอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยขององค์กรสาธารณกุศลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวิธีการในการจัดการการปฏิบัติการด้านการกู้ชีพ -กู้ภัยแบบพหุวัฒนธรรม ในจังหวัด

ชายแดนภาคใดอย่างใดบ้าง และมีกระบวนการในการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างกันอย่างไร ใช้รูปแบบในการปฏิบัติการอย่างไรบ้าง ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะได้นำไปปรับปรุงและพัฒนาทางด้าน อาสาสมัคร กู้ชีพ-กู้ภัยในองค์กรสาธารณกุศล ในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสังคม ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการการปฏิบัติการอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยแบบสังคมพหุวัฒนธรรมใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาการปฏิบัติการอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยแบบสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้ กระบวนการมีส่วนร่วมในจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการปฏิบัติการอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยแบบสังคมพหุวัฒนธรรมโดย ใช้ กระบวนการมีส่วนร่วมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับ ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการดำเนินการวิจัย แหล่งข้อมูล เป็นการข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นตัวแทนจาก อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย ผู้แทนองค์กรสาธารณกุศล ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ และผู้แทนภาคประชาชน ซึ่งอยู่ในพื้นที่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส จำนวน 42 ราย/รูป และประชุมกลุ่ม กับ ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ จำนวน 11 ราย/รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากเอกสาร และจากแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

สภาพการจัดการการปฏิบัติการอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยแบบสังคมพหุวัฒนธรรม ในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ พบว่า สภาพของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะพิเศษ 3 ประการ คือ สถานการณ์ ความรุนแรงจากการกระทำของผู้ก่อความไม่สงบความแตกต่างด้านวัฒนธรรม และการเข้าถึงพื้นที่ของ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้กับผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือเดือดร้อนจากเหตุการณ์ ความไม่ สงบหรืออุปสรรคต่างๆ สำหรับสภาพการจัดการการปฏิบัติการกู้ชีพ-กู้ภัยในพื้นที่จังหวัดชายแดน ภาคใต้ มี พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการอยู่ 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล (อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย) ระดับ องค์กรสา ธารณกุศล และระดับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งแต่ละระดับ มีรายละเอียดที่แตกต่างกันดังนี้ ระดับบุคคล (อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย) มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดการอยู่ 4 ประการ คือ การรับรู้ การเรียนรู้ การปรับตัว และความคาดหวัง ระดับองค์กรสาธารณกุศลมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ โครงสร้าง การทำงาน การสนับสนุนและเสริมแรง และการสร้างเครือข่าย และระดับหน่วยงานภาครัฐ มีองค์ประกอบที่ สำคัญ 3 ประการ คือ การกำหนดนโยบาย การสนับสนุนส่งเสริม การสร้างเครือข่าย

การวิเคราะห์การพัฒนาการปฏิบัติการอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยแบบสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้ กระบวนการมีส่วนร่วม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า กระบวนการในการพัฒนาการปฏิบัติการมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้น/เตรียมความพร้อม ขั้นการปฏิบัติการขั้นพัฒนา

รูปแบบการพัฒนาการปฏิบัติการอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย แบบสังคมพหุวัฒนธรรมโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบ่งการปฏิบัติออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ คน เครื่องมือ องค์ความรู้ และเครือข่าย ขั้นการปฏิบัติ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 6 ส่วน คือ ระบบการทำงาน การบูรณาการ การประเมินผล การรับผลประโยชน์ ระบบความปลอดภัย ความเชื่อ และขั้นการสร้างเครือข่าย ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ ภาครัฐ องค์กรสาธารณกุศล อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย และภาคประชาชน

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการจัดการการปฏิบัติการอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัยแบบสังคมพหุวัฒนธรรม ในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ พบว่า สภาพของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะพิเศษ 3 ประการ คือ สถานการณ์ความรุนแรง จากการกระทำของผู้ก่อความไม่สงบ ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและการเข้าถึงพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้กับผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือเดือดร้อนจากเหตุการณ์ความไม่สงบหรือ อุบัติภัยต่างๆ สำหรับสภาพการจัดการการปฏิบัติการกู้ชีพ-กู้ภัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีพฤติกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการอยู่ 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล (อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย) ระดับองค์กรสาธารณกุศล และ ระดับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งแต่ละระดับ มีรายละเอียดที่ต่างกัันดังนี้

1) ระดับบุคคล (อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย) มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดการ อยู่ 4 ประการ คือ การรับรู้ การเรียนรู้ การปรับตัว และความคาดหวัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชัย มีชาติ (2548: 9 – 15) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล เกิดจากมูลเหตุที่สำคัญสองประการคือ มูลเหตุภายในตัวบุคคล และมูลเหตุภายนอกหรือสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการได้ว่า $B = f(P, E)$ โดย พฤติกรรม (Behavior – B) ที่บุคคลแสดงออกเป็นผลมาจากตัวบุคคลเอง (Person – P) และสภาพแวดล้อม (Environment – E) หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมีผลต่อพฤติกรรมบุคคลมากน้อยต่างกันไปซึ่งพฤติกรรม บุคคล มีผลมาจากการถูกกระตุ้นจากสภาพแวดล้อมและระบบคิดของบุคคลนั้น (ระบบคิด การรับรู้ ความต้องการ ฯลฯ) มีผลมากกว่าสภาพภายนอก อย่างไรก็ตาม มูลเหตุด้านบุคคลนั้นว่ามีบทบาทสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลในองค์กรมาก ในส่วนของการอยู่ร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อานันท์ กาญจนพันธ์ (2551 : 264 - 265) ได้อธิบายถึงการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนต่างศาสนาว่าการที่จะทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมเดียวกัน ต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน ปรับตัวเข้าหากัน เรียนรู้การอยู่ร่วมกันไม่มีการเบียดเบียนกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต. 2540 : 143) ได้กล่าวว่า หลักแห่งศาสนาพุทธให้ความสำคัญในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์โดยอาศัยหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ เป็นวิธีผูกใจคน สังคหวัตถุ เป็นเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี รวมถึงหลักพรหมวิหาร 4 คือ การที่อาสาสมัคร มีลักษณะทางจิตใจ 4 ประการ คือ ด้านเมตตา (ความรัก) หมายเอา ความปรารถนาดี มีไมตรีต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข ด้านกรุณา (ความสงสาร) หมายเอา ความอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้อง ขณะที่หลักศาสนาอิสลามได้ให้ความสำคัญ กับเรื่องความเป็นจิตอาสาช่วยเหลือสังคมไว้ในลักษณะเดียวกันตามที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัสลัน มาหะมะ (2562: 2) ได้นำเสนอดังนี้ อิสลามให้ความสำคัญกับงานสาธารณกุศลเป็นอย่างยิ่งงานสาธารณกุศลในที่นี้หมายถึงการที่มนุษย์พยายามสร้างคุณประโยชน์แก่คนอื่น ไม่ว่าจะเป็นคุณประโยชน์เชิงรูปธรรมหรือนามธรรมก็ตาม โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ เว้นแต่เพื่อแสวงหาความโปรดปรานของอัลลอฮ์ (ช.บ.) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา ชาติปัญญาชัย (2545: 3) กล่าวว่า อาสาสมัครกู้ภัยจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ทางการแพทย์ไม่มากนักน้อย

เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นอาสาสมัครกัญญาที่สนใจจะต้องขวนขวายหาความรู้จากที่ต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพื่อนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง อาสาสมัครกัญญาต้องเตรียมพร้อมรับมือกับสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพมาศ อึ้งพร (2539: 13-15) กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการอยู่ 2 ส่วนคือ ความต้องการทางกายและขั้นสุดท้าย คือ ความต้องการตระหนักในความสามารถที่แท้จริงของตนเองและบรรลุถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริงจนก่อเป็นความคาดหวัง โดยเริ่มจากการรับรู้ความเป็นจริงอย่างแท้จริง มีความสามารถในการยอมรับตนเองและยอมรับผู้อื่น สามารถพิจารณาและเข้าใจลักษณะธรรมชาติของแต่ละบุคคลว่ามีความแตกต่างกัน สามารถในการแก้ปัญหา และควบคุมตนเองได้ดี และสุดท้ายคือ การได้รับการยอมรับจากสังคมในศักยภาพที่ตนเองมี

2) ระดับองค์กรสาธารณกุศล พบว่า องค์กรสาธารณกุศลเป็นองค์กรที่ต้องบริหารจัดการ และรับผิดชอบต่อการปฏิบัติการของอาสาสมัครกัญญา-กัญญา ที่สังกัดอยู่ ซึ่งการจัดการจะมีองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการอยู่ 3 ประการ คือ โครงสร้างการทำงาน การสนับสนุนและเสริมแรง และการสร้างเครือข่าย

3) ระดับหน่วยงานภาครัฐ พบว่า การจัดการที่เกิดจากการปฏิบัติอาสาสมัครกัญญา-กัญญาแบบสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเป็นในลักษณะของสนับสนุนส่งเสริมตามขอบเขตอำนาจที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน โดยมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ กำหนดนโยบาย การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาเครือข่าย จากการศึกษา พฤติกรรมขององค์กรสาธารณกุศล และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มของพฤติกรรมองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อการปฏิบัติการของ อาสาสมัครกัญญา-กัญญาแบบสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชัย มีชาติ (2548: 9 – 15) กล่าวว่า พฤติกรรมขององค์กรส่งผลกระทบต่อกระบวนการบรรลุเป้าหมายขององค์กรและคนในองค์กร โดยพฤติกรรมองค์กร มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ โครงสร้างขององค์กร นโยบายขององค์กร วัฒนธรรมองค์กร การติดต่อสื่อสาร การสร้างแรงจูงใจ และเครือข่าย ซึ่งโครงสร้างองค์กรเป็นตัวกำหนดรูปแบบการแสดงออก และความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในองค์กร อย่างไรก็ตามแม้จะแยกระดับของพฤติกรรมออกจากกันโดยวิเคราะห์ตั้งแต่พฤติกรรมบุคคล จนถึงพฤติกรรมองค์กร แต่ในทางปฏิบัติแล้วพฤติกรรมที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์ต่อกันไม่สามารถแยกจากกันได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชาย รัตนดิถก ญ ภูเก็ต (2543: 2 - 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายต่างๆ นั้น หมายถึง การที่ประชาชน สามารถสร้างและขยายบทบาท และอำนาจของตนเองจากการเป็นผู้ถูกกระทำ (Object) มาเป็นผู้กระทำ (Subject) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบาย มีความสำคัญตั้งแต่ประชาชนต่อหน่วยงานราชการและต่อสังคมโดยรวมทั้งนี้ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมระหว่างกลุ่มคนต่างๆ เพราะการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความคิดเห็น ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการพัฒนาทางความคิด มีการรับรู้ที่กว้างไกลยิ่งขึ้น และเกิดความเข้าใจที่ตรงระหว่างกลุ่ม กระบวนการที่ให้ข้อมูลข่าวสารทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิดความรู้สึกและความคาดหวังได้ถูกแสดงออกมาอย่างหลากหลายสมบูรณ์ ครบถ้วน ตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมา คือ ทำให้เกิดการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินงานไปอย่างรอบรู้รอบคอบ และรอบด้านยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยากร หวังมหาพร (2556: 15 - 26) พบว่า อาสาสมัคร หมายถึง บุคคลที่สมัครใจทำงาน เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนอาสาสมัครก่อให้เกิดการกระจายเศรษฐกิจไปสู่สังคม เนื่องจากกิจกรรมที่อาสาสมัครดำเนินการได้รับการสนับสนุนจากรัฐหรือหน่วยงานเอกชน

การวิเคราะห์การพัฒนาการปฏิบัติการอาสาสมัครกัญญา-กัญญาแบบสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า กระบวนการในการพัฒนาการปฏิบัติการจะ

ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้น/เตรียมความพร้อม ขั้นการปฏิบัติการขั้นพัฒนาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2554: 3 - 8) ได้กล่าวถึง การพัฒนาว่าสืบเนื่องจากสภาพธรรมชาติที่มนุษย์เป็นสัตว์ สังคม หมายถึง มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีข้อบกพร่องที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง และเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” และ “ผู้ตาม” คือ โดยคนในกลุ่ม รวมทั้งมี “การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” หรือ “การจัดระเบียบภายในกลุ่ม” ซึ่งอาจ เรียกว่า การบริหารหรือการพัฒนาภายใน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสุขและในบางกรณีการควบคุมดูแลอาจเกี่ยวข้องกับภายนอกด้วย เช่น กรณีการติดต่อประสานงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา ชาติบัญชาชัย (2545: 3) กล่าวว่า อาสาสมัครกุ๊กยจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ทางการแพทย์ไม่มากนักน้อย เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนทางด้านการกุ๊กยนั้นไม่ใช่ความรู้วิธีแล้วจะทำให้ทันที่ ทุกอย่างต้องอาศัยการฝึกฝนจน ชำนาญ ดังนั้นอาสาสมัครกุ๊กยที่สนใจในการกุ๊กยจึงจำเป็นที่จะต้องขวนขวายหาความรู้จากที่ต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้ได้ อย่างถูกวิธี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรักษันรินทร์ แก้วมีศรี และคณะ (2560: บทคัดย่อ) พบว่า รูปแบบการจัดบริการแพทย์ฉุกเฉินให้กับประชาชนกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่ โดยมีเทศบาลตำบล เป็นผู้จัดบริการการแพทย์ฉุกเฉินอย่างเป็นรูปธรรมในห้วงเวลาศึกษา ทุกขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบเกิด ผลดีต่อชุมชนคือ เกิดการเรียนรู้การพัฒนางานการแพทย์ฉุกเฉินของท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาและ ประเมินผล ทั้งเรียนรู้สภาพปัญหาและร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขต่างๆที่เกิดขึ้น ทำให้ชุมชนเกิดการ เรียนรู้ที่จะกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะในการบริการการแพทย์ฉุกเฉินจากการพัฒนารูปแบบการจัดบริการการแพทย์แบบบูรณาการ เชิงพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยง ทำให้ได้รูปแบบที่เป็นปัจจัย เงื่อนไขสำคัญที่ต้องมีการพัฒนา 6 ด้านประกอบด้วย ด้านบุคลากร ระบบข้อมูล การฝึกอบรม การสื่อสาร ระบบเทคโนโลยีสำหรับรับและแจ้งเหตุเจ็บป่วยฉุกเฉิน และการมีส่วนร่วม

รูปแบบการพัฒนาการปฏิบัติการอาสาสมัครกุ๊กย-กุ๊กยแบบสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีส่วนการปฏิบัติที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการขั้นการปฏิบัติการ และขั้นการสร้างเครือข่าย โดยแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

- 1) ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ คน เครื่องมือ องค์ความรู้ และเครือข่าย
- 2) ขั้นการปฏิบัติ ประกอบด้วย 6 ส่วน คือ ระบบการทำงาน การบูรณาการ การประเมินผล การรับประโยชน์ ระบบความปลอดภัย และความเชื่อ

- 3) การสร้างเครือข่าย ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ ภาครัฐ องค์กรสาธารณกุศล อาสาสมัครกุ๊กย-กุ๊กย และภาคประชาชน จากการศึกษาแบบดังกล่าว มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของแนวทางการทำงานของฉือจี้ ที่เห็นว่า ระบบการทำงานขององค์กรฉือจี้ มีการขับเคลื่อนได้ส่วนหนึ่งเกิดจากพลังของอาสาสมัครที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ ผ่านการลงมือปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม โดยไม่หวังผลประโยชน์ใดๆ จนสร้างความสัมพันธ์ทางความคิดและพฤติกรรมการใช้ชีวิตได้ทุกระดับ ทั้งปัจเจกบุคคล ชุมชน สังคม และโลก โดยบทสรุปที่สำคัญชี้ให้เห็นถึงความสามารถเปลี่ยนสังคมในโลกที่สับสนไปด้วยกระแสทุนนิยมโลกาภิวัตน์ขององค์กรฉือจี้ คือ หลักการพัฒนามนุษย์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ผ่านกลไกที่สำคัญ คือ ศรัทธา ปัญญา และการจัดการอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ฉือจี้ไม่ปฏิเสธความเป็นไปของสังคม และของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตตลอดเวลา รู้จักนำจุดเด่นบางอย่างมาใช้อย่างชาญฉลาด เช่น นำองค์ความรู้ด้านการจัดการ การตลาดเชิงสังคม เทคโนโลยีสารสนเทศ ฯลฯ มาใช้ในการดำเนินงานด้านศาสนาอย่างกลมกลืน

นอกจากนี้ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาการปฏิบัติการอาสาสมัครกุ๊กย-กุ๊กย แบบสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของใกล้เคียงสามารถ

นำมาปรับใช้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกอบกุล สว่างศุ์ชัย และคณะ (2558: บทคัดย่อ) ศึกษารูปแบบการจัดการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองสู่การปฏิบัติเขตพื้นที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง พบว่า รูปแบบการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองมี 7 องค์ประกอบ คือ 1) การประเมินความต้องการของผู้ป่วยความต้องการของครอบครัว ทรัพยากร การดูแลที่มีอยู่ และระบบบริการ 2) การจัดการผู้ป่วย ได้แก่ การป้องกันระดับทุติยภูมิ การดูแลการปรับปรุง บ้านที่อยู่อาศัย การฟื้นฟูสภาพ การจัดการความเครียดและความความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) การจัดการครอบครัว ได้แก่ การอบรมให้ความรู้แก่ผู้ดูแล การจัดการความเครียด การพักจากการดูแล การเข้าถึงระบบสนับสนุนทางการเงิน และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 4) การจัดการชุมชน ได้แก่ ระบบการนำส่งผู้ป่วย การ อบรมอาสาสมัคร/จิตอาสา การสนับสนุนทางการเงิน และการสนับสนุนเครื่องมือ 5) ทีมสหสาขาวิชาชีพ ได้แก่ การอบรมทีมสหสาขาวิชาชีพ การสนับสนุนเครื่องมือ/วิธีการใช้งาน พัฒนาระบบบริการและการบริการ 6) การส่งต่อโดยการพัฒนาระบบการส่งต่อ 7) การประเมินผล ได้แก่ การประเมินผู้ป่วยการประเมิน ครอบครัวการประเมินระบบ และการประเมินผลกระทบและซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนิตย์ เชมภู และวินัย เมฆไตรภพ (2548: บทคัดย่อ) ชี้ให้เห็นว่า คุณค่าของอาสาสมัครนั้นมีการเพิ่มมูลค่าตามเวลา ประสบการณ์และสถานที่อาสาได้สร้างให้เกิดความผูกพัน การมีส่วนร่วมต่อชุมชน ซึ่งคือ บ่อเกิดคุณค่าความเป็นชาติ อาสาสมัครที่ผ่านประสบการณ์ลำบากร่วมกันเช่น โศกนาฏกรรมสึนามิร่วมกันมีแนวโน้มที่เห็นคุณค่าการช่วยเหลือผู้อื่นเพิ่มขึ้น อาสาสมัครเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน บนความแตกต่างที่หลากหลาย วัฒนธรรม เชื้อชาติ โดยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับผู้ที่อาสาสมัครได้ช่วยเหลือรวมไปถึงชุมชน อาสาสมัครยังได้คุณค่าทางจิตใจในการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นการผลักดันคุณค่าแห่งการให้ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนให้แสดงออกมาเป็นรูปธรรม เพราะคุณค่าที่ได้จากการช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็จะกลับมาสู่การเห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น จะเป็นการพัฒนาจิตวิวัฒน์ให้สามารถเข้าถึงความหมายของการดำรงอยู่ในสังคมความหมายของชีวิตในตัวบุคคลเพิ่มขึ้นต่อมา คือ การพัฒนาอาสาสมัครเริ่มจากการวางแผนและจัดการทรัพยากร การอบรม การสร้างความสัมพันธ์ การประสานงาน และให้คำแนะนำการประเมินผล การทำให้เป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้ในแนวคิดของกระบวนการมีส่วนร่วม นั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเมธี จันทจารุภรณ์ และคณะ (2541: 5) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วจำเป็นที่ จะต้องยอมรับปรัชญาที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติ อย่างเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตน เพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกัน จะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์สามารถพัฒนาได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการขยายกลุ่มผู้ที่ทำงานด้านอาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย และภาคีเครือข่ายด้านกู้ชีพ-กู้ภัยเพิ่มขึ้น

1.2) รัฐบาลควรกำหนดนโยบายในด้านการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ที่อาสาสมัครกู้ชีพ-กู้ภัย ด้วยการจัดให้มีประกันภัยขณะปฏิบัติงาน

1.3) รัฐควรหามาตรการในการพัฒนาระบบการบริหารสถานการณ์ และส่งเสริมให้องค์กรสาธารณกุศล มูลนิธิที่เกี่ยวข้องกับการกู้ชีพ-กู้ภัย มีการซักซ้อมแผนเผชิญเหตุที่สอดคล้องกับงานวิจัยของบริบทของ

พื้นที่อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเกิดสถานการณ์จริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรมีการผลการวิจัยไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับการปฏิบัติการของอาสาสมัคร กู้ชีพ-กู้ภัย ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

2.2) ควรมีการวิจัยแบบประเมินผล เพื่อให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงาน และ ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นสามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อพื้นที่แบบสังคมพหุวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- กอบกุล สาวงค์ด้อย และคณะ. (2558). รูปแบบการจัดการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองสู่การปฏิบัติเขตพื้นที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง. **รายงานการวิจัย**. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครลำปาง.
- โครงการส่งเสริมความร่วมมือด้านงานอาสาสมัครเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2561). **เครือข่ายจิตอาสา: งานอาสาสมัคร จิตอาสา (Volunteer Network)**. การศึกษาฐานโครงการส่งเสริมความร่วมมือด้านงานอาสาสมัครเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กับองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญของประเทศญี่ปุ่นระหว่างวันที่ 24 – 29 กันยายน 2561 ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น.
- นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน). (2539). **การเสียดุลและพฤติกรรมเพื่อสังคมในจิตวิทยาสังคมกับชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก. ป.อ.ปยุตโต. (2540). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มัสลัน มาหะมะ. (2562). “**หลักศรัทธา 6 ประการ**”. มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา. แหล่งที่มา: www.Religionfacts.com/Islam/beliefs. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2562.
- เมธี จันทจารุภรณ์ และคณะ. (2541). **การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างประชาชน**, นครสวรรค์: สำนักพิมพ์สุขุมและบุตร.
- รักษันรินทร์ แก้วมีศรี และคณะ. (2560). “**การพัฒนารูปแบบการจัดบริการการแพทย์ฉุกเฉินแบบบูรณาการเชิงพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยงในบริบทชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท**”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ (สพฉ.). กรุงเทพมหานคร: สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ (สพฉ.).
- วิชัย โชควิวัฒน์. (2562). **ฉือจี : โมเดลเพื่อการพัฒนามนุษย์**. แหล่งที่มา: www.jobbbkk.com/th/jobs_Njc#NTMx_นักศึกษาฝึกงาน.html. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2562.
- วิชัย มีชาติ. (2548). **พฤติกรรมการบริหารองค์กรสาธารณะ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยา ชาติบัญชาชัย. (2554). **ระบบบริการแพทย์ฉุกเฉิน ในยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาอุบัติเหตุจราจร ศูนย์อุบัติเหตุและวิกฤตบำบัด โรงพยาบาลขอนแก่น**. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (ม.ป.ป.). **ความหมายของการพัฒนา คำที่มีความหมายใกล้เคียง และแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
- ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep south). (2561). **รายงานสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงในชายแดนใต้ ปาตานี**. ไตรมาส 3/2561.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2561). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 21. วัดญาณเวศกวัน. นครปฐม.
- สุนิตย์ เชมชฐ และวินัย เมฆไตรภาพ. (2548). **การศึกษาประยุกต์บทเรียนงานอาสาสมัครจากต่างประเทศเพื่อพัฒนาระบบอาสาสมัครในประเทศไทย**. **รายงานการวิจัย**. สถาบันไทยเรสิเนต์ TRN ภายใต้มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2551). “**พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม**”. **รายงานการวิจัย**. ศูนย์ภูมิภาคทางสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Approach of Development on Cultural Tourism Potentiality in area of Phranokornsri - ayathaya District, Phranakornsri - ayuthaya Province

พลวัฒน์ ชุ่มสุข

Pholwat Choomsook

อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lecturer of the Department of Economics, Faculty of Social Sciences,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: pholwat.cho@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม และเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและสรุปผลเชิงพรรณนา ผลการศึกษวิจัยพบว่า

1. การไม่รักษาความสะอาด เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มาภายในวัดส่วนใหญ่ไม่ช่วยกันรักษาความสะอาด แม้มีการจัดสถานที่สำหรับทิ้งขยะไว้ตามจุดต่างๆ แต่ก็ยังมีปัญหา นอกจากนี้ ยังมีปัญหาหลักเล็กน้อย ทำให้นักท่องเที่ยวไม่อยากมาเที่ยวภายในวัด 2. แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดที่มีศิลปวัฒนธรรม เป็นวัดทางพระพุทธศาสนา ที่เสริมสร้างให้ความรู้ทางด้านวัฒนธรรม และสร้างภูมิปัญญาให้กับผู้ที่มาท่องเที่ยวหรือนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศได้เห็นวัฒนธรรม ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ได้มาเห็นสิ่งสวยงามอันเป็นวัฒนธรรมของชาติไทย และยังสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะได้นำมูลค่าเพิ่มต่างๆ เหล่านั้นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สวยงามยิ่งขึ้นไป 3. การท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมมีหลายวัดในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยาที่จัดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น วัดพนัญเชิงวรวิหาร วัดใหญ่ชัยมงคล วัดกษัตริยาธิราชวรวิหาร วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดราชบูรณะ วัดเชิงท่า วัดแม่นางปลื้ม วัดไชยวัฒนาราม และวัดมหาธาตุ เป็นต้น ในแต่ละวัดยังเป็นศาสนสถานที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและมีค่าควรศึกษาในเชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพ, การท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรม, พระนครศรีอยุธยา

Abstract

The research study consisted of objectives: 1) to study current conditions and problems of temples being cultural tourism sites in Ayutthaya District, Ayutthaya Province. 2) to increase the value of cultural temples tourism in Ayutthaya District, Ayutthaya Province. 3) to study guideline for the development of potential in cultural temples tourism in Ayutthaya District, Ayutthaya Province; It was conducted by quantitative research using questionnaires and qualitative by using in-depth interviews with the key informants: abbots of the temples being cultural tourism attraction, traders and related people, and analyze data by using the software package and summarizing descriptive explanation. The findings revealed that:

As for guideline for the development of potential in cultural temples tourism in Ayutthaya District, Ayutthaya Province, it has been found that there are many temples providing cultural tourism, such as Wat Phanan Choeng, Wat Yai Chaimongkol, Wat Kasatrathirat, Wat Phra Sri Sanphet, Wat Ratchaburana, Wat Choeng Tha, Wat Mae Nang Pluem, Wat Chaiwatthanaram, and Wat Mahathat etc. In each temple, it has also been regarded as a place with long and valuable history.

As for the current conditions and problems of temples being cultural tourism sites in Ayutthaya District, Ayutthaya Province, it has been found that the main problem is cleanliness, due to tourists coming to visit temples do not maintain cleanliness; even though the temple would have a place for garbage dumping, and also a problem of theft, causing tourists to not want to visit the temple.

As for increasing the value of cultural temples tourism in Ayutthaya District, Ayutthaya Province, it has been found that tourist attractions in form of temple with arts and culture are Buddhist temples that enhance cultural knowledge and create wisdom for visitors or tourists from abroad to see the culture which creates pride for foreign tourists coming to see the beautiful things that are culture of the Thai nation, and also creating added value for temples that are cultural tourism sites will bring various added value to develop beautiful tourism.

Keywords: Potential Development, Cultural Temple Tourism, Ayutthaya

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวสูง มีความอุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายทั้งในด้านของทรัพยากรที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่สร้างความประทับใจในเรื่องของความงาม ความเป็นธรรมชาติ ตลอดจนมีแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนา อันแสดงถึงอารยธรรม ความเจริญของท้องถิ่นนั้นๆ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละสังคม ซึ่งมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสร้างภาพลักษณ์และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก ในปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เหล่านี้สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ทำให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2546 : 75)

การท่องเที่ยวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมากแล้ว ยังเป็นตัวเร่งให้เกิดการพัฒนาในธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องนอกจากนี้การท่องเที่ยวยังกระตุ้นให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศของแต่ละจังหวัด ซึ่งสามารถตอบสนองความสนใจและความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น น้ำตก เกาะ แก่ง ทะเล ภูเขา เป็นต้น และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่น เป็นต้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงทางด้านแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่อุดมสมบูรณ์ มีเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ รวมถึงโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ยังคงคุณค่าไว้ให้คนรุ่นหลังได้ชื่นชมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นที่ชื่นชอบและหลงใหลของนักท่องเที่ยว เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวไม่เพียงแต่จะได้รับความรู้ ประสบการณ์อันทรงคุณค่า และประทับใจแล้วยังเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยังคงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและร่วมอนุรักษ์ไว้ชื่อเอกลักษณ์ความเป็นไทยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเมืองมรดกโลกและเป็นเมืองมรดกทางวัฒนธรรมที่มีเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์อีกจังหวัดและการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ในหลายประเทศทั่วโลกทำให้เกิดการนำเข้าเงินตราต่างประเทศ มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโต และเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดมลภาวะน้อยมากเมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ ในมูลค่าที่เท่ากัน โดยมีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้นเรื่อยๆ (Yupadee Sataphan, 2005: 19)

ปัจจุบันวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญประเภทหนึ่ง ซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมและความเจริญของชาติที่สามารถย้อนกลับได้ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาทางวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทั้งที่มาเพื่อหาความรู้และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ในทางกลับกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็มีมากขึ้นด้วย เช่น ด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และการละเลยวัฒนธรรมอันดีงามและที่พึงประสงค์ เช่น การแต่งกาย การขึ้นปีนป่ายไปบนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือการล่อลวงไปในเขตหวงห้าม และด้านกายภาพและการจัดบริการสาธารณะต่างๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความเจริญทางด้านพุทธศาสนาวัฒนธรรมและยังมีประวัติศาสตร์อันยาวนานซึ่งเป็นการแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรและพุทธจักร และมีจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นอันดับที่ ๗ ของประเทศ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยร้อยละ 70 และต่างชาติ

ร้อยละ 30 มีรายได้จาก การท่องเที่ยว 13,000 ล้านบาท เป็นอันดับที่ 16 ของประเทศ ระยะเวลาพักค้างคืนเฉลี่ย 2.7 วัน แสดงให้เห็นว่า รายได้จากแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อาจจะมาจากนักท่องเที่ยวชาวไทยมากกว่าชาวต่างชาติ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา: 2554) และอันดับของจำนวนและรายได้มีความแตกต่างกันมาก เป็นอดีตราชธานีของไทยมีหลักฐานของการเป็นเมืองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ประมาณ พุทธศตวรรษที่ 16-18 โดยมีร่องรอยของที่ตั้งเมือง โบราณสถาน โบราณวัตถุ และเรื่องราวเหตุการณ์ในลักษณะตำนานพงศาวดาร ไปจนถึงหลักฐานจารึก ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานร่วมสมัยที่ใกล้เคียงเหตุการณ์มากที่สุด (เรื่องแสงทองสุขเจริญ, 2542, หน้า 2)

ดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจประเด็นวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระบบเศรษฐกิจของภูมิภาคและระดับชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับพระสงฆ์ นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ธุรกิจท่องเที่ยว และตัวแทนองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน เพื่อทราบถึงแนวทางการเรียนรู้ และกระบวนการสื่อสารคุณค่า การพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดสืบไปในอนาคต

การศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาความคิดเห็นจาก นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมวัด โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 250 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย เป็นเครื่องมือเพื่อทราบถึงแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการท่องเที่ยวที่เน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาจนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนและสังคมหรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์ เป็นต้น

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ด้วยสถิติพรรณนาโดยการแจกแจง ความถี่ ค่าร้อยละและใช้แบบสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักวิเคราะห์ข้อมูล 3 เสา ได้แก่ 1) จากการสัมภาษณ์ 2) จากเอกสาร 3) จากการสังเกต

สรุปผลการวิจัย

ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในแต่ละวันทางวัดมีความพร้อมอยู่แล้วที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยวภายในบริเวณวัดเพราะแต่ละวัดมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวอยู่แล้วแต่ปัญหาของแต่ละวัดที่เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเที่ยวมีปัญหาไม่ต่างของวัด เช่น เรื่องความสะอาด เพราะนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวภายในวัดส่วนใหญ่ไม่รักษาความสะอาดแม้ทางวัดจักสถานที่ทิ้งขยะไว้ นักท่องเที่ยวบางคนก็เห็นแก่ตัวไม่นำขยะที่ตัวเองถือมาไปนำไปทิ้งที่ทางวัดจักไว้ให้และเรื่องอาชญากรรมและอาชญากรรมมีหลายรูปแบบ เช่น อาชญากรรมที่ลักเล็กขโมยน้องทำให้นักท่องเที่ยวไม่ยอมมาเที่ยวภายในวัดและบางที่ทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของมรดกของประเทศชาติอีกด้วย

การเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของสังคม ที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างศิลปะ ความเชื่อ และความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของคนในสังคมนั้นๆ ทำให้เกิดเป็นพุทธศิลป์ ที่มีคุณค่าและสวยงามวิถีชีวิตของพระสงฆ์ ที่มีการดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย สมถะและมีความพอเพียงกับการอยู่อาศัยภายในวัด นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้จากแนวทางเหล่านี้ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตปัจจุบันของตน แนวทางการเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนานั้น ทางวัดจะเน้นที่ความต้องการของนักท่องเที่ยวว่าต้องการอะไรอย่างไร และทางวัดมีจุดสำคัญ และจุดขายอะไรบ้าง ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ราคาสมเหตุสมผล ความสะดวกสบายของสถานที่การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว บุคลากรทางการท่องเที่ยว กระบวนการบริการ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและการจัดชุดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ราคาสมเหตุสมผล ราคาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ จำนวนเงินที่นักท่องเที่ยวต้องจ่ายสำหรับการซื้อสินค้าหรือบริการจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำหรับการตั้งราคาขายสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยวในประเทศไทยต้องมีการตั้งราคาสินค้าที่มีความสมเหตุสมผล ราคาที่เหมาะสม และมีความเป็นมาตรฐาน ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยวไม่ควรตั้งราคาขายสูงจนเกินไป เนื่องจากสินค้าทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีให้บริการนักท่องเที่ยวภายในวัด จะมีการหมุนเวียนมาจำหน่ายอีกในหลายรอบเพื่อนำเงินรายได้ไปทำนุบำรุงพุทธศาสนาต่อไป

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ ผู้ศึกษาได้ศึกษาวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวน 9 วัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน เช่น วัดพนัญเชิง วัดใหญ่ชัยมงคล วัดกษัตริยาธิราชวรวิหารวัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดราชบูรณะ วัดเชิงท่า วัดแม่นาง วัดไชยวัฒนาราม วัดมหาธาตุ เป็นต้น ทั้ง 9 วัด ผู้ศึกษาวิจัยได้ลงพื้นที่และได้พูดคุยและได้สัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาสท่านก็ได้อธิบายและให้ความรู้ในเรื่องการพัฒนาวัดและเสริมศักยภาพในการพัฒนาเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมวัดและสถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดเพราะว่าวัดต่างๆ ก็มีศักยภาพที่เชิญชวนนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวได้หลากหลาย

อภิปรายผลการวิจัย

ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในแต่ละวันทางวัดมีความพร้อมอยู่แล้วที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยวภายในบริเวณวัดเพราะแต่ละวัดมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวอยู่แล้วแต่ปัญหาของแต่ละวัดที่เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเที่ยวมีปัญหาไม่ต่างของวัด เช่น เรื่องความสะอาด เพราะนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวภายในวัดส่วนใหญ่ไม่รักษาความสะอาดแม้ทางวัดจักสถานที่ทิ้งขยะไว้ นักท่องเที่ยวบางคนก็เห็นแก่ตัวไม่นำขยะที่ตัวเองถือมาไปนำไปทิ้งที่ทางวัดจักไว้ให้และเรื่องอาชญากรรมและอาชญากรรมมีหลายรูปแบบ เช่น อาชญากรรมที่ลักเล็กขโมยน้อย ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ยอมมาเที่ยวภายในวัดและบางที่ทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของมรดกของประเทศชาติอีกด้วย สอดคล้องกับบูฮาลิส (Buhalis, 2000) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพราะแหล่งท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวอย่างใดอย่างหนึ่งให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชม สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวแบ่งได้ 4 ประเภทได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และการให้ความบันเทิง

การเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมต่างๆของสังคม ที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างศิลปะ ความเชื่อ และความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของคนในสังคมนั้นๆ ทำให้เกิดเป็นพุทธศิลป์ ที่มีคุณค่าและสวยงามวิถีชีวิตของพระสงฆ์ ที่มี การดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย สมถะและมีความพอเพียงกับการอยู่อาศัยภายในวัด นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้จากแนวทางเหล่านี้ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตปัจจุบันของตน แนวทางการเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนานั้น ทางวัดจะเน้นที่ความต้องการของนักท่องเที่ยวว่าต้องการอะไร อย่างไร และทางวัดมีจุดสำคัญ และจุดขายอะไรบ้าง ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ราคาสมเหตุสมผล ความสะดวกสบาย ของสถานที่ การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว บุคลากรทางการท่องเที่ยว กระบวนการบริการ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและการจัดชุดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ราคาสมเหตุสมผล ราคาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ จำนวนเงินที่นักท่องเที่ยวต้องจ่ายสำหรับการซื้อสินค้าหรือบริการจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำหรับการตั้งราคาขายสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยวในประเทศไทยต้องมีการตั้งราคาสินค้าที่มีความสมเหตุสมผล ราคาที่เหมาะสม และมีความเป็นมาตรฐาน ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยวไม่ควรตั้งราคาขายสูงจนเกินไป เนื่องจากสินค้าทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีให้บริการนักท่องเที่ยวภายในวัด จะมีการหมุนเวียนมาจำหน่ายอีกในหลายรอบเพื่อนำเงินรายได้ไปทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาต่อไป

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ ผู้ศึกษาได้ศึกษาวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวน ๙ วัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน เช่น วัดพนัญเชิง วัดใหญ่ชัยมงคล วัดกษัตราธิราชวรวิหารวัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดราชบูรณะ วัดเชิงท่า วัดแม่นางวัดไชยวัฒนารามวัดมหาธาตุ เป็นต้น ทั้ง ๙ วัดที่ผู้ศึกษาวิจัยได้ลงพื้นที่และได้พูดคุยและได้สัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาสท่านก็ได้อธิบายและให้ความรู้ในเรื่องการพัฒนาวัดและเสริมศักยภาพในการพัฒนาเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมวัดและสถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดเพราะว่าวัดต่างๆ ก็มีศักยภาพที่เชิญชวนนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวได้หลากหลาย สอดคล้องกับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ที่พบว่า การวางแผน

พัฒนาการท่องเที่ยวต้องสามารถวัดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมได้ คือ การวางแผนจะต้องป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว จึงต้องมีการทบทวนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งโครงการเล็กและโครงการใหญ่จะต้องไม่ก่อผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม จึงต้องกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสมดุลของสิ่งแวดล้อม ซึ่งความสมดุลเป็นข้อจำกัดของการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีการใช้สื่อของรัฐ เพื่อประชาสัมพันธ์แนวคิดและลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ โดยยกตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จจากทั้งในและต่างประเทศ มาสื่อให้เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น

1.2) หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาวิจัยต้องให้ความสำคัญของการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรม เพื่อที่จะมุ่งเอาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของพระนครศรีอยุธยาและชุมชนที่ศึกษาวิจัย ได้เรียนรู้ประสบการณ์ ผลักดันวัฒนธรรมให้มีชีวิต มีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้มีความคิดสร้างสรรค์ประจำถิ่นสามารถเรียนรู้ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้ตลอดทุกวัน และทุกฤดูกาลการท่องเที่ยว

1.3) ส่งเสริมให้วัดในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านอัตลักษณ์ในการท่องเที่ยววัดเชิงวัฒนธรรมโดยเฉพาะเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของกลุ่มประเทศอาเซียน และยังเป็นเสน่ห์น่าดึงดูดใจ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นใช้วิธีการปฏิบัติ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวเป็นการเฉพาะ

2.2) ควรเพิ่มกรณีศึกษาจากบริบทที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในด้านอื่นๆ เช่น การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชน เป็นต้น เพื่อเพิ่มบริบทของการวิจัยให้ได้องค์ความรู้และรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559**. กรุงเทพมหานคร: กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กวี รัชชน. (2541). **การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยทางรัฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เอกสารทางวิชาการคณะรัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กองกรรมาธิการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2540). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและให้เกิดศักยภาพในการแข่งขันในยุคของการค้าเสรี**. กรุงเทพมหานคร: กองกรรมาธิการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- กาญจนา นาคสกุล. (21 พ.ย. 2555) **ยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี**. แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=206>. สืบค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2555.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). **พัฒนาท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (31 ธ.ค. 2555) **มอบวุฒิบัตรแก่ผู้บริหารงานยุติธรรมระดับต้น**. แหล่งที่มา: <http://www.moj.go.th/th/cms/detail.php?id=26216>. สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2555.
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2542). **การวางแผนและการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉันทิช วรรณถนอม. (2552). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: เพรส แอนด์ดีไซด์จำกัด.
- เรืองแสง ทองสุขแสงเจริญ. (2542). **การรับรู้ปัญหาและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานของประชาชนในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2546). **อยุธยาที่ยิ่งฟ้า**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- Buhalis, D. (2000). **Strategic uses of information technologies in the tourism industry**. Tourism Management. Essex: Pearson Education.
- Yupadee Sataphan. (2005). **Geography. Tourism Geography of Thai Tourism**. 5th Edition. Bangkok: Pisit edition.

การศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุค
ไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
กรุงเทพมหานคร

The Study of Teachers' Opinions on The Teaching and Learning of Buddhism in The
Thailand 4.0 Buddhist Way Schools Under the Office of Primary Education
Area Bangkok

พระมหาศุชัยกรณ์ สิทธิเมธี (อาลากุล)

Phramaha Suchaikorn Sittimeteel (Arakul)

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhist Educational Administration, Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

อำนวยการ ศุชัยศรี

Amnuay Dejchaisri

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Bansomdejchaopraya Rajabhat University

Email: manee.aria@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุค
ไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยใช้การ
วิจัยแบบผสม (Mixed Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
เป็นแบบสอบถามโดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นครูโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
กรุงเทพมหานคร จำนวน 250 คน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ค่า
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานวิธีการทดสอบค่าเอฟ (F-test) และมีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-
way ANOVA) ผลการศึกษามีดังนี้

1) ด้านกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ถ่ายทอด
ประสบการณ์การเรียนรู้ ส่งเสริมการปฏิบัติตามศีล 5 การมีวินัยในตนเองนักเรียน ใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ
ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” สร้างความศรัทธาเลื่อมใส
และมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ 2) ด้านสื่อการเรียนรู้ ใช้สื่อ
ภาพนิ่งช่วยสอนทำให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น มีเนื้อหาง่ายต่อการทำความเข้าใจ ใช้สื่อ
อิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะ นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรสอนนักเรียนสม่ำเสมอ
จัดเป็นกิจกรรมสวดมนต์ ฟังเทศน์ ทำความสะอาดวัด ส่งเสริมอบรมผู้สอนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้สื่อ
การเรียนรู้ 3) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมและจัดกิจกรรมฝึกจิตภาวนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
ประกวดมรรยาทชาวพุทธเข้าค่ายพุทธบุตรประจำปี จัดกิจกรรมหลักและกิจกรรมทางพุทธศาสนา พัฒนา
กระบวนการกิน อยู่ ดู ฟังเป็นในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมนักเรียนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญทางพุทธศาสนา
ในวันสำคัญ วันมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เป็นต้น 4) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ส่งเสริม
กระตุ้นให้นักเรียนนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอนและความประพฤติ ตามจุดประสงค์การ
เรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้สอนวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง นำหลักภาวนา 4 มาบูรณาการเป็นขั้นตอนการวัดและ

ประเมินผล มีการประเมินผลกิจกรรมการยาท กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ประเมินผลร่วมกับผู้ปกครองนักเรียนเพื่อติดตามการเรียนรู้และพฤติกรรมของนักเรียนและนำมาส่งเสริม แก้ไขปรับปรุง

คำสำคัญ : ความคิดเห็นของครู, การเรียนการสอน, วิชาพระพุทธศาสนา, ยุคไทยแลนด์ 4.0

Abstract

The purposes of this research were to suggest the teaching and learning of Buddhism in the Thai age 4. Buddhist school Under the Office of Primary Education Service Areas Bangkok. The research is a combination of quantitative and qualitative research. The instrument used in this research is a questionnaire with a sample of teachers of the Buddhist way of life school. Under the Office of Primary Education Service Areas Bangkok, 250 people and interviewed 5 experts / person analyzed by means of means Standard deviation, F-test method and One-way ANOVA were analyzed. The results showed that:

Propose guidelines for the teaching and learning of Buddhism in Thailand. 4.0 Buddhist school Under the Office of Primary Education Service Areas Bangkok Metropolis is 1) the learning process Promoting teaching and learning processes that are appropriate for students Convey learning experiences Promoting compliance with the 5 precepts, discipline in students Using the Threefold Principle, namely, precepts, concentration, and wisdom The learners have learned through the development of "living, watching, listening as" creating faith and understanding and understanding of the Triple Gem, the law of Karma and the principle of sin, merit and punishment. Use slide media to help teach and increase understanding in the lesson. There is content that is easy to understand. Use modern electronic media to encourage students to have skills. Inviting monks or inviting speakers to teach students regularly Organized as prayer, listening, sermon, temple cleaning Promote training for teachers to become proficient in the use of learning media. 3) Learning activities Promote and organize continuous meditation activities Buddhist etiquette contest for Buddhabuttra camp every year Organizing main activities and Buddhist activities Develop the process of living, listening, and listening in daily life Encourage students to participate in important Buddhist activities on important days, Makha Bucha Day, Visakha Bucha Day, Asanha Bucha Day, etc. 4) Learning Measurement and Evaluation encouraging students to use the evaluation results to improve teaching and behavior. For the purpose of learning Encourage teachers to measure and evaluate continuously. 4 Prayer principles are integrated into the measurement and evaluation process. There is an evaluation of etiquette, eating, and listening. It is an evaluation with the parents of the students to follow the learning and behavior of the students and to promote adjust.

Keywords: Teacher Opinions, Teaching and Learning, Buddhist Subjects, Thailand 4.0 Era

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ริเริ่มให้มีโรงเรียนวิถีพุทธภายใต้โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2545 โดยในปีการศึกษา 2546 สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้พัฒนาโรงเรียนรูปแบบใหม่ 5 ลักษณะ คือ โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนในกำกับของรัฐ โรงเรียนสองภาษา โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ และโรงเรียนต้นแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ดังนั้น โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ 1 ใน 5 ลักษณะในสมัยนั้น ที่กำหนดให้มีขึ้นในโรงเรียนปกติ และได้เปิดรับสมัครโรงเรียนนำร่องเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งในเบื้องต้นมีโรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธรุ่นที่ 1 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 89 โรงเรียน โรงเรียนวิถีพุทธดังกล่าวมีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา เป็นการศึกษาพัฒนา 3 ด้านอย่างบูรณาการ คือ ด้านศีล จะพัฒนาพฤติกรรมให้ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นตลอดจนสิ่งแวดล้อม ด้านสมาธิ จะพัฒนาให้มีจิตใจที่เข้มแข็งและมีสุขภาพที่ดีมีความสุข ด้านปัญญา เป็นการพัฒนาความรู้ที่เข้าใจและเท่าทันโลกและชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาพัฒนาสู่การมีชีวิตที่ดีงาม มีความสุขได้ อันเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดสันติภาพในสังคม ถือเป็นการศึกษาแนวพุทธที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสังคมไทยอย่างยิ่ง เพราะวิถีไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานและเป็นพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ ประชากรไทยส่วนใหญ่ร้อยละ 93.83 นับถือพระพุทธศาสนา (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559: 1-2)

การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในอดีตจนถึงปัจจุบันยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะครูและบุคลากรทางการศึกษายังขาดทักษะในการคิด วิเคราะห์ ขาดความรู้และเน้นการสอนโดยการบอกและให้เด็กท่องจำเน้นวิชาความรู้มากกว่าการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็กและยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากสิ่งต่างๆ ใกล้ตัวได้ขณะเดียวกันครูได้รับการพัฒนายังไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่องทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความซาบซึ้งพอที่จะนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา คุณธรรมและคุณภาพทางจิต จึงมักจะส่งผลออกมาว่าเยาวชนไทยขาดระเบียบวินัย ตีดยาเสพติด ก่อการทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552: 1)

จากปัญหาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันให้เกิดความน่าสนใจ นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถกิน ดู อยู่ ฟังเป็นในยุคไทยแลนด์ 4.0 อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 37 โรงเรียน จำนวน ครู 2,400 คน ใช้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 250 คน และสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน อาจารย์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตาราง Krejcie & Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 43) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม 1) แบบสัมภาษณ์
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากเอกสาร 1) แบบสอบถาม และ 2) จากแบบสัมภาษณ์
4. การวิเคราะห์เชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) โดยการหาค่าของ t-test และ F-test (One-Way ANOVA) ใช้ทดสอบค่าเฉลี่ยตัวแปรอิสระที่มากกว่าสองกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ 0.05 และและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

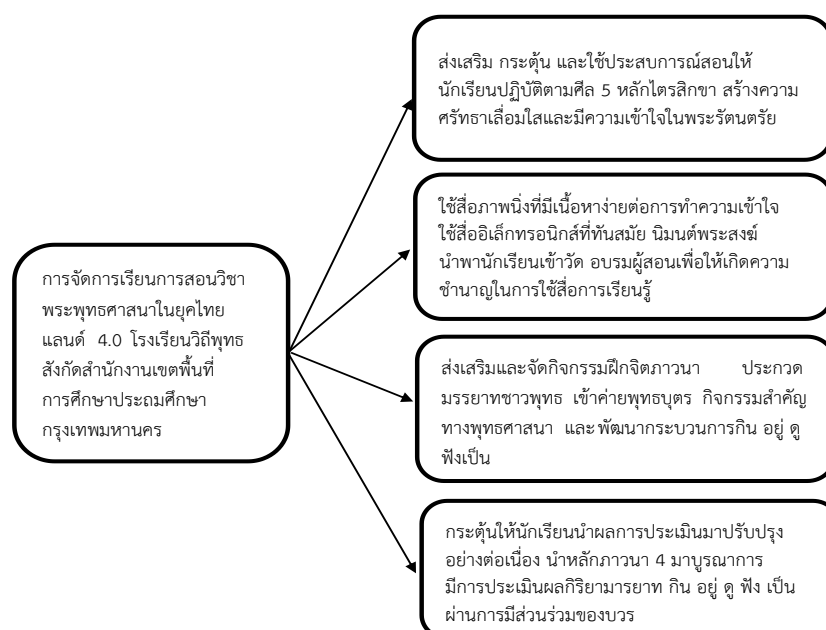
เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ ส่งเสริมการปฏิบัติตามศีล ๕ การมีวินัยในตนนักเรียน ใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” สร้างความศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ 2) ด้านสื่อการเรียนรู้ ใช้สื่อภาพนิ่งช่วยสอนทำให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น มีเนื้อหาง่ายต่อการทำความเข้าใจ ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะ นิมนต์พระสงฆ์ หรือเชิญวิทยากรสอนนักเรียนสม่ำเสมอ จัดเป็นกิจกรรมสวดมนต์ ฟังเทศน์ ทำความสะอาดวัด ส่งเสริมอบรมผู้สอนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้สื่อการเรียนรู้ 3) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมและจัดกิจกรรมฝึกจิตภาวนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ประกวดมรณภาพชาวพุทธเข้าค่ายพุทธบุตรประจำปี จัดกิจกรรมหลักและกิจกรรมทางพุทธศาสนา พัฒนากระบวนการกิน อยู่ ดู ฟังเป็นในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมนักเรียนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญทางพุทธศาสนาในวันสำคัญ วันมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เป็นต้น 4) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ส่งเสริม กระตุ้นให้นักเรียนนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอนและความประพฤติ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้สอนวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง นำหลักภาวนา 4 มาบูรณาการเป็นขั้นตอนการวัดและประเมินผล มีการประเมินผลกิจกรรมการยาท กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ประเมินผลร่วมกับผู้ปกครองนักเรียนเพื่อติดตามการเรียนรู้และพฤติกรรมของนักเรียนและนำมาส่งเสริม แก้ไขปรับปรุง

อภิปรายผลการวิจัย

เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ ส่งเสริมการปฏิบัติตามศีล ๕ การมีวินัยในตนนักเรียน ใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” สร้างความศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ 2) ด้านสื่อการเรียนรู้ ใช้สื่อภาพนิ่งช่วยสอนทำให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนมาก

ชั้น มีเนื้อหาต่อการทำความเข้าใจ ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะ นิมนต์พระสงฆ์ หรือเชิญวิทยากรสอนนักเรียนสม่ำเสมอ จัดเป็นกิจกรรมสวดมนต์ ฟังเทศน์ ทำความสะอาดวัด ส่งเสริมอบรมผู้สอนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้สื่อการเรียนรู้ 3) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมและจัดกิจกรรมฝึกจิตภาวนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ประกวดมรยาทชาวพุทธเข้าค่ายพุทธบุตรประจำปี จัดกิจกรรมหลักและกิจกรรมทางพุทธศาสนา พัฒนากระบวนการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมนักเรียนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญทางพุทธศาสนาในวันสำคัญ วันมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เป็นต้น 4) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ส่งเสริม กระตุ้นให้นักเรียนนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอนและความประพฤติ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้สอนวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง นำหลักภavana 4 มาบูรณาการเป็นขั้นตอนการวัดและประเมินผล มีการประเมินผลกิจกรรมการยาท กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ประเมินผลร่วมกับผู้ปกครองนักเรียนเพื่อติดตามการเรียนรู้และพฤติกรรมของนักเรียนและนำมาส่งเสริม แก้ไขปรับปรุงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ราตรี รัตนโสภ (2560) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธมีความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานทุกขั้นตอน โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นได้ดังนี้ ขั้นเตรียมการ ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ และขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒๗ แนวทาง เช่น แนวทางการสนับสนุนส่งเสริมให้คณะครูและผู้เกี่ยวข้องไปศึกษาดูงานโรงเรียนวิถิพุทธที่ประสบความสำเร็จ ควรมีการจัดประชุมวางแผนก่อนไปศึกษาดูงาน และภายหลังการศึกษาดูงาน จัดให้มีการประชุมสรุปองค์ความรู้และนำไปใช้จริงอย่างเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐกิตติ์ ศรีสันต์ (2548) ได้ศึกษา “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในภาคตะวันออก” ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนวิถิพุทธจะประสบความสำเร็จต้องพัฒนาที่ตัวบุคคล คือ ครูก่อน ครูต้องเป็นครูวิถิพุทธจริง ๆ หรือไม่ก็จะต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กันกับเด็กนักเรียน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย
ที่มา : พระมหาศุขชัยกรณ์ สิทธิเมธี (อาลากุล)

จากภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร” ได้แก่ ส่งเสริม กระตุ้น และใช้ประสบการณ์สอนให้นักเรียนปฏิบัติตามศีล 5 หลักไตรสิกขา สร้างความศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ใช้สื่อภาพนิ่งที่มีเนื้อหาต่อการทำความเข้าใจ ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย นิมนต์พระสงฆ์ นำพานักเรียนเข้าวัด อบรมผู้สอนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้สื่อการเรียนรู้ ส่งเสริมและจัดกิจกรรมฝึกจิตภาวนา ประกวดมรยาทชาวพุทธ เข้าค่ายพุทธบุตร กิจกรรมสำคัญทางพุทธศาสนา และพัฒนากระบวนการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น กระตุ้นให้นักเรียนนำผลการประเมินมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง นำหลักภาวนา 4 มาบูรณาการมีการประเมินผลกิจกรรมมรยาท กิน อยู่ ดู ฟัง เป็นผ่านการมีส่วนร่วมของบวร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยนักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้

1.2) หน่วยงานราชการ วัดและโรงเรียนควรมีส่วนร่วมในการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อให้นักเรียนสนใจมากยิ่งขึ้น

1.3) ผู้บริหารควรมีนโยบายและแผนการส่งเสริมการผลิตสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ทันสมัย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรมีการศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนวิถิพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

2.2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนวิถิพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

- ครูโรงเรียนประถมศึกษา. (16 ต.ค. 2562). สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร. แหล่งที่มา: <http://www.bangkok.go.th/>. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2562.
- ฉวีวรรณ ยะสุรินทร์. (2540). “การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้การสอนเรื่อง พระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉวีวรรณ ยะสุรินทร์. (2540). “การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้การสอนเรื่อง พระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4”. **ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). **80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. (นนทบุรี: พี บาลานซ์ดีไซด์แอนปรินต์).
- ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์. (2548). “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวิริยาสัน.
- พระกัณตพัฒน์ สุภโท (เจริญจรสวาสน์). (2560). “การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้วิชา พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราตรี รัตนโสภา. (2560). “การศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำราญ รัตนทิพยาภรณ์. (2537). “ความคิดเห็นและความคิดรวบยอดและเจตคติต่อพระพุทธศาสนา ของครู ในชนประถมศึกษาปีที่ 1-2 สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- สุพรรณ มีภูเวียง. (2550). “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบ STAD กลุ่มสาระ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาชั้นประถมศึกษาปีที่ 3”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

รูปแบบเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์ Eco-Friendly Integrated Agricultural Model in Phetchabun Province

พระวีระเดช ฐานวิโร (หงษ์เงิน)

Phra Veeradech Thanaviro (Hongnuen)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

เอื้อมทิพย์ ศรีทอง

Aumthip Srithong

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Humanities and Social Science Thepsatri Rajabhat University

Email: Veeradet04@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอรูปแบบการเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เชิงเอกสารและลงในภาคสนาม (Field Study) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 กลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำท้องถิ่น เกี่ยวด้านการเกษตร รวมทั้งสิ้น 49 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) การวิเคราะห์ผล วิเคราะห์ตามเนื้อหา (Content analysis) ผลการศึกษวิจัยพบว่า

รูปแบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดเพชรบูรณ์จากการถอดบทเรียนของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านแนวคิด มองว่าคนที่คิดจะทำแบบผสมผสาน ประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีหลักอยู่ 3 ประการ 1) ใจรัก 2) ความอดทน 3) ความซื่อสัตย์ 2. ด้านหลักการ หลักการสำคัญ 3 ประการ 1) การพึ่งพาตนเอง 2) ความปลอดภัยด้านสุขภาพ 3) ความรู้จักพอประมาณในการเลี้ยงชีพ 3. ด้านหลักปฏิบัติหรือกิจกรรมที่ทำการจัดการให้เกิดความสมดุลใน 3 อย่าง 1) ดิน 2) น้ำ 3) พืช 4. ด้านปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคต่อความสำเร็จ ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีใจรัก ซื่อสัตย์ อดทน ใช้ชีวิตแบบพอเพียง พอประมาณ และบริหารจัดการดิน น้ำ พืช สัตว์ อย่างสมดุล ส่วนอุปสรรคในการทำเกษตรผสมผสาน คือ ท้อใจ ไม่มีความอดทน การไม่รู้จักพอในการดำรงชีวิต และ สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: เกษตรผสมผสาน, สิ่งแวดล้อม, จังหวัดเพชรบูรณ์

Abstract

The research article has a purpose. Present the model of integrated agriculture that is environmentally friendly in Phetchabun province. It is a qualitative research, documented and in the field (Field Study), Key Informant, leader of 3 groups of farmers group members and in-depth interviews. Local leader in agriculture, a total of 49 people. Tools used in the study. In-depth Interviews questionnaire, focus group, analysis of results. Content analysis (Content analysis). the study found that:

Lessons learned from all three organic groups using integrated agriculture model in Phetchabun are specified in 4 aspects: 1) conceptual aspect: in order to be successful in integrated agriculture, people must possess preference, endurance and integrity 2) principle aspect: self-reliance, health security and living sufficiency are concerned 3) practice and activity aspects: balanced management in soil, water and plants is important 4) pros and cons to success aspect: factors to success involves preference, integrity, patience, sufficiency and balanced management in soil, water, plants and animals where as obstacles consist of discouragement, impatience, insufficiency in living and climate change.

Keywords: Integrated agriculture, Environment, Phetchabun Province

บทนำ

สถานการณ์เศรษฐกิจในสังคมไทยปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกระดับของสังคมไทย โดยเฉพาะผู้ที่ยากจนจะได้รับผลกระทบอย่างมากที่สุด ก่อให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิตและเลี้ยงชีพตนเอง วิฤตทางเศรษฐกิจเหล่านี้ ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ คือ การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากมากขึ้น ขาดความมั่นคงทางอาชีพ รายได้ คุณภาพชีวิตตกต่ำ คนในประเทศ จำต้องอดออม อดทนต่อภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนี้ด้วยกันทั้งสิ้น (เสรี พงศ์พิศ, 2549) ซึ่งสังคมไทยส่วนใหญ่ทำอาชีพการเกษตรเป็นหลักปลูกพืชผัก พืชผล เลี้ยงสัตว์ ไร่ปศุสัตว์ ตนเองและครอบครัวอยู่กับธรรมชาติได้อย่างสมดุลโดยอาศัยซึ่งกันและกัน รู้จักการแบ่งปันไม่เห็นแก่ตัว คนอยู่กับธรรมชาติเข้าใจธรรมชาติทำให้ความเป็นอยู่ต่างอาศัยซึ่งกันและกัน การเพาะปลูกการเกษตรจึงอาศัยระบบนิเวศของธรรมชาติบำบัดซึ่งกันและกัน สภาพปัจจุบันการทำอาชีพเกษตร มีการอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกันมากขึ้นโดยเฉพาะการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีในการผลิต การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการค้ามากขึ้น ทำให้สภาพดินน้ำและสิ่งแวดล้อมในชุมชนสังคมเกิดปัญหาตามมา ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้รับผลกระทบจากสารเคมีสะสมในร่างกายก่อให้เกิดโรคมะเร็งไข้เจ็บ ภาครัฐจึงมีแผนพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ (2561-2580) แนวทางยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีให้กับคนไทย โดยเฉพาะเป้าหมายด้านการเกษตรที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เน้นให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการไม่ใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีในการเกษตรมากขึ้น ควรหันกลับไปทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสานในเพาะปลูก การนำเอาแนวคิด “ศาสตร์พระราชา” ของรัชกาลที่ 9 มาพัฒนาชุมชน สังคม โดยตัวชี้วัดของเกษตรแบบยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม การทำเกษตรแบบนี้จะมีความสมดุลในธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างพืชและสัตว์เกื้อกูลต่อกันมากขึ้น และทำให้สภาพดินและน้ำให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ (กรมการศาสนา, 2550)

จังหวัดเพชรบูรณ์เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวพืชทางเศรษฐกิจ ปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่วเขียว ยาสูบ มะขามหวาน กะหล่ำปลี ฯลฯ มีการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูกมากขึ้นทำให้สภาพดินและน้ำเริ่มมีปัญหา ในขณะที่เดียวกันก็มีบางกลุ่มที่ได้หันมาทำเกษตรแบบผสมผสานในพื้นที่แต่ก็มีส่วนน้อย การกระตุ้นจิตสำนึกเกษตรกรให้เห็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต้องอาศัยจากทุกภาคส่วน การทำเกษตรแบบผสมผสานเป็นสิ่งหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และมีกลุ่มเกษตรกรจำนวนหนึ่งรวมกลุ่มทำเกษตรในลักษณะนี้ การทำวิจัยใช้หลักกระบวนทัศน์ (Paradigm) ยึดหลักการ 4 ด้าน 1) ด้านแนวความคิด 2) ด้านหลักการ 3) หลักปฏิบัติหรือกิจกรรมที่ทำ และ 4) ปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคต่อความสำเร็จ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายความยั่งยืน ทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม

จากปัญหาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์” การเกษตรเป็นหลักปลูกพืชผัก พืชผล เลี้ยงสัตว์ ไร่ปศุสัตว์ ตนเองและครอบครัวอยู่กับธรรมชาติได้อย่างสมดุล คนอยู่กับธรรมชาติเข้าใจธรรมชาติทำให้ความเป็นอยู่ต่างอาศัยซึ่งกันและกัน การเพาะปลูกการเกษตรจึงอาศัยระบบนิเวศของธรรมชาติบำบัด เพื่อนำไปสู่เป้าหมายความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เชิงเอกสาร และลงในพื้นที่สนาม (Field Study) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 กลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำท้องถิ่น เกี่ยวกับการเกษตร รวมทั้งสิ้น 49 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) แนวคำถามสำหรับสนทนากลุ่มหรือการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) การเก็บรวบรวมข้อมูล ลงพื้นที่ด้วยตนเอง จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) การจัดประชุมกลุ่มย่อย และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการวิเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาค้นคว้าในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตร การประชุมกลุ่มย่อย มาวิเคราะห์ตามเนื้อหา (Content analysis) วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนำเสนอรูปแบบเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาจาก รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การวิจัยเรื่อง “รูปแบบเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์” มีประเด็น ดังนี้

1) หลักคิดในการทำเกษตรผสมผสาน ส่วนใหญ่มองว่าการทำเกษตรผสมผสานสิ่งสำคัญมีอยู่ 3 ประการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย คือ (1) ใจรัก (2) ความอดทน (3) ความซื่อสัตย์

2) หลักการในการทำเกษตรผสมผสาน หลักการที่คำนึงนำไปสู่การปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย อย่างยั่งยืนอยู่ 3 ประการ (1) การพึ่งพาตนเอง (2) ความปลอดภัยด้านสุขภาพ (3) ความรู้จักพอประมาณในการเลี้ยงชีพ

3) หลักปฏิบัติหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสาน กระบวนการบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลในธรรมชาติ มีหลักปฏิบัติที่กลุ่มให้ความสำคัญมี 3 เรื่อง คือ (1) ดิน (2) น้ำ (3) พืช และ 4) ปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคต่อความสำเร็จ ด้านปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จคือต้องมีใจรัก ซื่อสัตย์ อดทน การใช้ชีวิตแบบพอเพียง พอประมาณ การรู้จักการบริหารจัดการดิน น้ำ พืช สัตว์ อย่างสมดุล ส่วนอุปสรรคต่อความสำเร็จ ก็มีลักษณะตรงกันข้ามกับความสำเร็จ ไม่รู้จักพอในการดำรงชีวิต สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดเพชรบูรณ์ แนวคิดว่าการทำเกษตรผสมผสานสิ่งสำคัญมีอยู่ 3 ประการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย คือ (1) ใจรัก (2) ความอดทน (3) ความซื่อสัตย์ การทำเกษตรแบบผสมผสาน ต้องมีใจรักเป็นอันดับแรก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้กระบวนการต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จเข้าใจรักในธรรมชาติของชีวิตต่างไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน นำไปสู่ความยั่งยืนในธรรมชาติ คำว่า ใจรัก มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อิทธิบาท 4 คือ ในข้อที่ว่า ฉันทะ ความพอใจ ความรักใคร่ ความยินดีในสิ่งนั้น เป็นความหมายในทางกุศล ที่หมายถึง ความรักงาน ความรักในกิจที่ทำความหมั่นสวดสวดการพิจารณาหาเหตุหาผลในสิ่งนั้นและแต่ละอย่างๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน เป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวพันกัน พระองค์ท่านจึงตรัสว่าเป็นบาทฐานเครื่องแห่งความสำเร็จ สิ่งแรกถ้าคนเรามีฉันทะ ความพอใจ ใจรักศรัทธาเมื่อจะทำสิ่งใดย่อมจะประสบผลสำเร็จอยู่เนื่อง ๆ ความอดทนในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจากการเฝ้ารอผลผลิตหรือกระบวนการที่ทำ เริ่มตั้งแต่การเตรียมการก่อนปลูก หลังปลูก เก็บเกี่ยวต้องใช้ระยะเวลามากกว่าปกติที่เคยทำเกษตรเชิงเดี่ยวอาศัยสารเคมี ปุ๋ยเคมีย่อมจะเห็นผลช้า การอดทนเฝ้ารอและใส่ใจเป็นสิ่งที่จะต้องทำอย่าง

ต่อเนื่อง ถ้าขาดความอดทนทำได้ยาก ถ้าทำได้จะทำให้ครอบครัว ชุมชน สังคมมีความสุขแบบยั่งยืน มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา หลักฆราวาสธรรม 4 ในเรื่องของขันติ คือ ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าทีการทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย ในธรรมหมวดนี้ ท่านมุ่งเอาด้านปัญญา ขันติท่านเน้นแฉะวิริยะคนที่มีความอดทนย่อมจะมีความเพียรอยู่ในตัวเองเสมอ สามารถมุ่งมั่นต่องานที่ทำอยู่ให้สำเร็จ และความซื่อสัตย์ ความจริงใจ และความตรงไปตรงมา พร้อมด้วยความประพฤติตรง ตลอดจนการงดเว้นการโกหก การคดโกง การจะทำให้ชีวิตมีความสุขแบบยั่งยืนสามารถยืนหยัดกับชุมชน สังคมได้ต้องทำให้เข้าใจ การปลูกพืชที่ไม่อาศัยสารเคมีปุ๋ยเคมีคนรอบข้างผู้บริโภครักหวังว่าเราจะไม่กลับไปใช้สารเคมีปุ๋ยเคมีในพืชผักอีก เมื่อตั้งใจอะไรไว้แล้ว ก็จริงต่อเป้าหมายนั้นไม่ท้อถอยต่อเป้าหมายนั้น ความซื่อสัตย์ต่อใจตนเองอันดับแรกเป็นสิ่งสำคัญ เราคิดว่าทำอะไรก็ต้องทำด้วยความจริงใจไม่พูดกลับไปกลับมาพร้อมกับลงมือทำตามที่ทำพูด มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา หลักฆราวาสธรรม 4 ในหัวข้อ สังขะ คือ ความจริง, ซื่อตรง, ซื่อสัตย์, จริงใจ, พูดจริง, ทำจริง พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตน เพราะทำอะไรทำจริงมีความซื่อสัตย์ต่อทุกคนย่อมจะทำให้ได้รับความไว้วางใจอยู่เสมอซึ่งจะทำให้งานที่เราทำอยู่ได้รับการสนับสนุนจากทุกคน

2) ด้านหลักการในการทำเกษตรผสมผสาน

หลักการที่คำนึงนำไปสู่การปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืนอยู่ 3 ประการ (1) การพึ่งพาตนเอง (2) ความปลอดภัยด้านสุขภาพ (3) ความรู้จักพอประมาณในการเลี้ยงชีพ การทำเกษตรผสมผสานการพึ่งพาตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ที่ต้องคอยสังเกตในทุกขั้นตอนการทำไม่มีอะไรที่จะเข้าใจได้ดีเท่าเราได้สัมผัสการทำด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา การพึ่งตนเองเป็นองค์ประกอบสำคัญเบื้องต้นที่ทุกคนจะต้องมีและประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะบุคคลผู้มุ่งหวังที่จะทำการเกษตรได้อย่างยั่งยืน มีความสอดคล้องผลการศึกษา งานวิจัยของ ขวัญกลม ดอนขวา (2557) ได้ศึกษาแบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ พบว่า ระบบการใช้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย การพึ่งพาตนเองมีส่วนสำคัญที่จะทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยมีความยั่งยืน ความปลอดภัยด้านสุขภาพ การอาศัยสารเคมี ปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูกพืช ทำให้เราต้องสัมผัสและบริโภคเข้าไปในร่างกายตลอดเวลา ทำให้สภาพร่างกายได้รับพิษสะสมขึ้นทุกวันย่อมมีโรคร้ายต่าง ๆ ตามมา ผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะยาวทั้งต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบตัว การป้องกันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการทำงานอาชีพเกษตร มีความสอดคล้องผลการศึกษา งานวิจัยของ ดุษฎี พรหมทัต (2557) ได้ศึกษาการประเมินพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการให้ร่างกายปลอดสารเคมี จึงหันมาปลูกผักปลอดสารพิษ มีการบริหารจัดการปลูกพืชผักตามความต้องการของลูกค้า มีการวางแผนและคาดการณ์กันเป็นอย่างดี และมีการดูแลพืชผักที่ปลูกคล้ายกัน ความรู้จักพอประมาณในการเลี้ยงชีพ ทุกชีวิตในสังคมถ้ารู้จักพอประมาณจะทำให้ครอบครัว ชุมชน สังคม น่าอยู่ หลักการที่ทำเกษตรจะประสบความสำเร็จยั่งยืนได้ต้องมีข้อนี้ เพราะถ้าตัวเรารู้จักพอประมาณในการดำรงชีพ การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ โดยเฉพาะการรู้จักหลักความพอประมาณในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันไม่สร้างความอยากให้ตนเองมากเกินไปอยู่ตามสิ่งที่เรามีและไม่เบียดเบียนคนอื่นและสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีสอดคล้องกับการศึกษา งานวิจัยของ รัฐพงศ์ บุญญานวัตร (2554) ได้ศึกษาการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ด้านความพอประมาณอยู่ในระดับปานกลาง

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในตัวเมืองมีสิ่งแวดล้อมที่ทำให้กลุ่มคนไม่ค่อยใช้ชีวิตแบบพอประมาณโดยเฉพาะอบายมุขที่ทำให้เป็นปัญหาในตัวเมืองใหญ่ ๆ

3) ด้านหลักปฏิบัติหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสาน

ด้านกระบวนการบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลในธรรมชาติ มีหลักปฏิบัติที่กลุ่มให้ความสำคัญมี 3 เรื่อง คือ (1) ดิน (2) น้ำ (3) พืช สำหรับดิน ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มี 4 ประเภท คือ 1) กลุ่มดินนา เป็นดินนาหรือดินลุ่มใช้ในการทำนา ถ้าดินถูกทำลายด้วยสารเคมี ปุ๋ยเคมีเป็นประจำจะทำให้ความเสื่อมสภาพของดินในเรื่องธาตุอาหารต่าง ๆ ภายในดินเสื่อมไป การรักษาสภาพดินจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับอาชีพการทำเกษตร การรักษาสภาพดินควบคู่กันไปกับการหมุนเวียนการปลูกพืชเพื่อให้ธาตุอาหารในดินเกิดความสมดุล มีความสอดคล้องผลการศึกษาวิจัยของ ภัชชญณ หมั่นแจ้ง และคณะ (2558) ได้ศึกษาโครงการศึกษาระบบการปลูกพืชร่วมเพื่อจัดการระบบสมดุลในห่วงโซ่อาหารในระบบเกษตรอินทรีย์ พบว่า ดินและปุ๋ยอินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพในการผลิตพืชอินทรีย์ และทราบถึงอิทธิพลของระบบการจัดการดินและปุ๋ยในการผลิตฝรั่งและแก้วมังกรอินทรีย์เพื่อเป็นต้นแบบสำหรับการนำไปใช้กับพืชชนิดอื่น ๆ ต่อไป น้ำ การทำอาชีพเกษตรกรรมจะต้องพึ่งพาอาศัยน้ำเป็นส่วนสำคัญ การจัดหาพื้นที่สำหรับการกักเก็บน้ำไว้ในยามเพาะปลูกจึงควรต้องมีเมื่อเรียดทำอาชีพทางด้านเกษตร พืชแต่ละชนิดมีความต้องการน้ำมากน้อยแตกต่างกัน แต่ก็ไม่ควรขาดน้ำ น้ำที่เจือปนด้วยมลพิษย่อมจะเป็นอันตรายต่อสัตว์สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในน้ำ การกักเก็บน้ำ การรักษาสภาพน้ำให้สะอาดย่อมจะเป็นผลดีในการทำเกษตร ส่วนใหญ่กลุ่มสมาชิกชุดสระกักเก็บน้ำและเจาะน้ำบาดาลไว้ใช้เอง มีความสอดคล้องผลการศึกษาวิจัยของ พันเอกอดิเรก แก้วสุมาลี (2560) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออก พบว่า การทำเกษตรจะขาดแหล่งน้ำไม่ได้ หน่วยงานภาครัฐควรจัดหาแหล่งเงินทุนแหล่งน้ำหรือชุดสระเพิ่มเติม เพื่อให้เกษตรกรไม่ต้องกังวลในเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดชุดแหล่งน้ำ การปลูกพืชจำเป็นต้องให้น้ำอย่างเพียงพอต่อความต้องการของพืช มีความสอดคล้องผลการศึกษาวิจัยของ ยิ่งลักษณ์ กาญจนพฤกษ์ และคณะ (2560) ได้ศึกษาการยกระดับความยั่งยืนทางการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง พบว่า น้ำบางครั้งไม่เพียงพอจากแหล่งธรรมชาติได้เท่าที่ควร เกษตรกรจึงหันมานิยมปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย ซึ่งก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจสามารถดำรงประกอบอาชีพได้โดยไม่ต้องอาศัยสารเคมีทำให้เกิดความยั่งยืนในกลุ่มเกษตรกรเอง และพืชแต่ละชนิดมีลักษณะทางพันธุกรรมแตกต่างกัน จึงมีอัตราการเจริญเติบโตไม่เหมือนกัน การเพาะพันธุ์เมล็ดพืชไว้ใช้เองย่อมจะทำให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงต่อตัวพืชเองที่จะทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ และการปลูกพืชแต่ละชนิดก็ต้องดูสภาพดินและสิ่งแวดล้อมประกอบกันเพื่อให้พืชมีความเจริญเติบโตได้อย่างเหมาะสมในธรรมชาติ ต้องคัดพันธุ์พืชเพื่อการเพาะปลูกให้เหมาะสมกับสภาพดินของตนเอง การคัดเลือกพันธุ์กรรมของพืชก็ต้องคัดส่วนที่มีสภาพสมบูรณ์ก็จะทำให้มีการเจริญเติบโตได้ง่าย มีความสอดคล้องผลการศึกษาวิจัยของ ภัชชญณ หมั่นแจ้ง และคณะ (2558) ได้ศึกษาโครงการศึกษาระบบการปลูกพืชร่วมเพื่อจัดการระบบสมดุลในห่วงโซ่อาหารในระบบเกษตรอินทรีย์ พบว่า รูปแบบการปลูกพืชร่วมกับพืชปลูกหลักแต่ละชนิดเพื่อป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชที่หลากหลาย การป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสานในระบบการผลิตพืชผัก พืชผักสมุนไพร และพืชไร่อินทรีย์ การเข้าใจและให้ความสำคัญต่อพืชแต่ละชนิดย่อมจะนำไปสู่ความยั่งยืนในธรรมชาติโดยไม่ต้องอาศัยสารเคมี ปุ๋ยเคมี

4) ปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคต่อความสำเร็จในการทำเกษตรแบบผสมผสาน

ส่วนปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จต้องเริ่มจาก คำว่า ใจรัก อดทน ซื่อสัตย์ สิ่งที่น่าพาไปสู่ความเร็วในการทำเกษตรแบบผสมผสาน สิ่งใดที่คนเราศรัทธามีใจรัก ย่อมจะทำให้ประสบผลสำเร็จเพราะมีจิตใจมุ่งมั่นแน่วแน่ต่อเป้าหมายที่ทำไม่เป็นคนย่อท้อแม้จะมีอุปสรรคในการทำงาน เป็นคนมีความอดทนสูงทั้งทางกายและใจ เป็นคนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้เป็นที่น่าเคารพนับถือของคนทั่วไป เพราะเรามีความจริงใจ

ข้อสัถย์ต่อบุคคลอื่น การใช้ชีวิตแบบพอเพียง พอประมาณ เป็นคนมีเหตุผล รู้สิ่งใดควรไม่ควร รู้สิ่งใดเป็นประโยชน์ไม่เป็นประโยชน์ ขั้นตอนเตรียมการก่อนลงมือทำเกษตรกรต้องมีการวางแผนการทำงานในแต่ละขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การหาเมล็ดพันธุ์พืช การเตรียมดิน การทำที่กักเก็บน้ำ ถ้าทุกขั้นตอนมีการวางแผนการทำงานอย่างดีย่อมจะทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมายได้ง่าย มีความสอดคล้องผลการศึกษางานวิจัยของ Allyson Jacobs (2011) ได้ศึกษา A Critical Examination of Sustainable and Conventional Farmers as They Navigate Climate Change, พบว่า เกษตรกรที่มีความสนใจในประเด็นสิ่งแวดล้อมมีการเตรียมการที่จะรับมือในเรื่องการสร้างความอุดมสมบูรณ์ของดินและการเพิ่มประสิทธิภาพในการปลูกพืช และได้เตรียมการโดยการฝึกปฏิบัติในเรื่องการจัดการไร่นาในหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อที่จะเตรียมการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งที่จะเกิดขึ้น ส่วนเกษตรกรกลุ่มที่ไม่สนใจในประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมจะไม่ค่อยมีการเตรียมตัวด้านนี้มากนัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถ้ามีใจรักย่อมจะทำให้นำไปสู่เป้าหมายที่ยั่งยืนได้

ด้านปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ ท้อใจ ไม่มีความอดทน การทำอาชีพเกษตรแบบผสมผสาน บางครั้งทำให้คนท้อใจท้อใจไม่ยอมทำต่อ เพราะทนต่อสภาพที่เป็นอยู่ไม่ไหว ปุ๋ยเคมีในการเร่งผลผลิตทำให้เกิดผลผลิตได้เร็วไม่ต้องรอนาน สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ปัญหาเสี่ยงด้านน้ำ ฝนตกมากเกินไป ฝนทิ้งช่วง ฝนแล้ง และภัยธรรมชาติอื่น ๆ ความไม่สมดุลในดินฟ้าอากาศ ทำให้พืชที่เพาะปลูกลงไปต้องประสบปัญหาเพราะบางครั้งต้องอาศัยน้ำจากคลองในพื้นที่ มีความสอดคล้องผลการศึกษางานวิจัยของ Shimul Mondal (2014) ได้ศึกษา Farmers' Knowledge, Attitude and Practice toward Organic Vegetables Cultivation in Northeast Thailand พบว่า จากที่เกิดปลูกข้าวใช้สารเคมีเปลี่ยนมาปลูกข้าวแบบข้าวอินทรีย์ ซึ่งมีความเสี่ยงเกิดขึ้นหลายประการ เช่น ผลผลิตไม่ได้ตามต้องการ หรือผลิตแล้วไม่สามารถหาตลาดได้ทันที ทำให้ต้องมีเงินสำรองในช่วงที่ยังไม่มีรายได้ การปลูกข้าวอินทรีย์ต้องการเตรียมดิน การหว่านข้าว การใส่ปุ๋ย การควบคุมระดับน้ำ ถ้าไม่มีแรงงานในครอบครัวจะทำลำบาก และการได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์บางคนต้องใช้เวลา 5 ปี กว่าจะได้รับกรรับรอง ทำให้ในช่วงที่ยังไม่ได้รับการรับรองการขายข้าวจะได้ในราคาต่ำ ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถปลูกข้าวอินทรีย์ได้จะกลับไปปลูกข้าวโดยใช้สารเคมีเหมือนเดิม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) หน่วยงานภาครัฐ ควรมีหลักคิดโดยเฉพาะเกี่ยวกับนโยบายในระดับรัฐบาล ควรให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมให้มากซึ่งในอนาคตที่จะมีผลกระทบต่อชุมชน สังคม โดยเฉพาะกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงอุตสาหกรรม ควรรณรงค์การงดการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีในพืชผัก เพื่อให้คำนึงถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในอนาคต ควรให้ความสำคัญ การประกาศเกียรติคุณบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อชุมชน สังคม โดยเฉพาะการทำเกษตรผสมผสาน ควรมีการยกย่องเชิดชู บุคคล และกลุ่มเกษตรกรที่ดีเด่นที่สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่การอาศัยปัจจัยภายนอก

1.2) หน่วยงานภาครัฐควรจัดกิจกรรมรณรงค์ในชุมชนทุกระดับ เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสาน โดยเฉพาะเกี่ยวกับการให้ความสำคัญต่อการจัดการในเรื่อง ดิน น้ำ และพันธุ์พืชเอง ควรมีการจัดการที่เหมาะสมอย่างไร ต้องมีผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เป็นวิทยากรและกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่เพื่อความหลากหลายแนวความคิดในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคมที่ยั่งยืนในอนาคตตามวิสัยทัศน์ของรัฐบาลที่ว่าจะเป็นมุ่งสู่เกษตรสมัยใหม่ 4.0 ภายใต้ Thailand 4.0

1.3) หน่วยงานภาครัฐควรจัดกิจกรรมรณรงค์ในชุมชนทุกระดับ ควรมีการปฏิรูป ต่อกระบวนการเกษตรทั้งระบบ เริ่มที่หน่วยงานภาครัฐควรมีแผนการทำงานในเชิงรุกมากขึ้น มากกว่าที่จะทำในเชิงเอกสารรายงานเพียงอย่างเดียว กรณียุทธศาสตร์ชาติของรัฐบาลถ้าไม่นำสู่ภาคปฏิบัติอย่างจริงจังก็ไม่เห็นผลระดับผู้นำ ผู้ปฏิบัติต้องมีใจรักต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสังคมร่วมกัน จึงจะทำให้ทุกคนเห็นเป้าหมายความยั่งยืนร่วมกัน เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่ถ้าทุกหน่วยงานในสังคมร่วมมือกันอย่างจริงจังก็จะทำให้ชุมชนสังคมไปสู่ความยั่งยืนร่วมกันได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรศึกษา เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสานของคนรุ่นใหม่ ที่มองเห็นความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งมุมมองของคนรุ่นใหม่เกี่ยวกับการทำเกษตรที่ไม่ต้องอาศัยสารเคมี ปุ๋ยเคมีมีเทคนิคผลิตหรือต่อกระบวนการทำในเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน ในรูปแบบเกษตรของคนรุ่นใหม่

2.2) ควรศึกษา เข้าไปมีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติการต่อการทำเกษตรผสมผสานร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางกลุ่มจัดขึ้น เพราะจะได้ข้อมูลรอบด้าน โดยผู้ศึกษาสามารถมองเห็นสภาพปัญหาต่าง ๆ ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น บางครั้งการได้ข้อมูลโดยการบอกกล่าวมุมมองอาจไม่ครบถ้วน และรอบด้าน

2.3) ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบรูปแบบการเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ต่าง ๆ มีลักษณะรูปแบบอย่างไร สามารถนำไปสู่การค้นพบทาง การศึกษาข้อมูลที่มีความหลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น ในลักษณะของรูปแบบที่มีความแตกต่างกันจากสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์

บรรณานุกรม

- เสรี พงศ์พิศ. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- กรมการศาสนา. (2550). **การพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมประชาชนประจำปี 2550**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ขวัญกมล ดอนขวา. (2557). “แบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ. **รายงานวิจัย**. สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ดุขฎิ พรหมทัต. (2557). “การประเมินพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **รายงานวิจัย**. คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ภัสชญณ หมื่นแจ้ง และคณะ. (2558). “โครงการศึกษาระบบการปลูกพืชร่วมเพื่อจัดการระบบสมดุลในห่วงโซ่อาหารในระบบเกษตรอินทรีย์”. **รายงานวิจัย**. กรมวิชาการเกษตร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ยิ่งลักษณ์ กาญจนพฤษ และคณะ. (2560). “การยกระดับความยั่งยืนทางการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง”. **รายงานวิจัย**. วิทยาลัยสหวิทยาการ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัฐพงศ์ บุญญานวัตร. (2545). “การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, (2549)
- อดิเรก แก้วสุมาลี. (2560). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **รายงานวิจัย**. สำนักประชาสัมพันธ์ กรมกิจการพลเรือนทหาร: วิทยาลัยการทัพบก.
- Allyson Jacobs. (2011). **A Critical Examination of Sustainable and Conventional Farmers They Navigate Climate Change**. (Master Thesis, Faculty of Geography. The Pennsylvania State University.
- Shimul Mondal Theerachai Haitook and Suchint Simaraks. (2014). “Farmers’ Knowledge, Attitude and Practice toward Organic Vegetables Cultivation in Northeast Thailand”. in Kasetart. **Journal of Social Sciences**. 35.

ภาคผนวก

กระบวนการจัดทำวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

กระบวนการจัดทำวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม เป็นวารสารทางวิชาการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางการศึกษา และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางพระพุทธศาสนาและบูรณาการการศึกษา กับศาสตร์สมัยใหม่ โดยจัดพิมพ์ออกเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ (ประจำเดือนมกราคม ถึงเดือนเมษายน, เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนสิงหาคม, และเดือนกันยายน ถึงเดือนธันวาคม) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานจัดทำวารสาร มจร การพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานจัดทำวารสาร มจร การพัฒนาสังคม ดังต่อไปนี้

1. ประกาศรับต้นฉบับจากคณาจารย์/นักวิจัย/นิสิต
2. กองบรรณาธิการวารสารฯ ตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องของต้นฉบับ
3. กองบรรณาธิการวารสารฯ จัดส่งต้นฉบับให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาวิชานั้น ๆ อ่านประเมินต้นฉบับ จำนวน 2 ท่าน/เรื่อง ประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดในลักษณะเป็น Double-Blind Peer Review คือ ปกปิดรายชื่อผู้เขียนบทความและผู้เกี่ยวข้อง
4. ส่งให้ผู้เขียนแก้ไขตามผลการอ่านประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
5. กองบรรณาธิการวารสารฯ ตรวจสอบความถูกต้อง และจัดพิมพ์ต้นฉบับวารสาร มจร การพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. จัดส่งต้นฉบับ ดำเนินการจัดทำรูปเล่ม
7. กองบรรณาธิการวารสารฯ ดำเนินการเผยแพร่วารสารวารสาร มจร การพัฒนาสังคม มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน) ดังนี้
ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

1. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดวารสารหนึ่งมาก่อน
2. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาต้องไม่อยู่ระหว่างเสนอขอตีพิมพ์ ในวารสารอื่น
3. เนื้อหาในต้นฉบับควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดขึ้น โดยผู้เขียนเองไม่ได้ลอกเลียนหรือคัดลอกมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่นหรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากการอ้างอิงที่เหมาะสม
4. ผู้เขียนต้องเขียนต้นฉบับตามรูปแบบของต้นฉบับตามข้อกำหนดในระเบียบการส่งต้นฉบับ ผู้เขียนได้แก้ไขความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาตีพิมพ์ ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) แล้ว
5. หลังจากผู้เขียนได้แก้ไขเรื่องแล้ว กองบรรณาธิการได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงจะทำการออกหนังสือตอบรับบทความ

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม มีการตีพิมพ์บทความแบ่งออกเป็น บทความวิชาการ จำนวน 3,000 บาท (สามพันบาทถ้วน) และบทความวิจัย จำนวน 3,500 บาท (สามพันห้าร้อยบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ โดยผู้เขียนบทความจะตรวจสอบความสมบูรณ์ของบทความตามข้อแนะนำสำหรับผู้แต่งในกรณีที่ไม่นับปฏิบัติตามข้อตกลงหรือกองบรรณาธิการวารสารขอสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการตีพิมพ์และไม่คืนเงินในกรณีเทียบเคียง

1. บทความของท่านมีความหลายมากกว่า 25% ตามที่ถนนในโปรแกรม CopyCat ในเว็บ ThaiJo2
2. ผู้แต่งไม่ปฏิบัติตามรูปแบบที่วารสารกำหนด
3. บทความไม่ผ่านการชมจากแนวตั้ง (Peer Review)
4. ผู้แต่งไม่แก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะที่กองบรรณาธิการแจ้งในระบบตามระยะเวลาที่กำหนด

ระเบียบการส่งต้นฉบับ

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์ลงวารสาร มจร การพัฒนาสังคม และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาดเอ 4 โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมือ 3.5 เซนติเมตร ด้านล่างและขวามือ 2.5 เซนติเมตร
- 1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่งดังนี้
 - 1) ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 2) ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 3) ชื่อผู้เขียน (ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา – ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา
 - 4) สังกัดหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน (ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา – ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา ได้ชื่อผู้เขียน
 - 5) ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) (ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา – ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา

6) สังกัดหน่วยงานสังกัดของผู้เขียนร่วม (ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา – ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งชิตขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อผู้เขียนร่วม

7) E-mail อีเมลของผู้เขียนที่ใช้ในการติดต่อได้จริง ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิตขอบกระดาษด้านขวา และเบอร์โทรติดต่อ

8) หัวข้อของบทความย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

9) เนื้อหาบทคัดย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ไม่ควรเกิน 300-350 คำต่อบทคัดย่อ

10) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

11) หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิตขอบกระดาษด้านซ้าย

12) หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย

13) เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ ควรมีความยาวไม่ต่ำกว่า 10 หน้าแต่ไม่เกิน 15 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง)

1.4 จำนวนเอกสารอ้างอิง ควรมีอย่างน้อย 5-10 เรื่อง

การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับ

2.1 บทความวิจัย

1) ชื่อเรื่อง ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา ให้ระบุสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษทั้งภาษาไทยและอังกฤษ และหากเป็นอาจารย์ ให้ระบุสังกัด/คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการสอน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ

3) ที่อยู่ ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบันทั้งภาษาไทยและอังกฤษ E-mail และเบอร์โทรศัพท์ ของผู้เขียน

4) บทคัดย่อ / Abstract เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 300-350 คำ หรือ 13 บรรทัด โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง จะใช้ตัวเอนเฉพาะศัพท์วิทยาศาสตร์ และมีองค์ประกอบของบทคัดย่อให้ครบทั้งวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย และคำสำคัญ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ

5) บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

6) วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives of this research) ให้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยระบุเป็นข้อ

7) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ควรอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ขั้นตอนการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตัวแปรการวิจัย (ถ้ามี) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

8) สรุปผลการวิจัย (Research Result) เป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับอาจแสดงด้วยตารางและภาพประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้น ขอบตารางด้านซ้ายและขวา สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปภาพที่ชัดเจน และมีคำบรรยายใต้รูป กรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพสีได้

9) อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion) ควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด (ถ้ามี) และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการ หรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำไปใช้ประโยชน์

10) องค์ความรู้การวิจัย (Research Body of Knowledge) อธิบายองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย ควรสังเคราะห์ออกมาเป็นภาพ/โมเดล พร้อมคำอธิบายภาพ/โมเดลให้สามารถเข้าใจได้โดยสมบูรณ์

11) ข้อเสนอแนะ (Research Suggestion) เป็นการให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากกระบวนการทำการวิจัย ประกอบด้วย 1) ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ และ 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

12) บรรณานุกรม (Bibliography) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA Style (American Psychological Association Style) ให้เริ่มต้นด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศ หากผู้เขียนมีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อ 3 คนแรกแล้วตามด้วย และคณะหรือ et al.

2.2. บทความวิชาการ

1) ชื่อเรื่อง ควรสั้น และกะทัดรัด ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา ให้ระบุสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ และหากเป็นอาจารย์ ให้ระบุสังกัด/คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการสอน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ

3) สังกัด ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบัน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ E-mail และเบอร์โทรศัพท์ของผู้เขียน

4) บทคัดย่อ / Abstract เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่องอ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 300-350 คำ หรือ 15 บรรทัด โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง

5) บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษา และควรอ้างอิงบทความ หรืองานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

6) เนื้อหา ผู้เขียนอาจแบ่งหัวข้อย่อยในประเด็นเนื้อหานี้ได้ตามประเด็นที่ผู้เขียนต้องการจะทำการนำเสนอในบทความ โดยเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการค้นคว้า

7) บทสรุป (Summary) เป็นการสรุปผลได้จากการศึกษาว่าได้พบประเด็นอะไรที่สำคัญ รวมทั้งองค์ความรู้จากการศึกษา ที่ผู้เขียนต้องการสรุปผล หรือเสนอแนะผลการศึกษาเพื่อนำไปพัฒนาและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาในด้านใดได้บ้าง

8) บรรณานุกรม (Bibliography) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA Style (American Psychological Association Style) ให้เริ่มต้นด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศ หากผู้เขียนมีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อ 3 คนแรกแล้วตามด้วย และคณะหรือ et al.

2.3 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุลของผู้เขียน ปีที่พิมพ์ และหมายเลขหน้า (ถ้ามี) กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิงมีดังนี้

1) พระไตรปิฎก/อรรถกถา :

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) หนังสือ :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. พิมพ์ครั้งที่. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.

3) สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่องสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย. ชื่อระดับสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย. ชื่อมหาวิทยาลัย หรือแหล่งให้ทุนการวิจัย.

ตัวอย่าง. ปณณวัฒน์ งามแสง. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าสู่ตำแหน่งวิชาการของบุคลากรสายวิชาการในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) บทความในวารสาร :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร. ปีที่พิมพ์(ฉบับที่พิมพ์). เลขหน้าที่อ้างอิง.

ตัวอย่าง. พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณ. (2561). หลักสิทธิมนุษยชนตามหลักธรรมในคำภีร์พุทธศาสนาเถรวาท. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม. 3(1). 98-27

5) บทความในหนังสือ :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อบรรณาธิการ. ชื่อหนังสือ. พิมพ์ครั้งที่. (เลขหน้า). เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง. พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ. (2542). ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) : วิเคราะห์จากหนังสือ ทางสายกลางของการศึกษาไทย. ใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ชีวิตและผลงานของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) และนันททัศนะของนักวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. (40-42). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

6) สื่ออินเทอร์เน็ต :

ชื่อผู้เขียน/ผู้เผยแพร่. (ปีเผยแพร่). ชื่อเรื่อง. แหล่งที่มา (URL). สืบค้นเมื่อ (วันที่-เดือน-ปี).

ตัวอย่าง. วิद्याณเวศกวัน. (2556). ประวัติพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). แหล่งที่มา: https://www.watnyanaves.net/th/web_page/biography สืบค้นเมื่อ 17 ก.ย. 2556.

7) หนังสือพิมพ์ออนไลน์ :

ผู้แต่ง. (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์). **ชื่อบทความ**. ชื่อหนังสือพิมพ์. แหล่งที่มา (URL). สืบค้นเมื่อ (วันที่-เดือน-ปี).

ตัวอย่าง. เติลินิวส์. (27 ก.พ. 2562). **เริ่มนำร่องการเรียนรู้สถิติสมมติเป็นฐานภาคเรียนที่ 1 - 62**. เติลินิวส์. แหล่งที่มา: <https://www.dailynews.co.th/education/695610> สืบค้นเมื่อ 17 ส.ค. 2562.

8) ราชกิจจานุเบกษา :

ชื่อกฎหมาย. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อเรื่อง** (ถ้ามี). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ตอนที่ หน้า (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (30 พ.ค. 2562).

การอ้างอิงภาษาอังกฤษใช้เช่นเดียวกับภาษาไทย

3. กองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โซน B ชั้น M อาคารเรียนรวม เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์ : 035-248-000 ต่อ 8278, โทรสาร : 035-248-000 ต่อ 8279, 086-961-5951

นายปณณวัฒน์ งามแสง, Email: pannawat.ngam@mcu.ac.th

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JMSD>

4. การอ่านประเมินต้นฉบับ

ต้นฉบับจะได้รับการอ่านประเมิน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกมหาวิทยาลัยในสาขานั้น ๆ จำนวน 2 ท่านต่อเรื่อง ประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดในลักษณะเป็น Double-Blind Peer Review คือ ปกปิดรายชื่อผู้เขียนบทความและผู้เกี่ยวข้อง และส่งผลการอ่านประเมินคืนผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

5. ลิขสิทธิ์

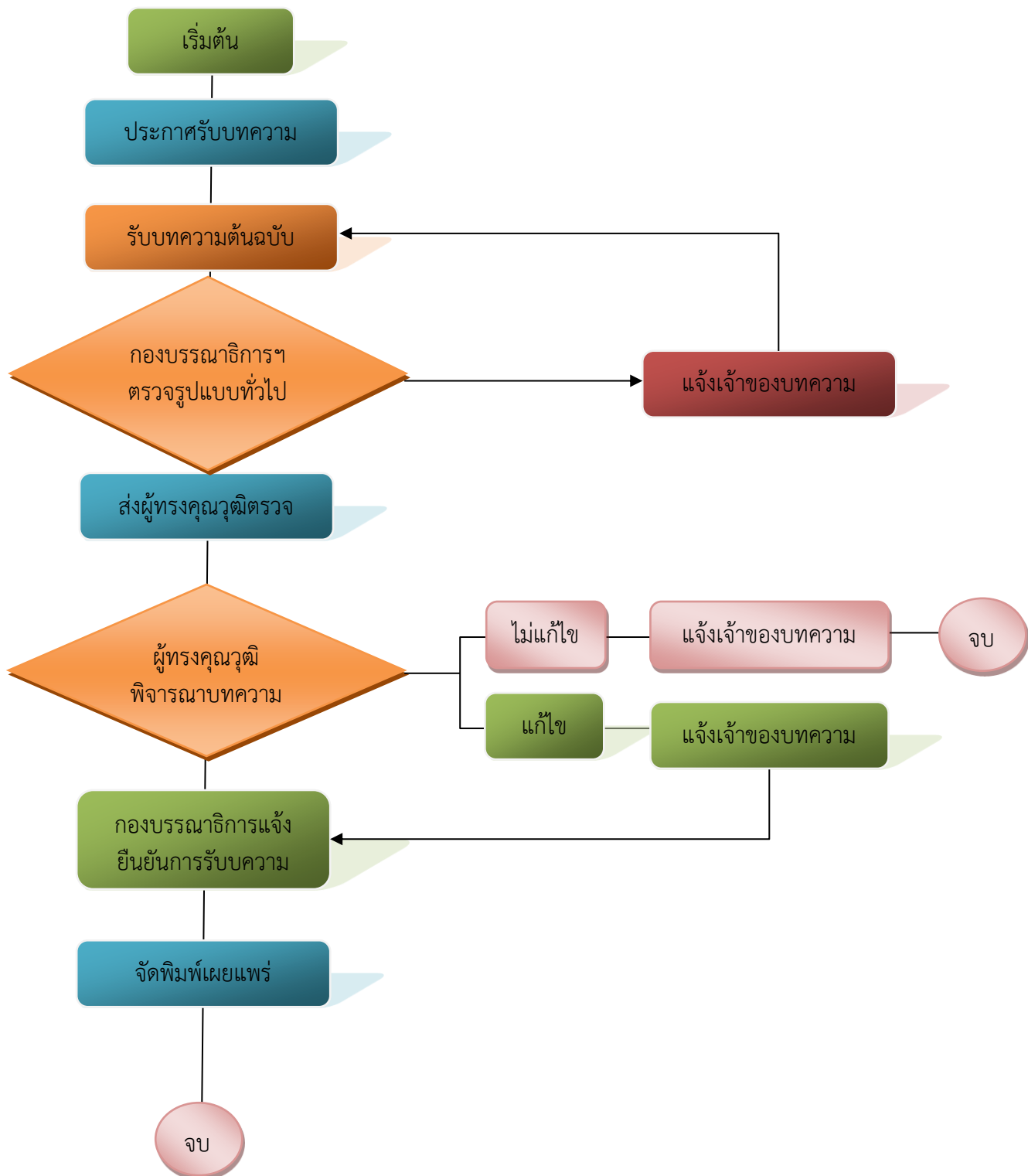
ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร การพัฒนาสังคม ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นเสียแต่ว่าจะได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัยฯ เป็นลายลักษณ์อักษร

6. ความรับผิดชอบ

เนื้อหาต้นฉบับที่ปรากฏในวารสารเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ ไม่รวมความผิดพลาด อันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์

กระบวนการและขั้นตอนการจัดทำวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

1. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดวารสารหนึ่งมาก่อน
2. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาต้องไม่อยู่ระหว่างเสนอขอตีพิมพ์ ในวารสารอื่น
3. เนื้อหาในต้นฉบับควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดขึ้น โดยผู้เขียนเองไม่ได้ลอกเลียนหรือตัดทอนมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่น หรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากการอ้างอิงที่เหมาะสม
4. ผู้เขียนต้องเขียนต้นฉบับตามรูปแบบของต้นฉบับตามข้อกำหนดในระเบียบการส่งต้นฉบับ
5. ผู้เขียนได้แก้ไขความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาตีพิมพ์ ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) แล้ว
6. หลังจากผู้เขียนได้แก้ไขเรื่องแล้ว กองบรรณาธิการได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

ระเบียบการส่งต้นฉบับ

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์วารสาร มจร การพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาดเอ 4 (A4) โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมือ 3.5 เซนติเมตร ด้านล่างและขวามือ 2.5 เซนติเมตร

1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่งดังนี้

1) ท้ายกระดาษ ประกอบด้วย

ชื่อเรื่องต้นฉบับของผู้เขียน ขนาด ๑๖ ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย
เลขหน้า ขนาด ๑๖ ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา

2) ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด ๑๘ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

3) ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด ๑๘ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

4) ชื่อผู้เขียน ขนาด ๑๖ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา ได้ชื่อเรื่อง (ในกรณีที่มิอาจารยที่ปรึกษาให้ลงชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาด้วย)

5) หน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด ๑๖ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา ได้ชื่อผู้เขียน

6) หัวข้อของบทความไทย/อังกฤษ ขนาด ๑๖ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษ ได้ หน่วยงานสังกัดของผู้เขียน

7) เนื้อหาบทคัดย่อไทย/อังกฤษ ขนาด ๑๖ ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น ๑ คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น ๑ Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

8) หัวข้อเรื่อง ขนาด ๑๖ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

9) หัวข้อย่อย ขนาด ๑๖ ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น ๑ Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย

10) เนื้อหา ขนาด ๑๖ ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น ๑ คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ ควรมีความยาวไม่ต่ำกว่า ๑๐ หน้าแต่ไม่เกิน ๑๒ หน้า

2. การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับ

เนื้อหาภาษาไทยที่มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ควรแปลเป็นภาษาไทยให้มากที่สุด (ในกรณีที่คำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นคำเฉพาะที่แปลไม่ได้ หรือแปลแล้วไม่ได้ความหมายชัดเจนให้ทับศัพท์ได้) และควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจง่าย ชัดเจน หากใช้คำย่อต้องเขียนคำเต็มไว้ครั้งแรกก่อนเนื้อหาต้องเรียงลำดับดังนี้

ก. บทความวิจัย

1. **ชื่อเรื่อง** ควรสั้น และกะทัดรัด ความยาวไม่ควรเกิน ๑๐๐ ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน
2. **ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียน** เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา ให้ระบุสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษทั้งภาษาไทยและอังกฤษ และหากเป็นอาจารย์ ให้ระบุสังกัด/คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการสอน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ
3. **ที่อยู่** ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบันทั้งภาษาไทยและอังกฤษ E-mail ของผู้เขียน
4. **บทคัดย่อ** เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน ๓๐๐ คำ หรือ ๑๖ บรรทัด โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง จะใช้ตัวเอนเฉพาะศัพท์วิทยาศาสตร์ และมืองค์ประกอบของบทคัดย่อให้ครบทั้งวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย และคำสำคัญ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ
5. **บทนำ** เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย
6. **วัตถุประสงค์การวิจัย** ให้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยระบุเป็นข้อ
7. **วิธีดำเนินการวิจัย** ควรอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ขั้นตอน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลหลัก ตัวแปร (ถ้ามี) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล
8. **สรุปผลการวิจัย** เป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับอาจแสดงด้วยตารางกราฟ แผนภาพประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้น ขอบตารางด้านซ้ายและขวา หัวตารางแบบธรรมดาไม่มีสี ตารางควรมีเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรมีเกิน ๕ ตาราง สำหรับรูปภาพประกอบ ควรเป็นรูปภาพขาว-ดำ ที่ชัดเจนและมีคำบรรยายใต้รูปกรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพสีได้
9. **อภิปรายผลการวิจัย** เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิจัย ควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการ หรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำไปใช้ประโยชน์
10. **ข้อเสนอแนะ** เป็นการให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากกระบวนการทำการวิจัย ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต
11. **บรรณานุกรม** เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA Style (American Psychological Association Style) ให้เริ่มต้นด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศ หากผู้เขียนมีมากกว่า ๓ คน ให้ใส่ชื่อ ๓ คนแรกแล้วตามด้วย และคณะหรือ et al.

ข. บทความวิชาการ

1. **ชื่อเรื่อง** ควรสั้น และกะทัดรัด ความยาวไม่ควรเกิน ๑๐๐ ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน
2. **ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียน** เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา ให้ระบุสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษา ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ และหากเป็นอาจารย์ ให้ระบุสังกัด/คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการสอน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ
3. **ที่อยู่** ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบัน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ E-mail และเบอร์โทรศัพท์ ของผู้เขียน

4. **บทคัดย่อ** เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน ๓๐๐ คำ หรือ ๑๖ บรรทัด โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง

5. **บทนำ** เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษา และควรอ้างอิงบทความ หรืองานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

6. **วัตถุประสงค์** (อาจมีหรือไม่มีก็ได้) ให้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

7. **เนื้อหา** ผู้เขียนอาจแบ่งหัวข้อย่อยในประเด็นเนื้อหานี้ได้ตามประเด็นที่ผู้เขียนต้องการจะทำการนำเสนอในบทความ โดยเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการค้นคว้า

8. **บทสรุป** เป็นการสรุปผลได้จากการศึกษาว่าได้พบประเด็นอะไรที่สำคัญ รวมทั้งประเด็นที่ผู้เขียนต้องการสรุปผล หรือเสนอแนะผลการศึกษาเพื่อนำไปพัฒนาและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาในด้านใดได้บ้าง

9. **บรรณานุกรม** เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA Style (American Psychological Association Style) ให้เริ่มต้นด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศ หากผู้เขียนมีมากกว่า ๓ คน ให้ใส่ชื่อ ๓ คนแรกแล้วตามด้วย และคณะหรือ et al.

ตัวอย่างการเขียนบรรณานุกรม

1. หนังสือ

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อหนังสือ**. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

2. รายงานทางวิชาการ

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). **ชื่องานวิจัย**. เมืองที่พิมพ์/สังกัด: หน่วยงานที่เผยแพร่.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อวิทยานิพนธ์**. ชื่อวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต/วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. ชื่อคณะ/บัณฑิตวิทยาลัย : ชื่อสถานศึกษา.

4. รายงานการประชุม

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อเอกสารรวมเรื่องที่ได้จากรายงานการประชุม**. วันเดือนปีที่จัด. สถานที่จัด. เลขหน้า.

5. วารสาร

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อบทความ**. **ชื่อวารสาร**. ปีที่พิมพ์ (ฉบับที่พิมพ์) : เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

6. หนังสือพิมพ์

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปี เดือน วันที่พิมพ์). **ชื่อบทความ**. **ชื่อหนังสือพิมพ์**, เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

7. สื่ออินเทอร์เน็ต

ชื่อผู้เขียน/ผู้เผยแพร่. (วัน เดือน ปี ที่อ้างอิง). **ชื่อเรื่อง**. แหล่งที่มา: URL : <http://>.

การอ้างอิงภาษาอังกฤษใช้เช่นเดียวกับภาษาไทย

3. การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของรูปแบบวารสาร จำนวน ๑ ชุด พร้อมทั้งส่งผ่าน ระบบ google form หรือส่งด้วยตัวเอง

กองบรรณาธิการวารสาร มจร การพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ : ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘, 086 263 2570, 089-691-5951

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JMSD/index>

4. การอ่านประเมินต้นฉบับ

ต้นฉบับจะได้รับการอ่านประเมิน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกมหาวิทยาลัยในสาขาวิชานั้น ๆ จำนวน 2 ท่านต่อเรื่อง และส่งผลการอ่านประเมินคืน ผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

5. ลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร การพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นเสียแต่ว่าจะได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัยฯ เป็นลายลักษณ์อักษร

6. ความรับผิดชอบ

เนื้อหาต้นฉบับที่ปรากฏในวารสารเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ ไม่รวมความผิดพลาดอันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์

จริยธรรมการตีพิมพ์

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กำหนดจริยธรรมการตีพิมพ์ มีดังต่อไปนี้

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ

1. ผู้เขียนบทความจะต้องไม่ส่งต้นฉบับบทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น
2. ผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยในการคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง
3. ผู้เขียนจะต้องจัดทำต้นฉบับของบทความตามคำแนะนำสำหรับผู้เขียน
4. ผู้เขียนที่มีชื่อในบทความจะต้องเป็นผู้มีส่วนในการจัดทำบทความหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย
5. ผู้เขียนจะต้องอ้างอิงผลงาน ภาพ หรือตาราง หากมีการนำมาใช้ในบทความของตนเอง โดยให้ระบุ “ที่มา” เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ (หากมีการฟ้องร้องจะเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ทางวารสารจะไม่รับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น)
6. ในบทความผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือ เลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป
7. ผู้เขียนจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิง และควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม
8. ผู้เขียนจะต้องแก้ไขบทความตามผลประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด
9. ผู้เขียนจะต้องระบุชื่อแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย (ถ้ามี) และจะต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ และต้องคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหากับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ และจะต้องมีข้อความรู้ที่สะท้อนมุมมอง แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากประสบการณ์ การสังเคราะห์เอกสาร หรืองานวิจัย มุ่งเน้นการนำเสนอแนวคิดทฤษฎีใหม่รวมถึงแบบจำลองเชิงแนวคิดที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันจะนำไปสู่การวิจัยในหัวข้อวิชาการที่สำคัญ
2. บรรณาธิการจะต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาของการประเมินบทความ
3. บรรณาธิการจะต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว โดยต้องมีการตรวจสอบการคัดลอกผลงานผู้อื่นอย่างจริงจัง และใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้ เพื่อให้แน่ใจว่า บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นจะต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้เขียนบทความหลักทันที เพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการตอบรับ หรือปฏิเสธ การตีพิมพ์บทความนั้น ๆ
4. หากบรรณาธิการตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอน

บทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียนซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

5. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ โดยนำผลของการวิจัยมาเป็นตัวชี้ว่า สมควรตีพิมพ์เผยแพร่หรือไม่

6. บรรณาธิการจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน

7. บรรณาธิการต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ

1. หลังจากได้รับบทความจากบรรณาธิการวารสารและผู้ประเมินบทความ ตระหนักว่าตนเองอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้พิมพ์ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ

2. ผู้ประเมินบทความ ควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่มีต่อสาขาวิชานั้นๆ คุณภาพของการวิเคราะห์ และความเข้มข้นของผลงานหรือระบุผลงานวิจัยที่สำคัญๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้เขียนบทความไม่ได้อ้างถึง เข้าไปในการประเมินบทความด้วยผู้ประเมินไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ

3. เมื่อผู้ประเมินบทความพบว่า มีส่วนใดของบทความ ที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

4. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาแก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ

5. ผู้ประเมินบทความต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

โดยวารสาร มจร การพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แปลและปรับปรุงจาก <https://publicationethics.org/>

แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณานำลงวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

1. ข้าพเจ้า
2. วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด..... ตำแหน่งวิชาการ.....
3. สถานภาพผู้เขียน
 - ☐ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....
 - สาขาวิชา..... คณะ.....
 - ☐ บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน)
4. ขอส่ง
 - ☐ บทความวิชาการ/วิจัย เรื่อง.....
5. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี)
6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก เลขที่ ถนน.....
- แขวง/ตำบล..... เขต/อำเภอ.....
- จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....
- โทรศัพท์..... โทรศัพท์มือถือ..... โทรสาร.....
- E-mail
7. การส่งต้นฉบับ ☐ ผู้เขียนส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของรูปแบบวารสาร และส่งต้นฉบับผ่านระบบวารสารออนไลน์แล้ว คือ วารสาร มจร การพัฒนาสังคม <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JMSD/index> ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

ลงนาม.....อาจารย์ที่ปรึกษา

(.....)

วันที่...../...../.....